

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Středisko ibero-amerických studií

Bc. Václav Žofka

Česká imigrace do Chile po roce 1948:

Tři případové studie

Diplomová práce

Praha 2014

Autor práce: Bc. Václav Žofka

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Josef Opatrný, CSc.

Oponent práce: Doc. PhDr. Markéta Křížová, Ph.D.

Datum obhajoby: září 2014

Bibliografický záznam

Žofka, Václav. *Česká imigrace do Chile po roce 1948: Tři případové studie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Středisko ibero-amerických studií, 2014. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Josef Opatrný, CSc.

Anotace

Diplomová práce s názvem „*Česká imigrace do Chile po roce 1948: Tři případové studie*“ se zabývá emigrací občanů tehdejšího Československa do Latinské Ameriky, konkrétně pak právě do Chile, které vedle dalších zemí tohoto regionu, jako byla Argentina nebo Brazílie, přijalo poměrně značné množství tehdejších emigrantů z poválečné Evropy. Hlavní důraz je kladen na emigraci do této latinskoamerické země po roce 1948, tedy po tzv. komunistickém převratu v Československu, který v únoru zmíněného roku v podstatě završil rozdělení Evropy na „kapitalistický“ západ vedený Spojenými státy americkými a komunistický východ patřící do sféry Sovětského svazu. Právě kvůli politickým změnám, kterými některé střední a východoevropské země procházeli, se nezanedbatelné množství občanů tehdejších států rozhodlo z tohoto regionu odejít do zámoří. Případové studie tří českých rodin (rodiny Platovských, Sklenářů a Reichmannů), které pocházely z poměrně odlišného socio-ekonomického i náboženského prostředí, dokazují, že ať už byl původ českých imigrantů v Chile jakýkoli, díky vlastní pili a pracovitosti dosáhla většina Čechů v Chile znatelného ekonomického úspěchu. Práce se též krátce věnuje fenoménu českých imigrantů v Chile v obecné rovině, neboť jakkoli je u nás tato problematika málo známá, Češi zanechali v Chile (a potažmo ve většině latinskoamerických zemích) poměrně znatelný otisk v mnoha oborech.

Annotation

The diploma thesis named „*The czech immigration to Chile after the year 1948: Three case studies*“ focuses on the emigration of the citizens of former state of Czechoslovakia to various countries of Latin America. In the case of this paper namely to Chile – a country that accepted together with other countries of the region, specifically Argentina and Brasil, a significant number of the emigrants from the post-war Europe. The main emphasis is placed on the czech immigration to this latin-american country after the year 1948, which implies the period after the so called coup d'état in Czechoslovakia which finished the division of the european continent into the „capitalist“ western part of Europe cooperating with the United States of America and the communist eastern part under the supremacy of the Soviet union. There was a lot of people that had chosen to cross the ocean and emigrate from the the middle- and eastern european countries, where the rapid and sometimes violent changes took place. The case studies of three czech families (Platovský, Sklenář and Reichmann) which came from different social, economic and religious background, prove that whatever the „origin“ was, the czech families did not get lost in their new countries (in this case in Chile) thanks to their diligence and skills, and they did achieve higher social and economic status after some years of hard work. The paper also shortly summarizes the phenommenon of czech immigrants to Chile since the arrival of the first „czechs“ to the region - some parts of the czech heritage and contribution has been quite important for the modern development of Chile.

Klíčová slova

Československo, komunismus, Chile, imigrace do Latinské Ameriky, čeští emigranti, rok 1948, rok 1970, orální historie.

Key Words

Czechoslovakia, communism, Chile, immigrations to Latin America, czech emigrants, year 1948, year 1970, oral history.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval zcela samostatně a čerpal jsem pouze z níže uvedených a řádně (tj. v souladu s obecně používanou normou) citovaných pramenů, zdrojů a sekundární literatury.

Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, na webových stránkách Univerzity Karlovy a byla používána ke studijním účelům i k jiným účelům v souladu s autorským právem

V Praze dne

Bc. Václav Žofka

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval především vedoucímu práce Prof. PhDr. Josefu Opatrnému, CSc., řediteli Střediska ibero-amerických studií při FF UK, za pomoc, cenné rady, trpělivost a ochotu při vedení diplomové práce a v neposlední řadě za opravdu neuvěřitelnou vstřícnost ke všem studentům bez rozdílu oboru a také osobní, přátelský a hlavně inspirativní a podněcující přístup k nim. Další poděkování patří i zbylým pedagogům ze Střediska ibero-amerických studií, Doc. PhDr. Markétě Křížové, Ph.D. a PhDr. Simoně Binkové, Csc.

Dále bych rád vyjádřil díky paní Věře Reichmannové-Kočařové a paní Aně Carolině Sklenar Bonitas, bez nichž by práce nemohla v žádném případě vzniknout. Především právě jejich vstřícnost, trpělivost, neuvěřitelná sdílnost, ochota a pohostinnost stojí za vznikem tohoto textu.

Velvyslanectví České republiky v Chile mi zprostředkovalo velice důležité kontakty a jeho vedení mi bylo vždy nápomocno. Poděkování tak směřuje k českému velvyslanci v Chile, Ing. Zdeňku Kubánkovi a tehdejší první konzulce, Ing. Kamile Hrabákové, která však dnes působí na českém velvyslanectví v Peru.

Poslední dík pak patří PhDr. Lukáši Mathému, který se sice nijak nepodílel na vzniku této práce, nicméně byl to on, který svým neuvěřitelným záparem, širokými znalostmi a pedagogickými schopnostmi dokázal svým studentům předat vztah ke španělské a latinskoamerické kultuře, jazyku, literatuře a historii. Za konzultace a cenné rady rovněž děkuji Mgr. Michalu Zourkovi, Ph.D.

OBSAH

1. Úvod	str. 11
1.1. Struktura práce.....	str. 14
1.2. Výzkumná otázka.....	str. 14
1.3. Vymezení klíčových pojmů.....	str. 15
1.4. Použitá metoda výzkumu.....	str. 16.
1.5. Použitá sekundární literatura a primární zdroje.....	str. 19
2. Česká emigrace do Latinské Ameriky.....	str. 26
3. Evropské přistěhovalectví do Chile.....	str. 31
4. Česká imigrace do Chile.....	str. 35
4.1. Baťovci.....	str. 41
4.2. Židovská imigrace před druhou světovou válkou.....	str. 44
4.3. Poválečné období.....	str. 47
4.4. Poúnorová imigrace.....	str. 50.
4.5. Imigrace mezi roky 1955 a 1989.....	str. 59
5. Milan Platovský.....	str. 62
5.1. Dětství a mládí.....	str. 64
5.2. Začátek druhé světové války.....	str. 66
5.3. Terezínské ghetto.....	str. 70
5.4. Transport do Polska.....	str. 72
5.5. Konec války.....	str. 74
5.6. Návrat do Československa a poválečné období.....	str. 75
5.7. Emigrace.....	str. 77
5.8. Francie.....	str. 81
5.9. Odchod do Chile.....	str. 82
5.10. Samostatné podnikání v Chile.....	str. 87
5.11. Rok 1970 a následující události.....	str. 89
5.12. Druhá emigrace a pozdější návrat do Chile.....	str. 91
5.13. Sedmdesátá a osmdesátá léta v Chile.....	str. 94

6. Věra Reichmnnová-Kočařová.....	str. 96
6.1. Dětství a mládí.....	str. 97
6.2. Poválečné období a rozhodnutí k emigraci.....	str. 99
6.3. Německo, Itálie a odjezd do Chile.....	str. 102
6.4. Příjezd do Chile.....	str. 105
6.5. Začátky vlastního podnikání.....	str. 107
6.6. Vláda Salvadora Allende a vojenský převrat.....	str. 111.
6.7. Sedmdesátá, osmdesátá a devadesátá léta v Chile.....	str. 113
7. Milič Sklenář.....	str. 116.
7.1. Předválečné období a druhá světová válka.....	str. 117
7.2. Emigrace.....	str. 119
7.3. Příchod do Chile a vlastní podnikání.....	str. 121
7.4. Rok 1970, vojenský převrat a následující desetiletí.....	str. 123
8. Stručná komparace případových studií.....	str. 127
9. Závěr.....	str. 129
10. Bibliografie.....	str. 131
10.1 Primární zdroje.....	str. 131
10.2 Sekundární literatura.....	str. 132
10.3 Internetové zdroje.....	str. 135
11. Seznam příloh.....	str. 138

1. ÚVOD

Pro československou a potažmo českou minulost znamenal rok 1948 zásadní historický předěl. Pouze pár let po skončení druhé světové války se v tehdejším obnoveném Československu opět měnil politický režim, který v zemi, na rozdíl od režimu předešlého, vydržel další čtyři dekády a zásadním způsobem celý stát a jeho společnost proměnil dle komunistické ideologie. Českoslovenští komunisté, kteří se v únoru roku 1948 definitivně chopili moci pod vedením tehdejšího předsedy strany Klementa Gottwalda, ale neměli v zemi stoprocentní podporu. Samozřejmě, po druhé světové válce politický vliv komunistů stoupal v celé Evropě, i v zemích jako Francie či Itálie, ale jakési okouzlení jejich ideály část evropské společnosti nakonec zavrhla – také kvůli událostem ve středoevropských zemích.

Není proto divu, že někteří Čechoslováci¹ se této době z obavy před komunisty rozhodli emigrovat do zahraničí. Několik rodin odešlo ještě před únorem 1948, většinu z této skupiny ale tvořili obyvatelé židovského původu, kteří jednoduše nechtěli po událostech druhé světové války zůstat v Evropě. Předkládaná práce se však věnuje především emigrantům, kteří volili dobrovolný odchod ze země až po událostech z února roku 1948 a několika následujících měsících - tedy lidí, kteří ze země (různými způsoby) emigrovali až po komunistickém převratu a v podstatě jen kvůli němu. Hlavním tématem práce je tedy emigrace Čechů do Chile po roce 1948.

Čechoslováků do této jihoamerické země na přelomu čtyřicátých a padesátých let přišlo celkem 289.² Ve srovnání s některými dalšími zeměmi se tedy nejedná o nijak vysoké číslo, nicméně chilští Češi zanechali v Chile poměrně důležitý (nejen) ekonomický otisk.

Z Československa tehdy odcházeli především představitelé střední či vyšší společenské vrstvy. Jednalo se o podnikatele, jimž byly zabavovány jejich továrny, obchodníky, zástupce svobodných profesí (lékaři, učitelé, právníci a podobně), studenty či o osoby, které nesouhlasily s politickým vývojem v Československu „z principu“ (například bývalí nekomunističtí partyzáni, členové některých pravicových stran, či lidé, kterým z různých důvodů hrozila politicky motivovaná perzekuce). Chile nebylo zemí, kam by většina z nich prvovplánově směřovala.

---

1 Tato práce se však snaží odlišovat, bez žádného resentimentu, Čechy a Slováky. Obyvatelé území, kterým dnes rozumíme Českou republiku, jsou předmětem tohoto textu. Viz níže.

2 Toto číslo však zahrnuje jak Čechy, tak Slováky.

Bartheček, Ivo, Jiránek, Jiří. *Češi a Slováci v Chile ve 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. str. 134.

Hlavní zemí, kam se většina tehdejších emigrantů chtěla dostat, byly Spojené státy americké. Zde se však poměrně záhy začaly uplatňovat přísné imigrační zákony a evropští, potažmo tedy také českoslovenští migranté, kteří chtěli zamířit přes Atlantský oceán pryč z Evropy, se museli spokojit s jinými zeměmi. Část z nich zamířila do Kanady a Austrálie, další si však vybrali některé ze zemí jihoamerického kontinentu. Velká část středoevropských emigrantů našla útočiště v Brazílii, Venezuele, Argentině či v Paraguayi. Chile však v této době také přijalo poměrně značný počet středoevropských přistěhovalců, mezi nimi i téměř tři stovky Čechoslováků.

Předkládaná práce představuje tři případové studie tří českých rodin, které do Chile přišly po roce 1948 (a z Československa odešly kvůli nástupu komunismu po tzv. únorovém převratu). Jedná se o rodinu Jany a Milana Platovských, významného česko-chilského podnikatele židovského původu, který strávil několik let v nacistických koncentračních táborech, později odešel do Francie a náhodou se se svou manželkou, která zde měla vzdálené příbuzné, dostal až do Chile. Dále se text věnuje Zdeňku a Věře Reichmannovým, jež do Chile přišli jako poměrně chudý, mladý pár pocházející z československé střední třídy, nicméně časem se uchytili (v obecně velmi produktivním) chilském zemědělství a zaznamenaly ekonomické úspěchy v exportu ovoce a zeleniny do různých částí světa. Třetím objektem této práce je pak rodina Miliče Sklenáře, bývalého československého partyzána během druhé světové války, a jeho manželky Zdeňky. Sklenář, jako vyučený automechanik s několikaletou zkušeností v oboru, si v Santiagu založil autoservis, později nakoupil několik desítek autobusů a podnikal v rámci veřejné dopravy v hlavním městě Chile.³ Jeho osud v Santiagu však nakonec nebyl tak šťastný, jako osud druhých dvou rodin.⁴ Pro účely této práce jsou jednotlivé kapitoly poněkud zúženy – hlavním předmětem tak budou konkrétně Milan Platovský, Věra Reichmannová a Miliš Sklenář. I přes to je však nutné v zásadních okamžicích zmínit i jejich životní partnery.

Práce nicméně krátce zmiňuje též další československé imigranty v Chile. Československá (potažmo česká) komunita v Chile je poměrně malá a jednotlivé rodiny či jedinci se navzájem znali, často mezi sebou spolupracovali nebo se setkávali při neformálních příležitostech. I přes nevelký počet Chilanů, kteří mají české předky (dnes je to zhruba dva tisíce osob) existovaly a stále existují krajanské spolky a kulturní organizace, největší z nich je Chilsko-český kroužek při Českém velvyslanectví v Chile, jenž byl založen roku 1995 v Santiagu.⁵

3 Organizace veřejné dopravy v hlavním městě Chile, v Santiagu, byla až do nedávných let poměrně roztržštěná a ovládaná menšími firmami, které mezi sebou soupeřily o zákazníky. Za vlády Michele Bachellet (během jejího prvního volebního období) monopol získala státní společnost TransSantiago, která momentálně obstarává naprostou většinu veřejné dopravy ve městě.

4 Více viz kapitola věnovaná rodině Sklenářových.

5 Více informací například zde (oficiální webové stránky Ministerstva zahraničí ČR):

Text se tedy zabývá historií tří rodin, které do Chile přišly na přelomu čtyřicátých a padesátých let. Všechny informace se práce snaží dát do kontextu chilských, československých, ale i světových událostí. I proto je v tomto ohledu nutné zmínit, vedle roku 1948, i další dva milníky. Roku 1970 vyhrál v Chile prezidentské volby Salvador Allende, kandidát socialistů, který během svého volebního období zásadním způsobem svou zemi proměnil.⁶ O tři roky později pak došlo k vojenskému převratu, který nastolil vojenskou vládu, jež v Chile u moci setrvala až do konce osmdesátých let.⁷ I Chilané českého původu se s těmito událostmi museli nějakým způsobem vypořádat – někteří v Chile zůstali, někteří emigrovali do dalších zemí, část z nich se pak po převratu v září roku 1973 vrátila, část zůstala za chilskými hranicemi.

Práce si neklade za cíl analyzovat a vykládat historické události, ať v Československu nebo v Chile. Jedná se spíše o formu mikro-historie – mapování osudů „obyčejných“ lidí, kteří byli svědky oněch velkých a důležitých historických událostí a kteří žili v konkrétní době, v tomto případě je klíčové období zhruba mezi roky 1948 až 1990. Je důležité vidět věci v jejich komplexnosti a právě tomu může také napomoci i jakási historie „zdola“.

Nejdelší z kapitol je věnována Milanu Platovskému, neboť v jeho případě existuje více podrobných zdrojů informací – především jeho autobiografie vydaná v devadesátých letech. Další část, věnovaná Věře Reichmannové-Kočařové (a jejímu manželovi) vychází především z jejich vlastních vzpomínek a vyprávění, které autor nahrál a k práci je přikládá na samostatném CD. Třetí z hlavních kapitol - nejkratší z případových studií – je věnována Miliči Sklenáři a jeho manželce Zdence. Ani on, ani jeho manželka již bohužel nežijí. Informace k sepsání této kapitoly poskytla jejich dcera, narozená v Chile.

---

http://www.mzv.cz/santiago/cz/cesti_krajane_v_chile/krajanska_organizace_chilsko_cesky/ (staženo 20.7.2014)

6 Podrobnosti viz například Chalupa, Jiří. *Dějiny Argentiny, Uruguaye a Chile*. Praha: NLN, 1999. str. 440 – 448.

7 Reakce na tyto události lze najít například i v práci české etnologky Jarky Stuchlíkové, která v Chile několik let žila se svým manželem. Poměrně výrazně se liší od toho, jak o některých událostech let 1970 až 1973 mluvili například Milan Platovský nebo Věra Reichmannová.

„Nikdo nevěděl, kdy na něho přijde řada, msta plukovníků stíhala nejen levicově, ale pravicově smýšlející občany. Podle vojenské logiky zemi zničili civilní politici všech druhů a odstínů. Kromě toho, vojákům se zalíbilo vládnout. Tak jako při levicových převratech se v našich zemích za záminku k pronásledování užívalo obvinění ze špionáže, sabotáže či z rozvracení republiky, chilská armáda si umínila prokázat, že levice chystala svůj vlastní puč.“

(...)

„Armáda je přesvědčena, že za krizi, do níž se jejich země dostala, mohou všichni její obyvatelé, jenom vojáci jsou nevinní. (...) Demokracie dnes leží zahrabaná na chudinském hřbitově, po kterém dupe diktatura, horší než jinde, protože v Chile s ní nikdo neumí zacházet a neví jak s ní žít.“

Stuchlíková, Jarka. *Indiáni, politici, plukovníci: Život české rodiny v Chile 1969 – 1973*. Praha: Panglos, 1997. str. 315. a str. 333-334.

1.1 - Struktura práce

Po krátkém úvodu následuje stručné vymezení výzkumné otázky, kde je stanoveno, k jakému závěru chce autor dojít. V rámci úvodních částí práce je též nutné vymezit si základní pojmy, se kterými je v textu operováno, a dále geografické a časové okruh práce. Též musí být stanovena metoda, která byla použita při samotném výzkumu, jenž předcházel sepsání předkládané práce. V další, poněkud delší části úvodu je pak zhodnocena stávající literatura, která k tématu existuje a také analyzovány prameny (nahrané rozhovory, některé dokumenty, emailová komunikace a vydaná autobiografie Milana Platovského).

Na úvod navazuje několik širěji pojatých kapitol, které se zabývají fenoménem české (československé) imigrace do Latinské Ameriky obecně, ale věnují se též problematice Chile, jako země, která ve své historii přijímala celou řadu imigrantů a přistěhovalců různých národností, především z Evropy a Blízkého východu. Po těchto poměrně obecných kapitolách následuje komentovaný výčet nejvýznamnějších Čechů (pokud to jde v konkrétních případech takto národnostně určit), kteří přišli do Chile v různých obdobích – od vzniku nezávislého Chile, přes účast některých obyvatel českých zemí na masové přistěhovalecké vlně Němců, počátky dvacátého století, třicátá léta, až po, v tomto případě klíčový rok 1948.

Po těchto stále ještě obecných kapitolách následují tři, na několik částí rozdělené kapitoly, které tvoří jádro práce – každá z nich je věnována jednomu objektu výzkumu -. Milanu Platovskému, Věře Reichmannové-Kočařové a Miliči Sklenářovi.

Na konci práce jsou pak jednotlivé případy srovnány, aby mohly být vyvozené určité závěry. Následuje konečné shrnutí výsledků práce a seznam použité literatury obsahující též primární prameny.

1.2 - Výzkumná otázka

Pro samotnou práci je pak nutné položit si výzkumnou otázku, které se bude jádro textu věnovat. Na třech případových studiích se bude autor snažit jejich komparací na závěr dokázat to, že čeští imigranti měli v Chile, v zemi s odlišným jazykem a jinou kulturou, v naprosté většině ekonomický či společenský úspěch. Pokud tomu tak bylo, potvrdí se tvrzení jedné z dalších českých imigrantů v Chile, Heleny Carrasco Haman, že v Chile nežije žádný občan českého

původu, který by měl ekonomické problémy – dle ní je tomu přesně naopak.⁸

1.3 - Vymezení klíčových pojmů

K tématu práce je nutné si vymežit jednotlivé, v textu použité, termíny. Hlavně v obecné rovině je důležité dodržovat předem dané rozdíly v používaných pojmech a názvech. Následující základní vymezení nicméně není nikterak složité a v textu práce bude plně respektováno.

Především je důležité vymežit rozdíl mezi slovy „emigrace“ a „imigrace“. Emigrací rozumíme odchod ze země původu – emigranté jsou obecně lidé kteří odcházeli z tehdejšího (komunistického) Československa do zahraničí (v historické rovině se v kontextu práce samozřejmě nejedná pouze o Československo, ale také o, tomuto státnímu útvaru předcházející Habsburskou monarchii – tedy Rakousko, po roce 1867 Rakousko- Uhersko - jejíž částí byly také České země). Mezi nejdůležitější období emigrace československých občanů⁹ pak obecně patří konec třicátých let, roky 1948 až 1951 či 1952 a poté léta bezprostředně následující okupaci Československa sovětskými vojsky po 22. srpnu 1968. Právě ve zmíněném období ze země odešlo nejvíce emigrantů, ačkoli jednotlivci překračovali hranice (či se o to pokoušeli) v každém období i mimo zmíněné, pro československou emigraci nejvýznamnější roky.

Na druhou stranu imigrací se obecně rozumí „příchod do nové země“, v tomto konkrétním případě tedy do Chile. Emigranté svou vlast opustili, zatímco imigranté našli zemi novou, kde začali i nový život a na nějaký čas či natrvalo se zde usadili. V podstatě tak o tomtéž jedinci můžeme mluvit jako o emigrantovi (svou zem opouští), ale také jako o imigrantovi (přichází do země nové). Českými synonymy by byly výrazy „vystěhovalec“ a v druhém případě „přistěhovalec“.

Přestože mezi léty 1918 a 1993 (pomineme-li druhou světovou válku) existovalo Československo jako jednotný stát Čechů a Slováků (a do roku 1945 či 1946 též českých Němců), se práce věnuje pouze Čechům, kteří emigrovali do Chile.¹⁰ Tři případové studie v rámci předkládaného textu jsou založeny na příbězích tří českých rodin, které pocházely z Prahy,

⁸ Rozhovor s paní Helenou Carrasco Hamanovou, listopad 2011, Camino Lonquén.

⁹ V tomto případě se text soustředí především na období po roce 1948, to znamená po převzetí vlády v Československu komunistickou stranou. Samozřejmě ale nemůžeme opomíjet emigraci předešlou, tj. během 19. století a prvních tří až čtyř dekad století dvacátého.

¹⁰ Čechy rozumíme obyvatele pocházející z teritoria současné České republiky, kteří se ke svému českému původu (bez jakýchkoli nacionalistických klišé) hlásí či hlásili i v nové vlasti.

Kroměříže a v posledním případě blízkého okolí Brna. Čeští (českoslovenští) Němci či Slováci tudíž nebudou hlavním předmětem práce,¹¹ ačkoli je nutné v obecné rovině zmínit i jejich podíl na československé imigraci do Chile.¹² „Češi“ jsou pak v práci chápáni jako lidé pocházející z tradičně chápaného českého území (Čechy, Morava, Slezsko, tedy území dnešní České republiky), mluvící česky a ke svému českému původu se hlásící.¹³

Další důležité vymezení práce (viz níže) je určení časového období, kterým se text bude zabývat. Přestože práce obsahuje i obecnou, shrnující kapitolu o historii česko-německé, československé, česko(-německo)-židovské a v poslední fázi „pouze“ české imigraci¹⁴ do Chile, hlavním tématem je imigrace do Chile po roce 1948.¹⁵

V únoru zmíněného roku v tehdejší Československu přejali moc komunisté pod vedením Klementa Gottwalda. Mnoho občanů tehdejšího Československa, hlavně z politických důvodů, volilo dobrovolný odchod ze země (pokud to bylo možné). Únor roku 1948 proto tvoří zásadní předěl a je určujícím pro následující text. Zároveň je nutné zmínit, že práce si neklade za cíl mapovat období po roce 1989, tedy po konci komunistického režimu v Československu. Hlavní zaměření proto zůstává na rozmezí let 1948 až 1989, přičemž je však důležité pro účel textu zmapovat také události, které předcházely emigraci jednotlivců a ve své podstatě byly determinující pro jejich budoucí směřování, v tomto případě pro jejich odchod právě do Chile.

---

11 Samozřejmě je nutné vymezit, kdo a za jakých okolností může být považován za „Čecha“. V první polovině dvacátého století se některé národnosti překrývaly či spolu splývaly. Pražský Žid se tehdy mohl cítit Čechem či Němcem nebo trvat na svém náboženském příslušenství k židovské komunitě. Podobně je složité rozdělovat občany tehdejšího Československa na Čechy, Slováky a Němce. V rámci střední Evropy v podstatě nelze hovořit o národnostně homogenním prostředí a je nutné (minimálně do poloviny 20. století) brát národnostní příslušnost obezřetně a netrvat na „tvrdých“ soudech.

12 Viz níže.

13 Právě předpoklad přistěhovalců hlásících se konkrétně ke svým „českým“ kořenům je pro jednu z kapitol také klíčový, neboť Milan Platovský byl židovského původu (oba jeho rodiče pocházeli z pražských – česky mluvících - židovských rodin). Nicméně jeho židovský původ byl (kvůli vlivu k ateismu tíhnoucího otce, a i přes zkušenosti s koncentračními tábory během druhé světové války) upozaděn ve prospěch vlastní identifikace s Československem (a konkrétně během války „českým národem“).

Viz Platovský, Milan. *Přežít a žít: Vzpomínky jednoho Čecha v Chile*. Praha: Olympia, 1999. str. 221.

14 Zde je nutné všimnout si také vlastního složení obyvatel daného území (tedy nejdříve Českých zemí v rámci Rakouska/ Rakouska- Uherska a později Československa). Až do konce druhé světové války tvořili čeští Němci a čeští Židé důležitou část obyvatelstva.

15 „Geografické“ vymezení je pak tedy následující. Zásadními zeměmi pro text práce jsou Chile a Československo, nicméně je důležité uznat i tehdejší dělení na České země (tedy včetně Moravy a Slezska) „a“ Slovensko a také dělení na Čechy „a“ Slováky (případně Němce a případně Židy, jakkoli byla československá židovská populace vždy spíše sekulární). Pro potřebu textu je vynecháno Slovensko a práce se tedy omezuje jen na osoby pocházející z území, které je dnes oficiálně chápáno a uznáváno jako samostatný stát Česká republika.

1.4 - Použitá metoda výzkumu

Předkládaná diplomová práce vychází především z vlastního kvalitativního výzkumu v Chile, kdy autor vedl rozhovory s paní Anou Carolinou Sklenar Bonitas, dcerou Miliče Sklenáře a jeho manželky Zdenky, a paní Věrou Reichmannovou-Kočařovou. Rozhovory s nimi byly nahrávány a analyzovány pro účel sepsání tohoto textu. V tomto případě byla tedy použita metoda tzv. oral history (orální historie).

Jedná se o poměrně novou metodu výzkumu v oblasti sociálních věd, především v historii. Autor se snaží zachytit vzpomínky přímých účastníků více či méně důležitých historických okamžiků a událostí (v tomto případě vždy záleží především na zvoleném tématu, nemusí tedy jít o událost, která by byla známá v celé společnosti či se celé společnosti týkala).¹⁶ V českém prostředí se této metodě věnuje část Akademie Věd ČR nesoucí název Centrum orální historie.¹⁷ Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze pak má samostatný magisterský studijní program nazvaný Pracoviště orální historie – Soudobé dějiny.

Tato metoda je vhodná především pro zkoumání moderních (současných či nejnovějších) dějin. Základ tvoří rozhovory s přímými, výjimečně nepřímými, účastníky jednotlivých událostí. V případě tohoto textu se jedná o příslušníky československé imigrace do Chile po druhé světové válce, přičemž Věra Reichmannová-Kočařová je (byla) účastnicí přímou, zatímco Ana Carolina Sklenar Bonitas, jako dcera imigrantů, která se již narodila v Chile, účastnicí nepřímou.

Obecně tedy jde o kvalitativní výzkumnou metodu, která se v akademickém prostředí etablovala poměrně nedávno.¹⁸ Její aplikace slouží především tam, kde z různých důvodů neexistují jiné zdroje informací či kde byly prameny zničeny, znehodnoceny nebo jednoduše nejsou dostupné, vyvážené či objektivně analyzovatelné – i z těchto důvodů se využívá také při studiu bývalých totalitních režimů (týká se například částečně také tohoto textu, tedy dějin komunistického Československa, ač toto téma není vlastním předmětem práce). Hlavní témata prací, které používají metodu orální historie, logicky tvoří hlavně události druhé poloviny dvacátého století, neboť zde lze počítat s tím, že přímí účastníci stále žijí.¹⁹ Zároveň, v podstatě z

---

16 Zajímavé je například v tomto případě sledovat témata závěrečných prací studentů FHS UK, magisterského oboru Orální historie či (zatím spíše výjimečně) i některé práce studentů Historie FF UK.

17 Více viz <http://www.coh.usd.cas.cz/en/> (staženo 21. července 2014).

18 Miroslav Vaněk však jde ve svých textech o orální historii poněkud dále do minulosti – dle něj se v podstatě jedná o nejstarší metodu historických věd, na které byly založeny nejstarší texty či středověké legendy a kroniky.

Vaněk, Miroslav. *Orální historie: Metodické a technické postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. str 9.

19 Mücke, Pavel, Vaněk, Miroslav. *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze – Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., 2011. str. 70.

toho samého důvodu, nelze brát všechny informace jako jistá fakta.²⁰ Vzhledem k často vysokému věku narátorů (jedná-li se o historicky vzdálenější téma), je sdělené informace dobré ověřovat i z jiných zdrojů, pokud existují, či z výpovědí více narátorů, a je nutno brát na osoby, které informace (své zážitky) sdělují další osobě (autorovi) zvýšené ohledy.²¹

„Získávání faktů však není hlavní prioritou orální historie, tou je samotný subjekt rozhovoru a jeho individuální sdělení, osobní prožitky, rozhodování ve složitých i každodenních situacích, osobní motivace atd. Za velmi přínosné jsou považovány biografické rozhovory, jejichž prostřednictvím se badatel může systematicky věnovat např. studiu oblasti lidské paměti, dějin každodennosti, subkultur a tzv. neviditelných vrstev, stejně jako mapovat celou škálu zakoušení „dějin“ na pozadí lidské zkušenosti.“²²

V českém prostředí je pravděpodobně největším odborníkem na orální historii Miroslav Vaněk, který při FHS UK, Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a AV ČR COH vydal několik teoretických prací vysvětlujících postupy při používání této metody v historických vědách či v rámci sociologie.²³ Vzhledem k tomu, jak popularita této metody roste a jak se zvětšuje důraz na studium současných či nedávných dějin, lze očekávat, že orální historii budou historické či historizující obory využívat stále častěji.

V kapitole o Milanu Platovském orální historie (až na několik výjimek) použita není. Autor se s Platovským, především pro jeho zdravotní stav, neměl možnost v Chile osobně setkat. Hlavní část informací proto vychází z jeho autobiografie, kterou ale v podstatě můžeme podrobit podobné kritice jako osobní výpovědi v rámci výzkumu za použití orální historie. Podobně podrobnosti jím popsaných událostí je nutné dohledat, pokud to je možné, i v jiných zdrojích.

Práce předkládá tři případové studie, které jsou v samotném závěru srovnávány. V případě tohoto textu tedy můžeme mluvit o použití komparativní případové studie²⁴ české imigrace do

20 To však nemusíme nutně považovat za zápor této metody: „Permanentní komunikace s různými verzemi poznání je základním principem narativní metodologie a ochranou před zkostnatěním.“

Mücke, Pavel, Pelikánová, Hana, Vaněk, Miroslav, *Naslouchat hlasům Paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. str. 139.

21 Ibidem, str. 142.

22 <http://www.fhs.cuni.cz/ohsd/stranka/Oralni%20historie.html> (staženo 221. července 2014).

23 Mezi jinými zmíněné práce Vaněk, Miroslav, *Orální historie: Metodické a technické postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003., Mücke, Pavel, Vaněk, Miroslav, *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze – Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., 2011. nebo Mücke, Pavel, Pelikánová, Hana, Vaněk, Miroslav, *Naslouchat hlasům Paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007.

24 Karlas, Jan. Komparativní případová studie. In. Drulák, Petr a kolektiv. *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní*

Chile po roce 1948. Závěr práce srovnává, nakolik se lišily životní zkušenosti tří českých rodin (tj. tři srovnatelných případů²⁵), které do Chile přišly na přelomu čtyřicátých a padesátých let dvacátého století, a zda všechny tři rodiny v Chile dokázaly zapustit kořeny, zaznamenaly ekonomický, společenský nebo politický úspěch (proměnné)²⁶ a především, zda lze daný výsledek vztáhnout na širší komunitu Čechů (Čechoslováků) v Chile (výsledek analýzy).

1.5 - Použitá sekundární literatura a primární zdroje

Česká, potažmo československá emigrace směrem do Latinské Ameriky, není v akademickém prostředí příliš zmapovaným tématem.²⁷ Především pak téma novodobé emigrace, tedy v druhá polovina devatenáctého století a v podstatě celé století dvacáté, kdy lidé ze země²⁸ odcházeli z ekonomických²⁹ a také politických důvodů, ať již to bylo ohrožení obyvatelstva před druhou světovou válkou a během ní nebo nástup komunistů v zemi v únoru roku 1948, by si jistě zasloužilo větší odbornou pozornost. Samozřejmě lze narazit na práce, které se věnují tomuto fenoménu, hlavně v souvislosti s českým (či českoněmeckým) obyvatelstvem židovského původu a v souvislosti s politicky a kulturně aktivními emigrantů.³⁰

Emigrace Čechů, či širěji Čechoslováků do Latinské Ameriky však zůstává často naprosto stranou, neboť logicky (z kulturních a hlavně geografických důvodů) na tento kontinent nikdy nesměřoval ten nejvýznamnější a nejdůležitější proud českých (československých, českoněmeckých, židovských) emigrantů.

Většina prací, které pojednávají o dobrovolném (v jistých případech i nedobrovolném) odchodu lidí z „českých zemí“ do Latinské Ameriky, se věnuje spíše období před začátkem dvacátého století. První výpravy obyvatel území, které dnes nese název Česká republika, lze s podporou historických pramenů, kronik, dopisů, deníků a zápisků cestovatelů a především

---

metodologie v politologii a mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2008. str. 62.

25 Ibidem, str. 63 a str. 67.

26 Ibidem, str. 69.

27 Obecně k tématu emigrace a přistěhovalectví na americký kontinent viz například

Opatrný, Josef. *Amerika v proměnách staletí* (heslo „*Migrace*“). Praha: Libri, 1998. str. 341 – 345.

28 Rakousko, Rakousko-Uhersko, prvorepublikové Československo, protektorát Čechy a Morava, všechny varianty oficiálního názvu komunistického Československa a později Česká republika (a Slovensko).

29 V druhé polovině devatenáctého století a v prvních třech dekáдах století dvacátého se jednalo hlavně o emigraci ekonomickou. Nicméně také tento důvod k odchodu hrál, v konkrétních případech, roli i později (třicátá až šedesátá léta století dvacátého). Více viz níže.

30 Za všechny lze zmínit příklady bratří Mašinů, kteří odešli do USA, Pavla Tigrida ve Francii nebo v Kanadě usazeného Josefa Škvoreckého.

misionářů doložit víceméně dobře.³¹ V druhé půlce předminulého století se však emigrace nejen ze střední Evropy směrem k americkému kontinentu stala masovou záležitostí. Zde, i kvůli možné absenci cestovních a jiných dokumentů či z důvodů rychlého začlenění do nové společnosti, která v určitých případech v podstatě stála na přicházejících imigrantech (například USA, Argentina, Uruguay), však mohou prameny a přesné údaje chybět.³²

Existuje několik prací o prvních Česích či českých Němcích na území, které dnes chápeme jako Latinskou Ameriku. První čeští (němečtí či česko-němečtí) misionáři, vědci nebo obchodníci se objevovali na tomto kontinentu poměrně brzy. Již od sedmnáctého století (ale především pak ve stoletích následujících) pak dokonce zaznamenávali výrazné úspěchy ve svých oborech, ať již šlo právě o obchod, či o teologii, botaniku, etnografii, geografii, kartografii či technické vědy spojené například s těžbou zlata, stříbra nebo rtuti.³³

Menší pozornost je pak bohužel věnována století, kdy latinskoamerické státy získaly nezávislost, a také století následujícímu. Devatenácté a dvacáté století, především pro obecný nárůst počtu imigrantů z Evropy a jejich „průměrnost“³⁴, nevolá po tak velké publicitě, neboť zde již mezi tolika příchozími, až na výjimky³⁵, nenalezneme osobnosti, které by ve svém oboru do velké míry vynikaly. Obecně se totiž jednalo o méně vzdělané imigranty (a často též z venkovského prostředí), kteří do Ameriky, ať už jižní či severní, odcházeli především hledat obživu.

I přesto na tomto poli můžeme najít několik publikací, kapitol knih nebo odborných článků, které se tématu věnují. V tomto ohledu je jistě, kromě prací historiků Josefa Polišenského, Bohumila Baďury či Ivo Bartečka, nutné zmínit pravidelně vydávané sborníky Střediskem ibero-

---

31 Jakkoli ale nelze vždy rozlišit, zda daný cestovatel, misionář či vědec byl „české“ národnosti či se jednalo o českého Němce, jak tomu bylo pravděpodobně častěji. V tomto ohledu je typický příklad Tadeáše Haenkeho. O jeho české nebo německé národnosti se dosud vedou spory. Je však důležité vzít v potaz i dobový kontext (v tomto případě 18. století), kdy ještě nebyla „národnostní otázka“ tak důležitá, jako byla ve století následujícím, ani „vyřešená“ jako tomu bylo po druhé světové válce.

32 Opatrný, Josef. La emigración checa a América Latina. In: Opatrný, Josef. *Ibero-americana Pragensia Supplementum: Emigración centroeuropea a América Latina*. Praha: Karolinum, 2000, str. 57 - 66. str. 59.

33 Viz například Binková, Simona, Polišenský, Josef (ed.). *Česká touha cestovatelská: Cestopisy, deníky a listy ze 17. století*. Praha: Odeon, 1989., sborník Opatrný, Josef (ed.). *La expedición de Alejandro Malaspina y Tadeo Haenke*. Praha: Karolinum, 2005. či Kalista, Zdeněk. *Cesty ve znamení kříže*. Praha: Evropský literární klub, 1941.

34 Ve své většině již nešlo o katolické misionáře či vědecké badatele jako v několika předchozích stoletích (za výjimku můžeme považovat například botanika Benedikta Roezla či cestovatele Alberta Vojtěcha Friče, ti však v Americe nikdy na trvalo nezůstali). Spíše se jednalo o vlnu emigrantů, která hlavně z důvodů populačního „boomu“ v Evropě, pokroku průmyslové revoluce a stále lepšímu zdravotnictví, nemohla na „předlideném“ evropském kontinentu najít uplatnění. Z dnešního úhlu pohledu šlo tedy v podstatě o emigraci čistě ekonomickou.

35 Příkladem může být Vojta Náprstek, který žil po určitou dobu ve Spojených státech amerických a integroval se do místní středoevropské komunity, nebo výše zmíněný (amatérský) botanik a etnograf Alberto Vojtěch Frič, který strávil (přerušovaně) více než deset let mezi indiány v Gran Chacu v Paraguayi.

amerických studií FF UK, které se od roku 2000 v několika číslech věnovaly problematice emigrace do Latinské Ameriky z oblasti střední Evropy³⁶ a kam dva posledně jmenovaní autoři též přispívali. Přesto, že ne všechny texty se v těchto sbornících věnují „Čechům“ či osobám z českých zemí pocházejících, jde o zásadní příspěvky ke zkoumání fenoménu emigrace ze zemí, které dnes tvoří region střední Evropy.³⁷

Předkládaná práce, jejíž hlavní zaměření je téma emigrace Čechů do Chile po roce 1948, vychází z několika širěji pojatých zdrojů. Konkrétně to jsou právě výše zmíněné publikace Střediska ibero-amerických studií FF UK po roce 2000 (*Ibero-americana pragensia Supplementum*). Obecně jsou velmi přínosné hlavně předmuvy k jednotlivým dílům, kde je shrnuta (v každé předmluvě k jednotlivým dílům poněkud jinak pojatá) problematika středoevropské (tedy i české) imigrace do regionu Latinské Ameriky. Také několik konkrétních textů z konkrétních dílů *Supplementa* se věnovalo buď obecněji české imigraci do Latinské Ameriky nebo přímo české a česko-německé imigraci do Chile.³⁸ Dalším cenným zdrojem, jakkoli krátkým, je práce Jiřího Chalupy „Chile“ v edici Stručná historie států od nakladatelství Libri, kde se autor v jedné z posledních kapitol věnuje i českým imigrantům v Chile a vzájemným vztahům obou zemí. Jiří Chalupa je také autorem *Dějin Argentiny, Uruguaye a Chile*, které vyšly ve dvou vydáních (v letech 1999 a 2002) v nakladatelství Lidových novin v rámci řady Dějiny států, a i zde je o Čechích v této oblasti několik zmínek. Samozřejmě nelze opominout texty profesora Josefa Polišenského, který se například v publikaci *Češi a Amerika*³⁹ (první a druhý díl) věnuje obecně fenoménu imigrace Čechů (potažmo Čechoslováků) na americký kontinent, a to jak na severní, tak i na jižní část tohoto světadílu.

Konkrétně k tématu imigrace Čechů do Chile po roce 1948 existuje pouze minimum publikací, které by se tímto problémem zabývaly obsáhleji. Nicméně jistě nejdůležitější je

---

36 Editorem jednotlivých sborníků je ředitel Střediska ibero-amerických studií FF UK, Josef Opatrný. Sborníky vycházely jako součást edice *Ibero-americana Pragensia Supplementum*.

37 Tento region byl v podstatě vždy politicky i ekonomicky propojen a nelze si nevšimnout, že právě na tomto území není možné vždy rozlišovat národnost či původ – občan habsburské monarchie devatenáctého století mohl být stejně Čech, jako Polák, Maďar, Chorvat, Ital, Žid či Němec. Právě z tohoto důvodu je občas velmi složité zkoumat „českou“ emigraci do poloviny dvacátého století v obecné rovině. Více viz publikace autorů, kteří se věnují fenoménu utváření národů a národního vědomí (Gellner, Anderson, Hroch a jiní).

I jednotlivé příspěvky v těchto sbornících se pak zaměřují na různé národnosti v rámci střední Evropy. Sami autoři textů pak pocházejí většinou (ale ne vždy) buď ze střední Evropy (hlavně Česká republika, Maďarsko, Polsko) nebo ze zemí Latinské Ameriky.

38 Především to jsou texty Josefa Opatrného, Ivana Witkera a Víta Rouče. Viz dále.

39 Polišenský, Josef. *Češi a Amerika: Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky (II. Díl)*. Praha: Karolinum, 1996.

nedávno (rok 2013) vydaná publikace⁴⁰ bývalého českého velvyslance v Chile, Jiřího Jiráňka. Práci redigoval Ivo Barteček působící na Univerzitě Palackého v Olomouci, kde také tato publikace vyšla. Během svého několikaletého pobytu v Chile, kde Jiránek působil jako oficiální představitel České republiky, stihl autor nasbírat množství dat, jmen a údajů týkajících se Čechů (potažmo Čechoslováků a okrajově též českých Němců) v Chile. Práce v podstatě shrnuje jednotlivé fáze československé, česko-židovské a české emigrace do Chile i s důležitým komentářem k jednotlivým etapám (začátek dvacátého století, období mezi světovými válkami, rok 1948, rok 1968 atp.). Přes autorovu erudici, odborný zájem a podrobnost této práce však musíme konstatovat, že se v podstatě jedná o jakýsi telefonní seznam či stručné vyjmenování jednotlivých Čechů a Slováků (a německy i česky mluvících Židů a Němců z Československa), kteří přišli do Chile během minulého století. I přesto jde o velmi unikátní text,⁴¹ který čtenářům představuje podrobný seznam (v podstatě) všech Čechů a Slováků, kteří se během minulého století usídlili v Chile, ať už z jakéhokoli důvodu. Jednotlivé kapitoly jmenované práce jsou řazeny chronologicky a kapitoly odpovídají jednotlivým historickým milníkům v otázce české (československé) emigrace (konkrétněji pak samozřejmě imigrace do Chile) během dvacátého století. Bývalý český velvyslanec byl mezi českými krajany v Chile velmi oblíben a právě i díky tomu mohl sesbírat informace, na kterých založil svou práci.⁴² Jedná se tedy o text, který, v obecné rovině, slouží jako základní orientační bod pro předkládanou diplomovou práci.⁴³ Přes všechny klady této publikace z ní však nelze vyvozovat téměř žádné závěry. Nicméně i tak se ale jedná o ojedinelou knihu, která v v podstatě nemá (v rámci problematiky českých imigrantů v Latinské Americe) obdoby.

S prací bývalého velvyslance Jiráňka souvisí též některé statě na oficiálních stránkách českého velvyslanectví v Chile a několik informací na stránkách Chilsko-českého kroužku v Santiagu.⁴⁴

---

40 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. *Češi a Slováci v Chile ve 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013.

41 V podstatě neexistuje podobná publikace, která by mapovala osudy jednotlivých Čechoslováků v nějaké z latinskoamerických zemí tak podrobně, jako to udělal ve svém textu Jiří Jiránek. Ačkoliv se jedná „pouze“ o výčet československých přistěhovalců do Chile s kratším či delším komentářem k jejich osudům, nelze najít obdobnou knihu, která by se v podobném rozsahu a tak konkrétně zabývala osudem Čechů a Slováků například v Argentině, Brazílii či Venezuele, kam během minulého století též odešlo množství československých migrantů.

42 Rozhovor s Věrou Reichmanovou-Kočařovou, prosinec 2011, Camino Lonquén.

43 Jiří Jiránek svou práci nicméně zamýšlel poněkud širěji a původní rukopis se věnuje i obyvatelům českých zemí (českým Němcům, Čechům, různým dobrodruhům a cestovatelům atp.), kteří Chile prošli či se zde usídlili již během devatenáctého století (a dříve – například misionáři). Konečný text práce byl však zredukován „pouze“ na dvacáté století. Autor této diplomové práce má původní rukopis k dispozici, téměř jej však nevyužil jako zdroj informací a proto jej na žádném místě necituje i s ohledem na to, že jde o autorský text dr. Jiráňka, který nebyl ve své původní podobě publikován.

44 Webové stránky MZV ČR http://www.mzv.cz/santiago/cz/cesti_krajane_v_chile/index.html a Oficiální stránky Chilsko-českého kroužku <http://checo.cl/somos> (obojí staženo 19.5.2014)

Publikace Jiřího Chalupy *Chile* v edici Stručná historie států vydavatelství Libri⁴⁵ také nabízí jisté informace. Nicméně na pouhých několika stranách samozřejmě nelze obsáhnout celou problematiku týkající se československých a českých imigrantů v Chile. I Chalupa ale v několika větách zmiňuje například Tadeáše Haenkeho nebo příběh Milana Platovského, tedy nejvýraznější osobnost z řady českých imigrantů v Chile.

Jistě je také nutné zmínit cestopis (či „cautivero“) umělce Jana Buriana, *Chilský deník*.⁴⁶ Burian se do Chile vydal na sklonku roku 1996 a i díky předcházející velice důkladné rešerši tehdy dostupných textů, pamětí, cestopisů a článků ve svém textu čtivou formou předkládá některé důležité poznatky a data. Osobně se setkal mimojiné s Milanem Platovským⁴⁷ i s paní Věrou Kočařovou-Reichmanovou a dalšími Čechy žijícími v Chile.⁴⁸ V několika kapitolách též mluví o českých cestovatelích, kteří do Chile zavítali (Tadeáš Haenke, František Čech-Vyšata, Václav Šolc⁴⁹ a jiní). Nejedná se ovšem o velmi podrobný text, svému účelů v rámci této diplomové práci nicméně posloužil velmi dobře jako doplnění či rozšíření některých informací.

Zajímavou knihou, která pojednává (mimojiné) o situaci imigrantů v Chile a o realitě v nové zemi s odlišnou kulturou, je práce etnografky Jarky Stuchlíkové.⁵⁰ Spolu se svým manželem, též etnografem, zde pobývala mezi roky 1969 a 1973. V Chile se oba věnovali především výzkumu mezi mapuchskými indiány na jihu země (konkrétně ve vesnici Cholchol nedaleko Temuca, správního centra regionu Araucanía, kde doposud žije většina příslušníků tohoto etnika).⁵¹ Milan Stuchlík dokonce v Temucu působil na místní pobočce Universidad de Chile a pomohl tu založit několik nových společensko-vědních oborů. Oba manželé však po vojenském převratu v září roku 1973 emigrovali do Velké Británie.⁵²

Několik zmínek o Česích v Chile, především v oblasti chilské Patagonie- v okolí města

---

45 Chalupa, Jiří. *Chile*. Praha: Libri, 2006. str. 113-117.

46 Burian, Jan. *Chilský deník*. Praha: Primus, 1998.

47 Ibidem, str. 146 – 151.

48 Zde je popisována jako paní R., nicméně z textu je jasné, že se jedná právě o ní.
Ibidem, str. 140 – 141.

49 Václav Šolc, popularizátor původních kultur Jižní Ameriky v Československu a bývalý ředitel Náprstkova muzea v Praze, v několika svých cestopisných knihách též zmiňuje první české krajany či cestovatele v Chile. Více viz například:

Šolc, Václav. *Pod chilskými sopkami*. Praha: Orbis, 1969.

Šolc, Václav. *K Alakalufům na konec světa*. Praha: Orbis, 1974.

50 Stuchlíková, Jarka. *Indiáni, politici, plukovníci: Život české rodiny v Chile 1969-1973*. Praha: Panglos, 1997.

51 Mapuchové (či Araukánci, jak je nazývali Španělé během conquisty a koloniálního období) jsou poměrně nesourodým původním chilským národem, který před příchodem Španělů obýval oblast zhruba od dnešního Santiaga po ostrov Chiloé. Jejich sociální a politická organizace nikdy nenabyla vysoké úrovně, vždy se však vyznačovali velkou bojovností – Španělé je nikdy nepokořili a nezávislé Chile ovládlo jejich území až během osmdesátých let devatenáctého století. Do dnešních dnů si, hlavně na jihu země v okolí města Temuco, udrželi kulturní a do omezené míry i politickou nezávislost. Kromě manželů Stuchlíkových zkoumal mapuchské indiány a jejich kulturu také Václav Šolc.

52 Více viz také Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 207 – 208.

Punta Arenas, můžeme dále nalézt i v pracích československého etnografa Václava Šolce, který v Chile několikrát prováděl výzkum mezi původními obyvateli.⁵³

Na závěr pak ještě můžeme uvést čerstvou publikaci Chilsko-českého kroužku o, pro rozvoj chilského sportu důležitém imigrantovi z českých zemí, Benediktu Kociánovi. Kniha vyšla v dubnu letošního roku v Chile pod patronací českého velvyslanectví v Chile. Její autorkou je Kociánova dcera, předsedkyně českého krajanského spolku, paní Ana Maria Kocián.⁵⁴ Tuto publikaci však autor neměl k dispozici.

Hlavním zdrojem k sepsání předkládaného textu tak zůstává vlastní výzkum prováděný přímo v Chile na přelomu let 2011 a 2012 v rámci výměnného studijního pobytu na Universidad de Chile v Santiagu, který zprostředkovala Univerzita Karlova, a další, doplňující výzkum během dvou měsíčních pobytů v hlavním městě Chile v letech 2013 a 2014.

Díky náhodě se autorovi podařilo již předem (na jaře roku 2011) přes internet kontaktovat potomky rodiny Sklenářů, která přišla do Chile po roce 1948. Díky pomoci českého velvyslanectví v Chile⁵⁵ pak mohl autor navázat kontakt s paní Věrou Kočařovou-Reichmanovou, i přes pokročilý věk stále jednou z nejaktivnějších členů Chilsko-českého kroužku, krajanského spolku v Chile. Rozhovory s paní Anou Carolinou Sklenar Bonitas a především pak s paní Věrou Kočařovou-Reichmanovou tak tvoří základ práce.

Autor se setkal několikrát s oběma výše zmíněnými dámami a nahrával společné rozhovory o historii jejich rodin a o jejich životě v Chile, o nové zemi a (často v podstatě neznámé) kultuře. Otázky byly kladeny především s ohledem k cíli diplomové práce.

Nahrané rozhovory (a výtah z pozdější elektronické komunikace či některé osobní dokumenty) je samozřejmě nutné kriticky zhodnotit s ohledem na možné „osobní zkreslení“ vyprávěného, ale také s ohledem na obecné historické souvislosti a realie, neboť ne vše v tomto případě musí odpovídat skutečnosti a často se jedná o vzdálené vzpomínky (někdy i více než 70 let staré). Dané informace nicméně plně posloužily k sepsání této diplomové práce.

Neodmyslitelným zdrojem informací k tématu je také autobiografický příběh jednoho z nejvýznamnějších Čechů v Latinské Americe, Milana Platovského. Autobiografie byla poprvé

---

53 Viz poznámka číslo 49.

54 http://www.mzv.cz/santiago/cz/cesti_krajane_v_chile/vydani_knihy_o_vyznamnem_ceskem.html (staženo 20.5.2014)

Kocián, Ana María. *Benedicto Kocian: Un maestro del deporte*. Santiago, 2014.

55 V tomto případě hlavně díky pomoci současného českého velvyslance Zdeňka Kubánka a konzulky Kamily Hrabákové působících na českém velvyslanectví v Santiagu de Chile. Pomoc při sbírání dat a informací poskytl také mluvčí Chilsko-českého kroužku Rafael Enrique Rincón Zerpa.

vydána ve španělštině v Santiago de Chile v roce 1997⁵⁶, brzy se však dočkala i českého překladu (rok 1999).⁵⁷ Platovský v této knize popisuje v podstatě celý svůj život, dětství, mládí a dospívání během druhé světové války, osud jeho rodiny (židovský původ, ač v podstatě „pozapomenutý“⁵⁸, znamenal během války jasné stigma, viz níže), emigraci po roce 1948, nejdříve do Francie a později, shodou okolností, až do Chile. Jde o unikátní svědectví českého imigranta v Chile.

Nicméně i kvůli formě a zpracování nelze brát všechny informace jako jasná fakta. Sám Platovský na závěr své knihy zmiňuje své dva pomocníky (novináře), kteří mu poskytli cenné rady a „pomoc“ se sestavováním pamětí. Literární zpracování textu samotného (jakkoli čtivého a především jakkoli důležitého) tak lze pravděpodobně spíše přisoudit právě jeho přátelům, Hectoru Sotovi a Juanu Miguelovi Arraztoa.⁵⁹ To však nic nemění na informacích a datech, které můžeme z Platovského autobiografie vyčíst.

K osobě Milana Platovského lze v českém prostředí dále vystopovat ještě další dvě knihy pamětí. První nese název *Pevnost mého mládí*, její autorkou je Jana Renée Friesová.⁶⁰ Friesová s Platovským strávila několik měsíců v Malé terezínské pevnosti, židovském ghettu nedaleko Prahy, během druhé světové války. Na několika stranách svých pamětí pak na Milana Platovského vzpomíná. Druhou publikací je kniha pamětí *Krátké povídky z dlouhého života*,⁶¹ již spolu se svým manželem (českým hercem Jiřím Pravdou, který později působil v Anglii) napsala Platovského sestřenicí Hana Pravdová, jediná příbuzná Milana Platovského, která také přežila nacistické koncentrační tábory i pochody smrti. Pravdová také v několika kapitolách zmiňuje svého bratrance, který její rodině v podstatě z tehdejšího čerstvě komunistického Československa pomohl utéct do zahraničí.

---

56 Platovsky Stein, Milan. *Sobre vivir*, Santiago: Editorial Andrés Bello, 1997.

57 Platovský, Milan. *Žít a přežít: Vzpomínky jednoho Čecha z Chile*. Praha: Olympia, 1999. Originální název *Sobre vivir* (jasný dvojsmysl v názvu knihy může znamenat jak „Přežít“, tak „O životě“) nešlo do češtiny přeložit.

58 Platovský, Milan. *Žít a přežít: Vzpomínky jednoho Čecha z Chile*. 1999. str. 10-13.

59 Ibidem. str. 245.

60 Friesová, Jana Renée. *Pevnost mého mládí*. Praha: Nakladatelství Jaroslava Poberová, 2005.

61 Pravda, Jiří, Pravdová Hana. *Krátké povídky z dlouhého života*. Praha: Primus, 1999.

2 - ČESKÁ EMIGRACE DO LATINSKÉ AMERIKY

Přistěhovalci z českých zemí sice nikdy v Latinské Americe nevytvořili tak zásadní element jako jiné evropské národy (kromě obyvatel pocházejících z Iberského poloostrova to byli hlavně Němci a Italové), nicméně i Americe můžeme nalézt některé více či méně důležité a výrazné české stopy. Obecně lze imigraci do Latinské Ameriky z českých zemí rozdělit na čtyři, historicky oddělené etapy.⁶²

Po vlastním objevení amerického kontinentu pro Evropu, tedy po roce 1492, sem zhruba ve dvou následujících stoletích z českých zemí přicházeli velmi výjimečně pouze jedinci, jejichž osudy často nejsou ani příliš dobře zdokumentované či zdokumentovatelné. Druhá fáze imigrace se již opírá o více či méně spolehlivé prameny, nicméně i zde se jednalo spíše o jednotlivce, šlo o příslušníky různých katolických řádů a odborníky v určitých oborech (botanika, chemie, obchod, kartografie či hornictví⁶³). V polovině devatenáctého století (po roce 1848) pak v rámci evropské imigrace do Latinské Ameriky nastal zlom, přicházelo stále více lidí bez odborného zázemí či vyššího vzdělání. Tito přistěhovalci hledali především obživu pro sebe nebo pro svou rodinu (viz níže), neboť v Evropě, kvůli tamní rychle rostoucí populaci a vysoké konkurenci, nemohli najít uplatnění.⁶⁴ Také této vlny se zúčastnili někteří lidé pocházející z českých zemí, ačkoliv až na výjimky většinou šlo spíše o české Němce než o Čechy, jak bychom je chápali dnes. Poslední fáze evropské imigrace do zemí Latinské Ameriky začala po první světové válce - tedy po uvalení přistěhovaleckých kvót ve Spojených státech amerických v letech 1923 až 1924. Vláda USA tehdy razantně omezila příchod nových přistěhovalců z Evropy.⁶⁵ Právě z tohoto důvodu pak část evropských imigrantů, kteří odcházeli přes oceán (mezi nimi samozřejmě i někteří Češi), musela volit mezi zeměmi na jih od Río Grande.

Prvními Evropany, kteří cíleně osidlovali americký kontinent byli od začátku šestnáctého

---

62 Opatrný, Josef. La emigración checa a América Latina. In: Opatrný, Josef. *Ibero-americana Pragensia Supplementum: Emigración centroeuropea a América Latina*. Praha: Karolinum, 2000, str. 57 - 66. , str. 59.

63 Horníky z oblasti Krušných hor lze dost možná považovat za úplně první obyvatele českých zemí, kteří se dostali do Ameriky (konkrétně do oblasti Nového Španělska, tedy dnešního Mexika). Nicméně velká většina z nich se vrátila zpět do Evropy již okolo roku 1530.

Polišenský, Josef, *Češi a Amerika*. 1996. str. 8.

64 V tomto okamžiku začala opravdu masová imigrace do zemí „jižního rohu“ amerického kontinentu. Nejvíce přistěhovalců přijaly právě Argentina, Uruguay, Brazílie, Paraguay, ale také Chile.

65 Opatrný, Josef. La emigración checa a América Latina. In: Opatrný, Josef. *Ibero-americana Pragensia Supplementum: Emigración centroeuropea a América Latina*. Praha: Karolinum, 2000, str. 57 - 66. , str. 60.

století logicky Španělé a Portugalci, tedy národy tzv. „plavců“, conquistadorů a objevitelů. Koloniální mocnosti z Pyrenejského poloostrova do svých zámořských území v Americe dlouho dokonce žádné cizince nepouštěli. Nicméně i přes to je možné, hlavně mezi účastníky pozdějších kristianizačních misí v amerických koloniích během sedmnáctého a osmnáctého století (několik výprav od roku 1678), najít i některé jedince, kteří pocházeli z dnešního českého území. Jednalo se především o české a česko-německé⁶⁶ příslušníky řádu Tovaryšstva Ježíšova (jezuitů),⁶⁷ kterých až do jejich vypovězení ze španělských kolonií roku 1767 a následného „rozpuštění“ odešlo z českého území do Ameriky asi 180.⁶⁸ Nebyl to ale pouze tento řád – svou pozici v Americe si budovali též františkáni, dominikáni či Moravští bratři.

I přes nevelký počet dosáhli někteří z českých (česko-německých) řeholníků v různých regionech (španělských) kolonií nepopiratelného úspěchu na poli geografie, stavitelství, v medicíně či při studiu kultur původních obyvatel amerického kontinentu (mezi ty nejvýznamnější patřili jezuité Samuel Fritz, Josef Neumann, Václav Link, Augustin Strobach, Václav Richter či Šimon Boruhradský).⁶⁹ Někteří Češi se v té samé době do Latinské Ameriky dostali také na holandských lodích (většinou jako lékaři vojenských oddílů), které mířili ke guayanským a brazilským břehům, šlo například o Šimona Kohouta nebo Jiřího Kryštofa Kaplíře ze Sulevic.⁷⁰

Na konci osmnáctého století a během století devatenáctého pak do Latinské Ameriky zamířilo hned několik významných dobrodruhů, cestovatelů a vědců z českých zemí. Jistě nejdůležitějším z nich byl Tadeáš Haenke, botanik pocházející ze severních Čech (někdy též nazývaný jako „český Humboldt“), průkopník využití obrovských zásob ledku na území dnešního Chile a objevitel největší rostliny na světě (viktorie královské), kterou jako první popsal. Tadeáš Haenke procestoval v řadách odborníků tzv. Malaspinovy výpravy⁷¹ značnou část západní polokoule – od ústí Río de La Plata přes většinu latinskoamerického kontinentu až na Aljašku a poté na Filipíny - a nakonec se usadil v bolivijské Cochabambě, kde také, za poněkud zvláštních okolností, zemřel během latinskoamerických válek za nezávislost. Dalšími významnými cestovateli, kteří navštívili Latinskou Ameriku, byli například Čeněk Paclt, sběratel orchideí Benedikt Roetzl a později dobrodruh Enrique Stanko Vráz a „přítel paraguayských indiánů a

66 Český či německý původ v této době ještě často není možné určit, viz též příklad Tadeáše Haenkeho níže a některé poznámky v dalších kapitolách práce.

67 Opatrný, Josef. Algunos problemas del estudio de la emigración centro-europea a América Latina. In: Opatrný, Josef. *Ibero-americana Pragensia Supplementum: Emigración centroeuropea a América Latina III.*. Praha: Karolinum, 2005, str. 7 - 16. , str. 7.

68 Opatrný, Josef. *Amerika v proměnách staletí* (heslo „Jezuité v Novém světě“). 1998. str. 242.

Polišenský, Josef. *Češi a Amerika*. 1996. str. 13.

69 Více viz Binková, Simona, Polišenský, Josef. *Česká touha cestovatelská*. 1989. a Polišenský, Josef. 1996. str. 14.

70 Polišenský, Josef. 1996. str. 11 – 13.

71 Haenke SIAS a Polišenský, str. 16-18.

lovec kaktusů“ Alberto Vojtěch Frič.⁷²

Imigrace Čechů do Latinské Ameriky nicméně ani později nebyla masovou záležitostí. Až do poloviny devatenáctého století se stále jednalo v podstatě o „jedince“, kteří na tomto kontinentu nehledali ani tak nový domov, jako spíše náboženské či osobní naplnění (zmínění jezuité a cestovatelé). Jistý přelom nastal po roce 1848,⁷³ kdy se evropskými zeměmi (Francie, Německo, Rakousko, Itálie) šířila liberální revoluce. Po jejím potlačení konzervativními silami z Evropy odešla značná část do této doby politicky aktivních lidí, mezi nimi i skupinka Čechů. Většina ale zamířila spíše do Spojených států amerických (viz případ v USA mezi krajany velmi činného Vojty Náprstka⁷⁴).

Během padesátých a šedesátých let osmnáctého století pak nastal zlom ve vývoji evropské emigrace⁷⁵ – jednotlivé země starého kontinentu, kde v této době rychle narůstal počet obyvatel,⁷⁶ již nebyly schopny ekonomicky zajistit celou společnost, její část byla proto okolnostmi nucena k emigraci. V tomto případě, na rozdíl od následujícího století (především pak jeho druhé a třetí třetiny), se jednalo ve své podstatě o emigraci z ekonomických důvodů. V Evropě tehdy také působilo množství agentů, kteří „ekonomické“ migranty lákali pro své přepravní společnosti a do zemí, které tyto agentury podporovaly, zaštiťovaly či přímo financovaly (USA, Argentina, Chile).⁷⁷

Hlavní zemí, která přijala většinu evropských vystěhovalců druhé poloviny devatenáctého století (a prvních desetiletí století následujícího), byly opět Spojené státy, nicméně část Evropanů již mířila také na jižní část kontinentu. I někteří Češi či čeští Němci⁷⁸ už v této době odcházeli

---

72 Více informací lze nalézt např. v cestopisech Paclt, Čeněk. *Cesty světem*. Praha: 1954., Vráz, Enrique Stanko. *V dálavách světů*. Praha: 1984., Frič, Alberto Vojtěch. *Čerwuiš aneb z Pacheca do Pacheca oklikou přes střední Evropu*. Praha: Titanic, 2011. Burian, Jan, *Chilský deník*. Praha: Primus, 1998.

73 Tehdy začala tzv. „moderní emigrace“

Opatrný, Josef. Algunos problemas del estudio de la emigración centro-europea a América Latina. In: Opatrný, Josef. *Ibero-americana Pragensia Supplementum: Emigración centroeuropea a América Latina (III)*. Praha: Karolinum, 2005, str. 7 -16. str 7.

74 Polišínský, Josef. 1996 str. 23-24

75 Josef Polišínský ve své práci Češi a Amerika zmiňuje i nový fenomén, který kvantitativně i kvalitativně ovlivnil migraci přes Atlantský oceán – změnu v konstrukci lodí. Ty byly nyní upravovány tak, aby byly schopné převážet jak zboží (z Ameriky do Evropy), tak pasažéry (z Evropy do Ameriky). Tyto úpravy značně snížily náklady na „lístek“ pro jednotlivé cestující.
Ibidem. str. 26.

76 Šlo o výsledek tzv. demografické tranzice – v Evropě se výrazně zlepšila zdravotní péče a hygiena, umíralo tedy méně lidí v nízkém věku (obecně se snížila mortalita). Před tím, než o několik desetiletí později o řád poklesla, se však stále udržovala vysoká natalita (porodnost). Počet obyvatel tedy rychle rostl a během pouhých několika desítek let se často i zdvojnásobil. Na to však nebyly evropské státy v mnoha ohledech připravené.

77 Polišínský, Josef. 1996. str. 27.

78 Opatrný, Josef. Nota introductoria. In: Opatrný, Josef. *Ibero-americana Pragensia Supplementum: Emigración centroeuropea a América Latina*. Praha: Karolinum, 2000, str. 7 -9. str 7.

například do Argentiny, Brazílie,⁷⁹ Uruguaye, ale také do Chile a dalších zemí, kde se rychle uchytili jako odborníci v pivovarech a cukrovarech nebo jako zkušení řemeslníci.⁸⁰ V tomto ohledu lze mluvit i o několika desítkách Čechů, ale hlavně až o několika stovkách českých Němců. Ti se mimojiné účastnili též kolonizace jižního Chile.⁸¹

Ve třicátých letech dvacátého století se ve střední Evropě objevil nový fenomén – masová emigrace z politických důvodů. Nejprve se jednalo o středoevropské Židy, kteří již začínali být z rasových pohnutek pronásledováni v tehdejším hitlerovském Německu, postupně se však tento jev rozšířil i do dalších zemí regionu a na další skupiny obyvatel (levicově smýšlející intelektuálové, další národnostní menšiny, političtí a vojenští představitelé). Československo nebylo od druhé poloviny třetí dekády výjimkou.⁸² I odsud tak odcházelo množství židovských obyvatel, často přes země západní Evropy, na americký kontinent - do USA, Argentiny, Chile (viz níže), Brazílie či Venezuely a později také do Mexika.⁸³

Druhým důvodem odchodu některých Čechoslováků byly však v tomto období také příčiny ryze obchodní. Od konce dvacátých let na jihoamerický kontinent a jeho rozsáhlý trh pronikaly některé československé firmy. Ty zde často v začátcích výroby potřebovaly vlastní specialisty, konstruktéry a úředníky. Tak odešlo do Latinské Ameriky (např. Do Chile a Argentiny) několik desítek odborníků pracujících pro firmy jako Baťa a Škoda či obchodní zástupci některých českých skláren.⁸⁴ Ne všichni tu však zůstali – ačkoliv například „baťovci“ utvořili v okolí Santiaga de Chile vlastní, pro místní rozvoj velmi významnou komunitu přistěhovalců, množství z odborníků různých československých firem setrvalo v latinskoamerických zemích několik měsíců, maximálně několik let a poté se opět vraceli do Evropy.⁸⁵

Další významná vlna československých přistěhovalců odešla do Ameriky po roce 1948

---

79 Známy je příklad jihočeské rodiny Kubičků, která odešla v druhé polovině devatenáctého století do Brazílie.

Potomek této rodiny (vnuk Jana Nepomuckého Kubička, který do Brazílie odešel se svou manželkou), Juscelino Kubitchek de Oliveira, se roku 1956 stal dokonce brazilským prezidentem a stál za vybudováním nového hlavního města Brasília.

80 Polišínský, Josef. 1996. str. 55.

81 Witker, Ivan. Bohemio-Alemanes en Chile: Entre el olvido y la asimilación. In: Opatrný, Josef. *Ibero-americana Pragensia Supplementum: Emigración centroeuropea a América Latina*. Praha: Karolinum, 2000, str. 307 – 312. str. 307 – 309.

82 Rouč, Vít. Inmigración de los checos en América Latina en el período de entreguerras. In: Opatrný, Josef. *Ibero-americana Pragensia Supplementum: Emigración centroeuropea a América Latina (II)*. Praha: Karolinum, 2003, str. 43 – 47. str. 43.

83 Například Egon Ervín Kisch („zruřivý reportér“), pražský česko-německý spisovatel židovského původu, strávil druhou světovou válku v Mexiku.

84 Ibidem. str. 43 – 44.

85 Ibidem. str. 43.

(hlavně mezi roky 1949 a 1952), tedy po uchopení moci v Československu komunisty. Kromě Spojených států amerických, Kanady a Austrálie, kam odešla většina těchto politických emigrantů, se zhruba několik tisíc Čechoslováků usídlilo i v zemích Latinské Ameriky. Největší část z nich v tomto regionu přijala Brazílie, dále to pak byla Venezuela, Argentina, Chile, Peru a Paraguay.⁸⁶ Jednalo se především o tzv. „politickou migraci“, neboť velká většina z nově příchozích nesouhlasila s upevňujícím se komunistickou vládou v Československu a přechodu na sovětský model.⁸⁷

Do některých zemí Latinské Ameriky přišlo taktéž menší skupina imigrantů i po roce 1968, tedy po okupaci Československa sovětskými vojsky, která zastavila průběh tzv. Pražského jara. Tato imigrace však pro daný region již nebyla zdaleka tak významná, jako krátké období několika let po roce 1948, neboť většina tehdejších československých emigrantů mířila cíleně buď do Spojených států amerických, Kanady, Austrálie či do některé ze zemí západní Evropy (Francie, Švýcarsko, Velká Británie nebo Švédsko).

Nová, doposud ne příliš zmapovaná vlna československé či již přímo české⁸⁸ imigrace do Latinské Ameriky nastala po roce 1989, tedy po změně politického režimu v zemi - a dále se šíří a rozvíjí. V tomto případě se však jedná o nový fenomén, kdy čeští migranté odcházejí do latinskoamerických zemí z úplně jiných důvodů, než tomu bylo v desetiletích či staletích předcházejících (jedná se o sloučení rodin, pracovní povinnosti, studium či ryze osobní motivace).

---

86 Zajímavé je celkové srovnání počtu československých imigrantů přicházejících v tomto období do Latinské Ameriky (dle Mezinárodní organizace pro uprchlíky při OSN): Chile přijalo 289 Čechoslováků, Mexiko, středoamerické státy a ostrovní země v Karibském moři (dohromady) 29, Ekvádor 41, Uruguay 54, Kolumbie 57, Bolívie 98, Paraguay 134, Peru 148, Argentina 603, Venezuela 816, Brazílie 1499. Mimo země Latinské Ameriky to pak bylo 9884 Čechoslováků přijatých Austrálií, 8057 Spojenými státy, 5916 Kanadou a 1960 Izraelem. Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 136.

87 Více viz další kapitoly práce.

88 Po vzniku samostatné České republiky v roce 1993 již můžeme s úplnou platností mluvit o „české“ emigraci či imigraci.

3 - EVROPSKÉ PŘISTĚHOVALECTVÍ DO CHILE

Chile je vedle Argentiny, Uruguaye, Brazílie a částečně také Paraguaye jednou ze zemí Latinské Ameriky, kde je „evropský“ element v rámci místní kultury, historického povědomí a jakési národní sebeidentifikace velmi důležitý. Právě státy tzv. Cono Sur (tedy česky země „jižního rohu“), na rozdíl od zemí ležících spíše na severu jihoamerického kontinentu či při březích Karibského moře,⁸⁹ byly od devatenáctého století významné pro poměrně vstřícnou imigrační politiku vůči nové vlně přistěhovalců z evropských zemí. Kromě Španělska či Portugalska se to týkalo v této době také Itálie, Německa, Velká Británie a v menším rozsahu i dalších evropských států.

Tento úkaz lze pravděpodobně vysvětlit z historických, ale i geograficko-klimatických důvodů. Země na samém jihu kontinentu byly během koloniálního období centrem (tedy Španělskem) spíše opomíjeny – neexistovaly tu téměř žádná známá ložiska drahých kovů, podnebí bylo pro španělské (a portugalské) kolonizátory buď nesnesitelné (tropické podnebí paraguayských bažin, severu Argentiny a některých částí Brazílie), příliš nehostinné a až neúnosně rozlehlé (argentinské pampy) či v podstatě nedostupné (neprostupné lesy a nebezpečné zálivy a fjordy na jihu Chile). Navíc místní nepočtené původní obyvatelstvo bylo často na společensky velmi primitivní úrovni (kočovní indiáni argentinských pamp a paraguayského Gran Chaca) nebo se jednalo o značně agresivní a bojovné kmeny (Mapuchové na jihu Chile, které se Španělům nikdy nepodařilo definitivně porazit, či území dnes již vyhubeného kmene Charúa v Uruguayi).

Tyto oblasti na samém jihu kontinentu však hlavně pro španělskou korunu postrádaly větší ekonomický význam. Důraz na španělskou kolonizaci (a mocenské podrobení) byl vždy kladen spíše na Mexiko, Karibské moře (Kuba, další ostrovy Velkých Antil a také pobřeží dnešní Kolumbie a Venezuely při Atlantickém oceánu) a dále vnitrozemí dnešních států Peru, Ekvádoru a

⁸⁹ V oblasti Karibského moře, ve Střední Americe či v zemích v severní části jihoamerického kontinentu vždy docházelo k míšení jednotlivých ras a kultur, což samozřejmě znamenalo výsledné složení společnosti. Karibská oblast (a Brazílie) má z historických důvodů (plantážní systém a dovoz otroků) značný podíl obyvatelstva afrického původu (a na některých ostrovech žije též množství Indů). V menším měřítku to platí i v zemích jako je Venezuela, Kolumbie, Kostarika či Panama. Mexiko a středoamerické státy Guatemala, Salvador či Honduras jsou charakteristické vysokým podílem obyvatel, které můžeme označit za mestice. Naproti tomu jihoamerické náhorní plošiny, ale i velká města andské oblasti (Peru, Bolívie, Ekvádor – a kromě nich právě i zmíněné středoamerické země, hlavně na venkově) mají dodnes velký podíl původního obyvatelstva. Chile je pak mezi státy Cono Sur výjimkou, tato země má také značné procento míšenců v rámci společnosti a na rozdíl od Argentiny či Uruguaye zde existuje i výrazný podíl původních obyvatel. Nicméně státy v severní části Latinské Ameriky neměly během devatenáctého a počátku dvacátého století tak uvolněnou imigrační politiku, jako tomu bylo na jihu kontinentu.

Bolívie, kde se nacházela bohatá ložiska zlata a stříbra (a navíc také poměrně rozvinuté předkolumbovské společnosti, která bylo možné efektivně využívat). Právě v těchto oblastech také již v šestnáctém století vznikla dvě první španělská místokrálovství (Nové Španělsko a Peru), tedy nejvyšší správní jednotky, které v podstatě řídily exploataci a postupné osidlování nových území.

Možná právě díky dřívější izolovanosti od správních center španělské říše dokázaly, od druhého desetiletí devatenáctého století již nezávislé země „jižního rohu“ během druhé půle devatenáctého století a začátku století dvacátého absorbovat, vedle Spojených států amerických, velkou většinu masy ekonomických imigrantů, kteří z Evropy mířili přes Atlantský oceán hledat novou budoucnost.⁹⁰ V některých z výše zmíněných zemí „jižního rohu“ můžeme dokonce mluvit o evropském charakteru místní společnosti – například většina obyvatel Argentiny a Uruguaye má evropské (především italské, německé a španělské) předky z doby masivního příchodu ekonomických migrantů z předminulého století.

Samotné Chile bylo téměř vždy, i pro svou geografickou odlehlost a izolovanost,⁹¹ Evropany (Španěly⁹²) spíše opomíjeno. Nicméně i v chilském případě má evropský element v rámci místní populace velký význam. Již na sklonku koloniálního období, po uvolnění rigidních omezení ze začátku conquisty (tj. během tzv. bourbonských reforem v druhé půlce osmnáctého století), přicházelo do Chile množství obchodníků nejen ze severních oblastí Španělska, ale také z Velké Británie. Mezi Španěly svým talentem vynikali především baskičtí podnikatelé.⁹³

---

90 Argentina dokázala například jen roku 1889 přijmout celých 200 tisíc evropských přistěhovalců, převážně Španělů, Italů, Němců a obyvatelů Balkánského poloostrova. Předtím, během osmdesátých let předminulého století pak průměrně do Argentiny ročně přicházelo zhruba 50 tisíc Evropanů (do poloviny téhož století to bylo ročně pouze 5 tisíc).

Chalupa, Jiří. *Dějiny Argentiny, Uruguaye a Chile*. 1999. str. 157.

91 Dokazují to například chilské dějiny během koloniálního období, kdy toto území pro svou odlehlost nemělo většího významu, ačkoli se jednalo o samostatný správní celek, tzv. Generální kapitanát Chile.

Chile je geograficky izolováno od okolního světa ze všech čtyř světových stran – na severu rozlehlou pouští, na západě oceánem, na jihu neprostupnými lesy Patagonie a obtížně proplouvateľnými mořskými kanály Magellanovy úžiny a na východě pak bariérou And. I proto část Chilců dodnes hovoří o své zemi jako o „ostrově“ na americkém kontinentu.

92 Pouze chilský přístav Valparaíso měl v rámci generálního kapitanátu Chile větší význam, musela přes něj plout velká většina lodí mířících z Atlantského do Tichého oceánu. Jeho strategické polohy si však byli dobře vědomi také angličtí piráti, kteří přístav několikrát vyrabovali. V roce 1778, během bourbonských reforem, byl pro tento významný přístav také zrušen obchodní monopol španělské Casa de contratación a Angličané sem mohli začít dovážet své zboží. Zajímavé je, že tím v podstatě začala „invaze anglických obchodníků“ do Chile, která, hlavně v devatenáctém století, měla zásadní vliv na vývoj chilské ekonomiky.

Chalupa, Jiří. 1999. str. 47 a 63-64.

93 I dnes lze mezi chilskou vyšší společenskou třídou, ale nejen tam, nalézt množství osob, které mají baskicky znějící příjmení. Řada historicky významných podnikatelů, vojáků a politiků též pocházela z Baskicka a Navarry (viz příjmení Larraín, Vizcarra, Errázuriz, Zañartu, Barrenechea, Irrarázabal, Amunátegui, Alcayaga, Ugarte, Echenique a další).

Od poloviny devatenáctého století do Chile, mimo zmíněné anglické a baskické obchodníky a bankéře, přicházelo množství německých, švýcarských a francouzských přistěhovalců prostého původu, kterým vláda tehdejšího prezidenta Manuela Montta garantovala přidělení půdy na jihu země. Chile tehdy potřebovalo kolonizovat a „kultivovat“ oblasti na jih od řeky Bío-Bío, jež dříve tvořila nejjižnější hranici země.⁹⁴ Evropská kolonizace pak byla nutná především po konečné „pacifikaci“ původních obyvatel, rozdrobeného, ale odbojného národa Mapuchů, v osmdesátých letech devatenáctého století.⁹⁵

Německá imigrace nechala na jihu země velmi znatelný otisk (viz další kapitoly). Nicméně nešlo jen o přistěhovalce, většinou zemědělce, z Pruska a pozdějšího Německa. V druhé polovině devatenáctého století přišlo na jih Chile také množství imigrantů z dalších evropských zemí (Itálie, zmíněného Švýcarska a Francie či ze skandinávských států). Samotný („extrémní“⁹⁶) jih země pak osidlovali přistěhovalci z dnešního Chorvatska (tehdejší oblast Dalmácie, která tvořila část Habsburské monarchie). I jejich kulturní otisk je v chilské Patagonii patrný dodnes.

Mimo přistěhovalce z postupně se tvořících evropských národních států (Německo, Itálie, Švýcarsko, Francie) a anglických obchodníků, však do Chile přicházeli i evropští Židé,⁹⁷ tedy tehdy na „Starém kontinentu“ roztroušené etnikum, které v některých oblastech, hlavně v carském Rusku, rakouské Haliči a na Balkánském poloostrově, muselo čelit častému pronásledování a pogromům. Mnoho evropských Židů se připojovalo k emigrujícím Němcům či Polákům, ať už to byla emigrace do Spojených států amerických či do Latinské Ameriky. Chile, vedle Argentiny a Brazílie, také přijalo poměrně velké množství židovských vystěhovalců. Další skupiny imigrantů židovského původu pak do Chile přicházely ve třicátých letech dvacátého století ze zemí střední Evropy a někteří jedinci též po druhé světové válce (více viz níže).

Nebyli to však jen přistěhovalci z Evropy, kteří utvářeli novou podobu chilské společnosti. Ačkoliv Chile, kvůli svému ekonomickému, na „ne-plantážním“ zemědělství, založeném systému, nikdy nepotřebovalo dovoz černých otroků z Afriky, i zde existovalo v malé míře

---

94 Dále na jih od zmíněné řeky žili do té doby poměrně nezávislí Mapuchové, původní obyvatelé této oblasti. I když na jejich území během celého devatenáctého století pronikali kolonizátoři, definitivní konec jejich „samostatnosti“ přišel až na začátku osmdesátých let devatenáctého století během tzv. Pacifikace Araukánie, kdy bylo jejich území násilím (puškami a bajonety) připojeno k Chile. Teprve tehdy začala opravdová kolonizace a příval nových přistěhovalců na jih nabyt ještě větších rozměrů, neboť půdy zde bylo dostatek a často byla vládou přidělována novým kolonistům zadarmo, formou státem krytých půjček či za minimální poplatky. Ibidem. 387 - 389

95 Witker, Ivan. Bohemio-Alemanes en Chile: Entre el olvido y la asimilación. In: Opatrný, Josef. *Ibero-americana Pragensia Supplementum: Emigración centroeuropea a América Latina*. Praha: Karolinum, 2000, str. 307 – 312. str. 307 – 308.

96 Extrémním jihem nazývají Chilané regiony na jih od města Puerto Montt. Geograficky jde ve své podstatě o chilskou Patagonii.

97 Ibidem. str 307.

využívání otrocké práce – tehdy především v dolech na cenné kovy na severu země. Chilské přístavy také v koloniální době sloužily pro dovoz a další distribuci černých otroků směřujících dále na sever kontinentu. Nicméně ihned po vyhlášení chilské nezávislosti bylo otroctví, které v Chile nikdy nemělo velký ekonomický význam, oficiálně zrušeno (rok 1811⁹⁸). Chilská společnost má sice v tomto ohledu velmi daleko do podoby bývalých otrokářských států (Brazílie, Kuba, Kolumbie), ale i v této zemi, hlavně na severu, žije dodnes několik tisíc obyvatel černé pleti, původem otroků.⁹⁹ Zajímavé je, že v současné době se chilští černoši snaží o stejné uznání své „etnicity“, jako se dostalo příslušníkům původních chilských indiánských kmenů.¹⁰⁰

Další přistěhovalci neevropského původu do Chile přicházeli zhruba od konce devatenáctého století z Asie. Připlouvali hlavně z oblasti Blízkého východu, z dnešního Libanonu, Sýrie a Palestiny, ale také z Turecka a Arménie (hlavně během první světové války, kdy tehdejší mladíky nutily úřady Osmanské říše rukovat do tureckého vojska, a později během arabsko-izraelských válek v druhé polovině dvacátého století). V Chile dnes žije odhadem až několik set tisíc obyvatel arabského či tureckého původu.¹⁰¹ Celá řada z nich pak v zemi zanechala, podobně jako německá a anglická imigrace, důležitou hospodářskou stopu.¹⁰² Další imigranté z Asie, v tomto případě v řádově mnohem menším počtu, do Chile přicházeli po celé dvacáté století hlavně z Korejského poloostrova a Číny.¹⁰³

Ačkoliv se Chile z hlediska vlivu „novodobých“ imigrantů na podobu společnosti nemůže rovnat Argentině a Uruguayi, i v této zemi lze v tomto ohledu nalézt velmi zřetelný vliv. Především střední a vyšší společenskou třídu tvoří lidé pocházející z prostředí evropských (německých, anglických, baskických a okrajově také židovských a palestinských) imigrantů z období devatenáctého a dvacátého století. A také slovanský (tedy i český a potažmo

---

98 Opatrný, Josef. 1998. str. 411.

99 Více viz článek dostupný na <http://www.memoriachilena.cl/602/w3-article-100668.html> (staženo 18.6.2014)

100 Přednáška Gabriela Matthey Correy, profesora Universidad de Chile, v rámci kurzu „*Chile, los chilenos y su cultura*“, říjen 2011.

101 Arabové, a konkrétně Palestinci, však samozřejmě neodcházeli pouze do Chile. Dle odhadů z celkových dvou set tisíc arabských emigrantů odešlo během devatenáctého a dvacátého století (až do devadesátých let) celých 69, 2 procent do zemí Latinské Ameriky. Spojené státy byly druhé s podílem zhruba 7, 2 procent, evropské země jsou pak těsně třetí se sedmi procenty. Naproti tomu například klasická „přistěhovalecká země“ Austrálie absorbovala jen 0, 1 procenta Arabů, kteří se svého území odcházeli na konci devatenáctého století a během několika prvních desetiletí století dvacátého (dnes je zde situace jiná).

Po celé zmíněné období tvořili nadpoloviční většinu všech arabských přistěhovalců Palestinci, třetinu pak tvořili Syřané, dále to byli již v menším počtu Libanonci, Turci, Jordánci, Kurdové a Arménci (přičemž imigranté pocházeli především z velkých měst - z Jeruzaléma, Damašku, Homsu či Haify).

Olguín Tenorio, Myriam, Peña Gonzáles, Patricia, *La inmigración arabe en Chile*. Santiago: Instituto chileno-arabe de cultura, 1990. str. 62, 72 a 83.

(dostupné on-line na <http://www.memoriachilena.cl/archivos2/pdfs/mc0037047.pdf>, staženo 18.6.2014).

102 Olguín Tenorio, Myriam, Peña Gonzáles, Patricia. *La inmigración arabe en Chile*. Santiago: Instituto chileno-arabe de cultura, 1990. str. 12. (dostupné on-line na

<http://www.memoriachilena.cl/archivos2/pdfs/mc0037047.pdf>, staženo 18.6.2014).

103 Witker, Ivan. 2000. str. 307.

československý) element má v Chile své hospodářské a společenské místo, jak bude uvedeno níže.

4 - ČESKÁ IMIGRACE DO CHILE

Dle výzkumu Jiřího Jiráňka, bývalého českého velvyslance v Chile, bylo v této andské zemi něco okolo tří set rodin, jejichž členy¹⁰⁴ můžeme považovat za potomky českých, či širěji československých¹⁰⁵, přistěhovalců. Imigračních vln z území, kterým dnes rozumíme Českou republiku bylo několik, vzájemně od sebe časově (historicky¹⁰⁶) oddělených. Hlavní přelomy mezi jednotlivými fázemi tvoří především revoluční roky v Evropě, 1848-1849, a následující dvě desetiletí (především) německé migrace přes Atlantický oceán, tedy mimojiné také první významná vlna imigrace do Chile ze střední Evropy, dále léta předcházející první světové válce, zde se již v případě Chile objektivně jednalo o příslušníky českého národa, třicátá léta dvacátého století a poté roky 1948 a 1968, tedy roky, kdy se utvářela podoba politického rozložení sil v Československu na další desetiletí.

Chile se nicméně nikdy nestalo tím nejdůležitějším cílem českých emigrantů, kteří, ať už z jakéhokoli důvodu, opouštěli vlast a směřovali za oceán do Latinské Ameriky. Nejvýznamnější zemí, co se týče počtu českých imigrantů¹⁰⁷, byla vždy Argentina, především pro svou kulturní a částečně i geografickou blízkost, rozlehlost území, které bylo potřeba „nějakým způsobem“ kolonizovat, a od počátku vstřícnou imigrační politiku (která se naplno projevila především po zavedení kvót pro přistěhovalce v USA).¹⁰⁸ Druhou nejvýznamnější latinskoamerickou zemí, co se přijatých imigrantů týká, pak, ze stejných důvodů, byla Brazílie. Zde se však středoevropští

104Jednotlivé rodiny se mezi sebou mísily, někteří přistěhovalci si brali kulturně spřízněné přistěhovalce chorvatského, německého, švýcarského, židovského, francouzského či rakouského původu.

V první polovině sedmdesátých let množství českých či československých imigrantů z Chile odešlo kvůli socialisticky orientované vládě Salvadora Allendeho. I tak podle odhadů MZV žijí stále v Chile zhruba dva tisíce potomků imigrantů s českými (československými) kořeny, ke kterým se hlásí nebo si jich jsou přinejmenším vědomi.

http://www.mzv.cz/santiago/cz/cesti_krajane_v_chile/ceske_vystehovalectvi_do_chile.html (staženo 25.6.2013)

105Z těchto počtů je však nutno v zájmu této práce částečně vynechat české Němce, které sice můžeme považovat za přistěhovalce z českých zemí, nelze je však v pravém slova smyslu považovat za Čechy, v tomto případě hlavně z jazykových, ale i kulturních či „etnických“ hledisek. Jedná se především o české či sudetské Němce a německy či jidiš mluvící obyvatele židovského původu a vyznání. I přesto jsou zde stručně zmíněni, viz dále. Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 9.

106Velké emigrační vlny z českých zemí a později již ze samostatného Československa měly vždy své historické důvody, ať už to byla první světová válka, hrozba nacistického Německa před rokem 1939 či události v únoru 1948. To se samozřejmě netýká jen imigrace do Chile, ale všech obyvatel, kteří odcházeli ze země.

107Na americkém kontinentu byl význam Latinská Amerika pro československé občany odcházející ze země spíše upozaděn. Hlavně z politických, ekonomických, ale i kulturních důvodů dávala většina emigrantů přednost spíše Spojeným státům a Kanadě (z „mimoamerických destinací“ pak případně Austrálie a Nový Zéland). Viz níže.

108Většina dnešních obyvatel Argentiny tvoří potomci evropských přistěhovalců; původních obyvatel, ale i jejich míšenců s bílou rasou je zde oproti jiným zemím kontinentu minimum, což se projevuje i v (Evropě blízké) kultuře této země.

přistěhovalci často museli potýkat s nepříznivým, pro ně nezvykle tropickým podnebím. Tyto dvě země byly cílem naprosté většiny evropských vystěhovalců a politických emigrantů, kteří mířili do oblasti jižní Ameriky během dvacátého století¹⁰⁹. Nicméně právě Chile, vedle Uruguaye, Paraguaye a Venezuely, také přijalo značnou část středoevropských, potažmo českých či československých přistěhovalců.

Historicky vůbec prvními Čechy v Chile byla skupina asi 25 jezuitů, kteří tu působili v letech 1686 - 1767 ve dvou vlnách; v první šlo především o misionáře, ve druhé pak o umělce, vědce a řemeslníky. Vynikli mezi nimi zvláště Jiří Burger, Ondřej Suppetius a Jan Nepomuk Erlacher.¹¹⁰

První vlna „opravdových“¹¹¹ imigrantů přišla z českých zemí do Chile až v druhé polovině devatenáctého století. V rámci nové politiky chilské vlády, která chtěla (po vzoru sousední Argentiny) osídlit do té doby neobydlený jih země, kde existovaly pouze roztroušené indiánské usedlosti, horská sedla And a neprostupný prales, se tehdejší prezident Manuel Montt¹¹² ve spolupráci s ministrem vnitra tehdejší vlády, Antoniem Varasem, rozhodl k pozvání osadníků z Pruska.¹¹³ Zprostředkovatelem měl být pruský botanik Bernard Phillippi,¹¹⁴ který se na jihu Chile věnoval výzkumu zdejšího ekosystému, ale již tehdy projevoval i jisté politické ambice. Phillippiovi oblast některými rysy (hlavně mírným podnebím) připomínala střední Evropu a považoval ji za ideální pro usazení postupně přicházejících německých kolonistů. Mezi roky 1856 a 1875 tak do okolí dnešního města Puerto Montt přišlo na 12 tisíc přistěhovalců, převážně z německého (pruského) území.¹¹⁵ V Evropě tehdy dokonce působila celá řada chilských misí, které měly přistěhovalce lákat na výhodně půjčky od státu či přímo darování půdy k obdělávání zadarmo.¹¹⁶

109Je nutné upozornit též na imigraci do těchto dvou zemí, Argentiny a Brazílie, během devatenáctého století. Tato vlna především německých a italských přistěhovalců (ale nejen jich) měla zásadní podíl na utváření společnosti ve zmíněných státech v dalších obdobích. Podobně můžeme hovořit i o zásadním vlivu evropských imigrantů na vývoj v Uruguayi a částečně též v Paraguayi a Venezuele.

110 Celý odstavec je převzat z webových stránek MZV ČR; Historie českých krajanů ve světě (Chile), dostupné na http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/krajane_ve_sвете/historie_krajanu/historie_krajanu-index_9.html (staženo 3.7.2014)

111 Zde musíme rozlišovat imigraci jako takovou, tj. odchod ze země například z politických či ekonomických důvodů. Těmi prvními, kteří se z českých zemí dostali až do Chile, však byli příslušníci některých misijních řádů a cestovatelé, vědci a dobrodruzi.

Několik důležitých jmen zmiňuje Chalupa, Jiří. *Chile*. 2006. s 113. či například Burian, Jan. 1998. str. 48 – 50.

112 V úřadu 1851 až 1861.

Chalupa, Jiří. 1999. str 516.

113 Witker, Ivan. 2000. str. 307.

114 Dnes má Phillippi na hlavních náměstích ve městech Puerto Varas i Frutillaru pomník, který jeho snahu připomíná.

115 Ibidem 308.

116 Chalupa, Jiří. 1999. str. 388.

Nicméně v rámci této skupiny „pozvaných“ německých přistěhovalců bylo i několik desítek rodin pocházejících ze severu Čech. Tehdy se však jednalo především o „české“ Němce, a to hlavně z oblasti Broumova (severovýchodní Čechy). Nelze ale vyloučit i přítomnost česky mluvících přistěhovalců. I ti však byli pravděpodobně postupem času poněmčeni (a následně „pochilštěni“) a splynuli s místní silnou přistěhovaleckou komunitou.

Na jihu Chile, kde se dnes nachází správní region Los Lagos, tito česko-němečtí imigranti, před odchodem většinou pracující na severu Čech v tehdy skomírajícím textilním průmyslu či ve sklářství,¹¹⁷ založili roku 1877 městečko Nueva Braunau (Nový Broumov), vzdálené jen několik kilometrů od vlastního centra německé emigrace – města Puerto Varas. Dle dostupných údajů se jednalo zhruba o několik stovek příslušníků německy mluvících rodin, naprostá většina z nich pak přišla do Chile mezi roky 1870 a 1875.¹¹⁸ Tito přistěhovalci se tehdy s jistým zpožděním účastnili výše zmíněné masové kolonizace jižních částí Chile naplánované prezidentem Monttem pro okolí dnešních měst Valdivia, Pucón, Puerto Montt a především Puerto Varas, Frutillar a břehů jezer Villarica, Llanquihue a Panguipulli.¹¹⁹

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století přišlo z českých zemí ještě několik dalších jednotlivců a několik rodin (opět převážně českých Němců či česky nebo německy mluvících Židů, nejednalo se ale již o účastníky žádných větších imigračních vln, ostatně do Chile žádná tehdy ani nemířila, protože většinu příchozích stačily absorbovat státy na atlantickém pobřeží).¹²⁰ Velká většina z níže zmíněných osob se tedy do Chile dostala v podstatě náhodou - nebyli členy žádné větší organizované skupiny, jak tomu bylo dříve během německé kolonizace jihu či jak tomu bylo v téže době například v sousední Argentině, odkud právě někteří po čase do Chile odešli.

Z této skupiny českých přistěhovalců byl jistě nejvýznamnější Josef (José) Fischer, jenž se do Chile dostal kolem roku 1890 a o několik let později, jako vyučený sládek, založil pivovar

---

117 Witker, Ivan. 2000. str. 309.

118 Ibidem 309.

119 Německý element je na jihu Chile vidět dodnes. V okolí města Puerto Varas, které leží pod úpatím sopky Osorno a na břehu jezera Llanquihue, nese celá řada domů rysy německé (šířeji středoevropské) architektury přelomu devatenáctého a dvacátého století (lze si dokonce pronajmout turistického průvodce, který zná historii jednotlivých domů a rodin, kterým patřily). V oblasti také funguje tzv. Club Alemán a pořádá se množství kulturních a společenských akcí, které mají připomínat německý původ místních obyvatel.

120 Až neuvěřitelný je příběh bratrance rakousko-uherského císaře Františka Josefa, arcivévody Johanna Nepomuka Salvatora von Habsburg. Ten se po několika rodinných rozepřích vzdal všech svých titulů a nároků a pod „civilním jménem“ Jan Orth odešel kolem roku 1891 do chilské Patagonie. Přes Punta Arenas se dostal do dnešního správního regionu Coyhaique, kde se usídlil mezi fjordy a horami (pod masivem Fitzroy), „doprovázen jen dvěma psi a třemi koňmi (...) a nevelkou řádkou knih, klasiky světové literatury“ a věnoval se mapování místní krajiny. Žil zde poustevnickým životem obklopen přírodou až do své smrti v roce 1910. Šolc, Václav. *Sága jihu*. 1980, str. 122 – 130.

Austral v Punta Arenas v chilské části Patagonie. Fischerem založený pivovar byl a i dnes stále je nejjížeji položeným pivovarem na světě. Tento pivovar dodnes funguje (jedná se o nejstarší dosud fungující pivovar v Chile, starší než slavnější pivovar Kunstmann, založený ve Valdivii německými přistěhovalci jen o několik let později) a jeho pivo se teší mezi Chilany poměrně velké popularitě.¹²¹

Josef Fischer se nicméně po příchodu do Chile nejdříve usadil v centru první vlny německé imigrace, ve městě Valdivia (dnešní správní region Los Ríos), odkud později s dalmatskými imigranty odešel dále na jih, do Patagonie, „hledat nové příležitosti“ v čerstvě osidlované části Chile.¹²² I přes své podnikatelské úspěchy zde však časem pravděpodobně nepřímo podlehl závislosti na alkoholu.¹²³ Po jeho smrti se řízení pivovaru ujal jeho syn José Fischer Haessler.¹²⁴

Důležitý otisk na samém jihu Chile zanechal také Matěj Bencúr (či, jak zněl jeho umělecký pseudonym, Martin Kukučín), narozen 1860 na Slovensku¹²⁵ - vystudovaný lékař, cestovatel a spisovatel z česko-slovenské rodiny. V Punta Arenas se ocitl díky příbuzným své chorvatské (dalmatské) manželky.¹²⁶ Po nějaký čas se věnoval léčení místních indiánů (kmeny Ona, Yágane a Tehuelche), jejichž organismy se těžko vyrovnávaly s chorobami teprve nedávno zavlečenými Evropany.¹²⁷ Kukučín byl silně kritický k tomu, jak tito původní obyvatelé přese vše lpěli na svých primitivních tradicích a rituálech a odmítali se „přizpůsobit“ šíření evropské civilizace.¹²⁸

V této době, tj. v časech osidlování nejzažšího cípu Chile na přelomu 19. a 20. století, se do Punta Arenas a okolí dostalo ještě několi rodin z českého území, většina z nich však brzy splynula s početnějšími skupinami středoevropských imigrantů, s Němci, Švýcary, Poláky, ale především Chorvaty (Dalmatinci), kteří tehdy tvořili největší část z nových obyvatel chilské

---

121 Dnes tento pivovar patří mezinárodnímu koncernu Coca-Cola.

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 17.

122 <http://www.hablemosdecerveza.cl/historia/> (staženo 25.6.2013). Zajímavé je, že Fischerův portrét je dodnes zobrazen na každé etiketě piva Austral.

123 Jiří Jiránek se ve své práci zmiňuje o tom, že Fischer pravděpodobně spáchal sebevraždu brokovnicí po té, co se zapletl s místními zlatokopy, nadělal dluhy, zabil několik místních indiánů (kmen Onas či Selknam, který byl začátkem století cíleně vyvražďován bílými osadníky) a propadl závislosti na alkoholu.

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 17.

124 <http://www.hablemosdecerveza.cl/historia/> (staženo 25.6.2013)

125 Šolc, Václav. 1980. str. 131.

126 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013, str. 19-20.

127 Patagonie byla, i díky svým přírodním podmínkám a obtížné dostupnosti, v podstatě až do poloviny 19. století izolovanou oblastí. Díky rozmachu moderní technologie sem však brzy začali pronikat evropské osadníky, kteří původní obyvatelé (často velice primitivní kmeny) vyvražďovali za účelem zisku jejich území.

Šolc, Václav. 1980. str. 79.

128 Doslova: „Uměli si chorobu ulovit a přenést si ji domů, ale neuměli a nechtěli se o ní dozvědět potřebné informace.“

Ibidem, str. 138.

Patagonie.¹²⁹

Další, zdatně menší, ale již „etnický“ česká vlna přišla těsně před první světovou válkou, během ní či na začátku dvacátých let. Tito lidé se z větší části také účastnili kolonizace nejnižnějších částí Chile v okolí Punta Arenas a Puerto Natales, dalekého severu v okolí města Antofagasta či se usazovali přímo v hlavním městě. Z hlediska počtu se nejednalo o nijak významnou skupinu, ale i přesto zanechala v dějinách Chile poměrně zdatnou stopu.

Nejvýraznějším představitelem této vlny byl český sokol a propagátor tělesné výchovy Benedikt Kocián, narozen roku 1891, se svou manželkou Marií. Ti po svém příchodu do Chile v roce 1919 (přes Buenos Aires) zůstali ve středu země a pobývali postupně v Santiagu, Valparaísu a jižněji položeném Concepciónu. Kocián se i v Chile velice aktivně věnoval tělovýchovným aktivitám, především v rámci katolické organizace YMCA (Young Men's Christian Association). Kocián je známý hlavně pro propagaci košíkové a odbíjené mezi Chilany a soudí se, že to byl právě on, kdo v Chile založil první sportovní organizace věnující se těmto dvěma sportům (a v podstatě do Chile tyto sporty, spolu s klasickou gymnastikou, uvedl).¹³⁰ Mimo sportovních aktivit působil i v chilské skautské organizaci a v různých osvětových a vzdělávacích institucích (např. Liga proti alkoholismu a Vida Sana – Zdravý život). V letech 1925 a 1926 byl vyznamenán Čestným řádem Bernarda O'Higinse za významný přínos chilské společnosti. Benedikt Kocián byl také velmi aktivní v krajanském životě a podílel se na organizaci množství událostí - zakládal dokonce první československý spolek v Chile.¹³¹ V této činnosti dodnes pokračuje jeho dcera Ana Maria Kocian, narozená roku 1936 již v Chile, která je úřadující předsedkyní Chilsko-českého kroužku.¹³² Benedikt Kocián zemřel roku 1965 (shodou okolností v Praze při návštěvě Spartakiády).

Vedle Kociána přišlo v této době do Chile ještě několik významných osob z tehdejšího Československa, mimo jiné například Ondřej Pospíšil (pozdější sládek pivovaru v severochilském městě Antofagasta), Ferdinand Košler (v Santiagu vlastnil menší sklárnu a brusírnu a po druhé světové válce zde zaměstnal několik nově příchozích Čechů), Miloš Dvořák (přiznal se do rodiny pozdějšího prezidenta Ricarda Lagose), Václav Špaček von Starburg (šlechtic, dědic českého

---

129 Není náhodou, že i dnes má většina obyvatel okolí Punta Arenas alespoň jedno chorvatsky znějící příjmení.

Blízko centra města navíc dodnes stojí budova Sokola, kde se potomci Chorvatů scházejí. Podobně jsou na tom i nejsevernější regiony Chile. Za zmínku stojí například jména senátorů a poslanců za dané regiony: Baldo Prokurica Prokurica za Región de Atacama, Carolina Goic a Miodrag Marinovic za Región de Magallanes.

<http://www.camara.cl/camara/diputados.aspx#tab> (staženo 20.6.2013)

<http://www.senado.cl/appsenado/index.php?mo=senadores&ac=listado> (staženo 20.6.2013)

130 Chalupa, Jiří. 2005. str. 114.

131 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 25.

132 http://www.mzv.cz/santiago/cz/cesti_krajane_v_chile/krajanska_organizace_chilsko_cesky/index.html (staženo 24.6.2013)

hradu Kokořín, který v Chile pracoval jako sládek a znalec výroby piva)¹³³ či František Papež (odborník na tisk cenin – spolupracoval například na tvorbě chilských poštovních známek) a Adolf Šimek-Vojík (významný violoncellista a pozdější profesor chilské konzervatoře)¹³⁴.

Obecněji vzato, podle sebraných údajů Jiřího Jiráka, přišlo z českých zemí (v rámci Habsburské monarchie) a pozdějšího Československa do začátku třicátých let dvacátého století do Latinské Ameriky zhruba 30 tisíc osob (ale včetně českých Němců), z nichž však velkou část absorbovala Argentina a Brazílie, dále pak Uruguay, Venezuela a Paraguay. Chile se tak s přibližně 325 Čechy (či Čechoslováky; ne ovšem německého původu) v tomto období mezi jinými zeměmi jihoamerického kontinentu příliš nevyjímá.¹³⁵ Pro samotné Chile byla po celou jeho historii vždy důležitá imigrace z německy mluvících zemí (Prusko, později již samotné, nově vzniklé Německo, ale také Švýcarsko) či imigrace jiných slovanských národů než Čechů (nejdříve Chorvati z oblasti Dalmácie, po druhé světové válce občané z dalších částí tehdejší Jugoslávie, a také Poláci, Rusové a Rusíni). Přes veškeré osobní úspěchy Čechů a Čechoslováků v jejich nové vlasti však nemůžeme říci, že by se jednalo o, pro vývoj Chile, signifikantní menšinu, minimálně ne do konce třicátých let.

4.1 - Baťovci

Významným příspěvkem chilské ekonomice a rozvoji okolí hlavního města Santiaga se stalo rozhodnutí zlínských Baťových závodů postavit v Chile továrnu na boty a kožené zboží a v jejím zázemí další menší podniky, například na zpracování gumy a surové kůže. Baťa se rozhodl do Chile vyslat své odborníky přímo z Československa. Ti měli továrnu rozjet a zajistit její plynulý chod do budoucna. Jednalo se především o techniky, inženýry a jiné specializované pracovníky. První skupina, snad souhrou náhod, vyplula na cestu do Latinské Ameriky pouhý den před německou okupací Československa 15. března 1939 (vlastně již zbytku země, neboť právě 14. března 1939 se od tehdejšího Československa odtrhl „Slovenský štát“). Již 23. března 1939 byla v Chile oficiálně založena akciová společnost, která měla mít na starosti budoucí provoz továrny.¹³⁶ Samotní dělníci a jejich vedoucí se většinou španělsky učili buď během plavby nebo až na místě, kam dorazili na přelomu července a srpna téhož roku.

Baťova továrna byla postavena několik desítek kilometrů od Santiaga, ve městě Peñaflor,

---

133 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 28-29, 32-33 a 38.

134 Chalupa, 2005. str. 114.

135 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 51-52

136 Ibidem. str. 53.

kteřé dnes již v podstatě tvořív předměstív chilské metropole.¹³⁷ Brzy po zahájení výroby (v srpnu roku 1939) se ve většív chilských městech začaly objevovat první prodejny Baťových výrobků, kterým netrvalo dlouho, aby si získaly mezi Chilany značnou popularitu pro svou kvalitu a dostupnou cenu pro širokou populaci. V době největšív úspěchů pak měla jen samotná továrna více než tři tisíce zaměstnanců, z nichž většinu samozřejmě tvořív chilští dělníci.¹³⁸ V Peňafloru se zakřátko Baťův podnik stal hlavním zaměstnavatelem a hybatelem modernizace městečka, kdy, i díky svým zkušenostem ze Zlína, se firma snažila zlepšovat životní podmínky svých zaměstnanců například výstavbou nových bytových jednotek či infrastruktury.

V tomto ohledu je velice zajímavá citace v práci Jiřív Jiráňka, který popis Baťových závodů a s nimi spojený rozvoj Peňafloru převzal z textu (1997) peňaflorské knihovnice Oriany de Lourdes Carvajal Madrid:

„Skupina pionýřů přišlých z Evropy byla proniknuta myšlenkami Tomáše Bati. Když přišli do Peňafloru, byli schopni je během času přenést i na ty, s nimiž se spojili v tomto novém podniku. (...) Baťa znamenal všechno, lidé již nechtěli obdělávat půdu, všichni snili o tom, že budou pracovat v tomto rodícím se průmyslu řízeném Českoslováky. Baťa stavěl pěkné domy pro své techniky a zaměstnance. (...) Baťa pořádal překrásné taneční zábavy s orchestrem. Baťa postavil jesle pro děti svých zaměstnanců. Baťa umožnil růst obchodu ve městě. Baťa pozdvihl kulturní úroveň Peňafloranů. Baťa založil Colegio Industrial. (...) Baťa přivedl banky, aby v Peňafloru zřídily své pobočky.“¹³⁹

A na jiném místě můžeme dokonce číst: „Baťa se identifikoval s Peňaflorem.“ (A dost možná to pro místní obyvatele platilo i naopak.)

Vzhledem k tomu, že se jednalo o značný počet Českoslováků, kteří všichni mířili na jedno místo a v podstatě do jedné továrny, zůstala jejich kolonie dlouho uzavřená okolnímu světu, a to dokonce i vůči aktivitám československých krajanských spolků. Komunita „baťovců“ se vždy poněkud odlišovala od kolonie Čechů a Slováků žijících v blízkém Santiagu či ve Valparaísu a dlouho si udržovala svou vlastní podobu.

Podle Jiráňka můžeme Českoslováky, kteří pracovali ve zmíněném podniku rozdělit na dvě skupinky: na ty, kteří přišli již v roce 1939 v rámci první vyslané skupiny a továrnu, potažmo

---

137 Vzhledem k tomu, jak se Santiago rozpíná do všech stran, se dnes již jedná v podstatě o předměstív hlavního města a můžeme očekávat, že se v budoucnu stane samostatnou komunou v rámci Santiaga podobně jako dřívě řada jiných měst, městeček a vesnic v okolí.

138 Ibidem.

139 Citováno dle Barteček, Ivo, Jiráňek, Jiřív. 2013. str. 54.

celou značku, v Chile budovali od základů, a na pracovníky, kteří přišli o několik měsíců později, v již postavené továrně nějaký čas pracovali, někteří z nich zůstali a jiní si časem založili vlastní živnost v Santiagu či odešli do jiných měst. Prvních „baťovců“ bylo pouze 13, jednalo se hlavně o inženýry, úředníky (dnes bychom pro ně nejspíše použili termín „manager“) a specialisty v nejrůznějších oborech. Těmi nejvýznamnějšími z první vlny příchozích byli Antonín Lisowitz (administrativní ředitel firmy), Jaromír Přidal (výrobní ředitel; dnes má v Peñafloru postavený pomník pro zásluhy na rozvoji města), Blahoslav Pazdírek (architekt a konstruktér vlastní budovy továrny a také některých obchodů s produkty značky Baťa; v padesátých letech spolupracoval na stavebních pracích v Santiagu i se Zdeňkem Reichmannem, viz níže), Jan Krippel (později zakládal Baťovy podniky v Peru a Bolívii, kde je tato značka obuvi také dodnes přítomná), Oldřich Sháněl („specialista“ na pryž a gumu; časem továrnu opustil a založil si vlastní podnik právě s tímto sortimentem) nebo Dalibor Svoboda (zakladatel prvního dobrovolného hasičského sboru v Peñafloru).¹⁴⁰ S těmito odborníky bylo z Československa vysláno také několik zkušených dělníků bez užší specializace, kteří měli zaškolit místní pracovní sílu.

Během druhé světové války skupinka několika baťovců z Chile odjela do Velké Británie, kde se jako dobrovolníci hlásili do služeb Královského letectva (RAF). Část z nich uspěla a opravdu byla nasazena v leteckých bitvách nad Evropou. Později (v devadesátých letech) získali dokonce někteří z nich česká státní vyznamenání za obranu vlasti. Ovšem ne všichni se po válce vrátili do Chile, část zůstala v Československu, část po válce emigrovala například do Spojených států či Kanady.¹⁴¹

V současné době žije v Peñafloru množství rodin, které mají alespoň jedno české příjmení a povědomí o českém původu se i nadále mezi částí obyvatel udržuje. Samotná továrna však již nemá takovou produkci jako na začátku svého působení a ani společensko-politický život ve městě už tolik neovlivňuje. Dnes je v chilské pobočce (bez jednotlivých prodejen, kterých je v Chile několik set) zaměstnáno zhruba 1000 – 1500 osob, nicméně produkce obuvi stále úspěšně pokračuje.¹⁴² Značka Baťa¹⁴³ se během let s Chile sžila do té míry, že většina z Chilanů ji považuje za svou a, když na to přijde, podivují se nad tím, že tomu tak ve skutečnosti není.

---

140 Ibidem. 55-57.

141 I v Chile se však během války mezi baťovci, kteří zůstali, připomínala československá státnost. Baťovy závody například uspořádaly připomenutí dvouletého výročí od vypálení Lidic (1942, resp. 1944) či oslavy narozenin prezidenta Edvarda Beneše.
Ibidem. str. 55-61.

142 Burian, Jan. 1998. str. 90.

143 V Chile, ale i v dalších latinskoamerických zemích, kde má značka Baťa své obchodní zastoupení, se však, z pochopitelných důvodů, píše bez českého písmene „Ě“. Většina Latinoameričanů proto značku zná jako „Bata“.

4.2 - Židovská imigrace před druhou světovou válkou

Židé, samozřejmě nejen z tehdejšího Československa, tvořili většinu imigrantů do Chile po vypuknutí světové hospodářské krize v roce 1929 a po nástupu Hitlera v Německu roku 1933.¹⁴⁴ Dle některých údajů mohlo pouze do Chile přijít z celé Evropy během třicátých let (zhruba do začátku druhé světové války v září roku 1939, ani to však není konečné datum) na 15 000 židovských uprchlíků.¹⁴⁵ Ze samotného Československa to bylo pravděpodobně něco okolo 250 česko-židovských či německo-židovských rodin (často ale ne úplných, neboť ne vždy přijeli z dané rodiny všichni a v několika případech se kvůli holokaustu bohužel stalo to, že první příchozí neměl do Chile už kdo následovat, viz níže). Po březnu 1939, tedy okupaci zbytků Československa, přišlo ještě zhruba 100 jednotlivců.¹⁴⁶ Jak však podotýká Jiří Jiránek ve své práci, většině evropským Židům, kteří do Chile přišli v této době, se rychle podařilo uchytit v zemědělství, v průmyslu či maloobchodu, a nepředstavovali tedy pro chilskou společnost, i přes velký počet, žádnou přítěž (bylo tomu spíše naopak).¹⁴⁷

Příchod nových imigrantů z poněkud odlišného kulturního prostředí však rozdělil československou komunitu v Chile na „starousedlíky“ a „novousedlíky“. Ti, kteří do Chile přišli již dříve, často sledovali aktivity nově přistěhovaných s nedůvěrou. Vladimír Nálevka také dokonce mluví o šíření antisemitismu v rámci tehdejší (konzervativní) československé komunity,¹⁴⁸ neboť většina osob, které do Chile přišly právě v tomto období, byli Židé. Krajanový život se také rozpadal po oddělení nově vzniklého (fašizujícího) „Slovenského štátu“ od zbytku tehdejší republiky (ze které se po okupaci německými vojsky stal Protektorát Čechy a Morava, spadající přímo pod Hitlerovu Třetí říši). Část chilských Slováků vyjadřovala podporu novému státu - „*Většina slovenských krajanů spatřovala v Tisově „farské republice“ konečnou realizaci*

---

144 Naproti tomu ve dvacátých letech byla židovská emigrace minimální, z tehdejšího Československa do zahraničí odešlo něco okolo 630 jednotlivců.

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 62.

145 Do celé Latinské Ameriky však v tuto dobu přišlo Evropanů židovského vyznání či (jen) původu řádově mnohem více, opět zejména do Argentiny a Brazílie. Největší nárůst imigrace v tomto ohledu byla léta 1934 – 1938, tedy roky bezprostředně předcházející Hitlerově agresí, kdy už si část evropských Židů uvědomovala nebezpečí.

Ibidem.

146 Nálevka, Vladimír. *Československo a Latinská Amerika v letech druhé světové války*. Praha: Karolinum, 1972. str. 32.

147 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 63.

148 Situace se samozřejmě lišila země od země a lze předpokládat, že v politicky umírněném Chile se nejednalo o radikálnější akce. Naproti tomu například v Argentině, kde tehdy vládl vojenský režim sympatizující s fašistickými zeměmi Evropy, měla propaganda daleko hlubší dopad.

Nálevka, Vladimír. *Československo a Latinská Amerika v letech druhé světové války*. 1972. str. 33.

*svých národních tužeb.*¹⁴⁹

Mezi nově příchozími z Československa v této době se vyjímali¹⁵⁰ například Rudolf Bartík (v Antofagastě začal ve své dílně vyrábět pro místní pivovar vůbec první pivní zátky v Chile), Alexandr Freiberg (majitel restaurace Danubio Azul, Modrá Dunaj, se slovanskou kuchyní v centru Santiaga), Sigismund Geminder (komunista židovského původu, jehož bratr byl později popraven v procesu s Rudolfem Slánským¹⁵¹), Leo Heller s manželkou (vlastník manufaktury vyrábějící v Chile ponožky, která se časem stala po určitou dobu největším a nejznámějším výrobcem tohoto zboží v Chile¹⁵²), Jakub Orlík (jeho potomci se v sedmdesátých letech účastnili nelegálních akcí levicové organizace MIR, Movimiento de Izquierda Revolucionaria, po vojenském převratu v roce 1973 byla jeho rodina nucena emigrovat do Velké Británie) nebo Vilém Schiller (bývalý československý legionář v Rusku, v Praze za první republiky obchodník s luxusní módou, přítel Jana Masaryka a ligový fotbalista AC Sparty Praha, v Chile později majitel dosud existující čokoládovny).

Pokud bychom měli ještě širěji zmínit některé významné osobnosti, jež do Chile přišly právě v tomto období, musíme začít u Františka (Francisca) Otty, který v Chile navázal na svou, v Československu úspěšně započatou, dráhu abstraktního malíře.¹⁵³ Otta se narodil v roce 1908 v Plzni, již ve třicátých letech vystavoval v Československu i v zahraničí (například v Paříži), ale pro svůj židovský původ a pro několik konfliktů na začátku okupace po březnu 1939 (jak je popisuje například J.Burian) se již před vypuknutím samotné války, tedy na poslední chvíli, dokud to stále ještě nějakým způsobem bylo možné, rozhodl ze země odejít. Souhrou náhod se dostal do Chile.¹⁵⁴ Zde se postupně vypracoval až na pedagoga na umělecké fakultě Universidad de Chile, byla mu zde uspořádána řada výstav a dokonce se po něm v hlavním městě jmenuje jedna z ulic.¹⁵⁵ František Otta zemřel v Santiagu roku 1999, těsně před zahájením své

---

149 Ibidem. Str. 38.

150 Většina jmen byla pro účel tohoto textu opět vybrána z práce Jiřího Jiráka, která poskytuje kompletní seznam nově příchozích včetně detailů o jejich životech a to jak v ČSR, tak později v Chile. Rovněž všechny podrobnosti a zajímavosti uvedené v závorkách jsou přejaty z této práce, podobně jako informace o československých krajaních v následující kapitole.

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 64 – 109.

151 V rámci tehdejšího Československa se právě během procesu s Rudolfem Slánským, kde bylo k smrti odsouzeno celkem 11 tehdejších vůdčích představitelů KSČ včetně Geminderova bratra, projevil zpožděný nástup tvrdého stalinského – již antisemitského – modelu, který v této podobě zhruba od konce války fungoval v Sovětském svazu.

Ibidem 71.

Litera, Bohuslav, Tejchman, Miroslav, Vykoukal, Jiří. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri, 2000. str. 261.

152 Burian, Jan. 1998. str. 90.

153 Chalupa, Jiří. 2005. str. 114.

154 Jak uvádí J.Burian ve své knize: „Právě proto, že mi v Chile dali tenkrát vízum.“

Burian, Jan. 1998. str. 110.

155 Ibidem 109.

retrospektivní výstavy.¹⁵⁶

Dalším z důležitých imigrantů před druhou světovou válkou byl Vilém Polák (či Guillermo Pollak, narozen 1913 a zemřel roku 2005) s manželkou Kateřinou (narozena roku 1914 – zemřela 2004), který stál u počátku turistického ruchu v oblasti okolo sopky Villarica v dnešním správním regionu Araucanía. Do Chile přišel roku 1938 přes Paraguay, kde mu nevyhovovalo místní drsné podnebí. Polák po příchodu nezůstal jako většina v Santiagu, ale usadil se v Pucónu, malém městečku na jihu Chile, vzdáleném několik desítek kilometrů od Temuca. Zde se postupně profesně vypracoval a za několik let si mohl pořídit vlastní hotel, který se i přes veškerá úskalí daná okolní přírodou (sesuvy půdy, sopečná činnost, záplavy a silné deště) proměnil v jeden z nejlepších a nejluxusnějších hotelů v Chile (hotel Antumal – v mapudungun, jazyce místních indiánů Mapuche, Sluneční dvůr¹⁵⁷), kde pobývali chilští prezidenti a dokonce i anglická královna Alžběta II. s manželem.¹⁵⁸ V podnikání v oblasti turistického ruchu dodnes pokračují jeho potomci.

Pro další část práce je důležité zmínit i dvojici židovských imigrantů Otto Langa a Fredyho Singera. Oba byli zkušení podnikatelé, kteří z tehdejšího Československa unikli těsně před začátkem druhé světové války bez dalších rodinných příslušníků. Langova rodina (manželka a dcera) přišla do Chile až po válce, naproti tomu Singerovi příbuzní nepřežili holokaust. Otto Lang v Santiagu úspěšně podnikal - v centru města vlastnil kožešnictví, aktivně se účastnil krajanského života a dokonce byl důvěrníkem velvyslanectví USA v Santiagu. Singer, jeden z bývalých spolujednatelů tehdejší likérky v moravských Vizovicích¹⁵⁹, si založil podobnou živnost i v Chile.¹⁶⁰ Zajímavé je, že oba později velmi ovlivnili budoucí podnikatelské i osobní směřování pounorového imigranta Milana Platovského.¹⁶¹

Jedním z politicky neaktivnějších příchozích byl Hanuš (Hanns) Stein, narozen 1926 v Praze. Do Chile přišel jako velmi mladý se svými rodiči a mladším bratrem Bedřichem.¹⁶² Později zde vystudoval operní zpěv na umělecké fakultě při Universidad de Chile a na chilské Národní konzervatoři.¹⁶³ Jeho otec vlastnil na okraji Santiaga menší továrnu na spotřební zboží, ve které

156 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 89.

157 Ibidem. str. 90.

158 Více viz. Burian, Jan. 1998. str. 157 – 176.

V tomto cestopisném deníku autor popisuje, po dlouhém rozhovoru, celý život Viléma (Guillerma) Poláka (Pollaka) a z hlediska prostoru, který se v knize dostává jednotlivým Čechům v Chile je kapitola o Pollakovi zdaleka nejdelší a nejkonkrétnější.

159 Dnes jde o likérku Rudolf Jelínek, která, shodou okolností, do Chile s úspěchem v současnosti dováží své produkty.

160 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 81 a 101.

161 Platovský, Milan. 1999. str. 161 a 171.

162 Jeho otec, František Stein, bojoval v první světové válce ve stejném pluku jako spisovatel Jaroslav Hašek. Burian, Jan. 1998. str. 100.

163 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 102.

mladý Hanuš také nějaký čas pracoval. Zajímavé je, že i kvůli svému silně levicovému přesvědčení se Stein proti otci několikrát postavil a dokonce se jako jeho zaměstnanec účastnil stávkový namířené právě proti vedení podniku vlastního otce. Později vstoupil spolu se svou chilsko-židovsko-ukrajinskou manželkou Choli Melnick do Komunistické strany Chile.¹⁶⁴ V šedesátých letech mohl Stein studovat operní zpěv v Československu a byl tak svědkem dění během Pražského jara a také událostí po srpnové okupaci roku 1968.¹⁶⁵ Na začátku sedmdesátých let se vrátil do Chile, ale ihned po vojenském převratu roku 1973 byl pro své politické smýšlení nucen znovu emigrovat.¹⁶⁶ Usadil se ve východním Berlíně v tehdejší Německé demokratické republice, kde se stal vysokoškolským pedagogem. Odtud také na dálku, spolu s manželkou, vystoupil z Komunistické strany Chile, protože ta ve svých dokumentech schválila okupaci Československa po roce 1968. V roce 1980 se oba vrátili do Chile, a to i přesto, že jim stále hrozilo nebezpečí ze strany vojenského režimu. Navzdory velkým ideologickým neshodám se později stal jedním z nejbližších přátel podnikatele Milana Platovského. Po návratu do Chile se stal profesorem na Universidad de Chile, věnoval se propagaci české (klasické) hudby a účastnil se českého krajanského života.¹⁶⁷

4.3 - Poválečné období

Další velmi významná vlna československých imigrantů dorazila do Chile po roce 1948, tedy po převzetí moci v Československu komunistickou stranou. Většina z nově příchozích měla již v Chile blízké či vzdálené příbuzné nebo známé, kteří sem z Evropy přišli dříve, před druhou světovou válkou. Tuto skupinu tvořili hlavně českoslovenští Židé, několik dobrodruhů a politických uprchlíků. Druhou část tvořili lidé, kteří kvůli různým důvodům nemohli nebo nechtěli po odchodu z Československa zůstat v jiné (západoevropské) zemi – to se týkalo například Francie či Itálie, kde po válce sílila pozice komunistů.¹⁶⁸ Část československých

---

164 Ibidem 103.

165 Spolu s několika dalšími tehdejšími chilskými stipendisty v Československu zaslali vedení KSČ protestní dopis, ve kterém se vyjadřovali k srpnové okupaci tanky Sovětského svazu a dalších zemí velmi kriticky (ač byli sami velmi levicově orientovaní) a vyjádřili tak svůj nesouhlas s událostmi roku 1968.
Ibidem.

166 Jeho manželka před převratem pracovala v rozhlasové stanici, která během 11.zářij vysílala poslední projev prezidenta Salvadora Allende. I kvůli tomu (a svému netajenému odporu vůči zářijovým událostem v Chile) byli pro vojenskou juntou „na černé listině“. Díky známosti s bratrem generála Galvarina, jedním ze členů junty, se jim však podařilo ze země odejít.
Burian, Jan. 1998. str. 97.

167 V květnu roku 2000 dokonce Hanuš Stein po několika předchozích žádostech obdržel občanství České republiky.
Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 106.

168 Týkalo se i Milana Platovského a jeho manželky Jany. Viz dále.

emigrantů pak z různých důvodů nezískali potřebná víza, dokumenty nebo povolení pro vstup do Spojených států amerických, Austrálie či Kanady (viz níže). Ani v tomto případě tedy Chile (a obecněji Latinská Amerika) netvořilo „prvotní“ či nejdůležitější cíl imigrantů. Těm, kteří se však pro tuto jihoamerickou zemi nakonec rozhodli, bylo nicméně schopno nabídnout příležitost k tomu, aby zde po odchodu z vlasti započali nový, většinou poměrně úspěšný život.¹⁶⁹

Ačkoli Chile nebylo tou hlavní zemí, ke které by se upínaly sny československých a širěji východoevropských emigrantů, mělo imigraci z Evropy po druhé světové válce, na rozdíl od předchozího období, poměrně kvalitně právně ošetřenou. Již 7. února 1947 Chile uzavřelo oficiální smlouvu s Mezinárodní utečeneckou organizací (International Refugee Organization, IRO), jež byla po válce zřízena při Organizaci spojených národů (OSN, navazující na předválečnou – nepříliš funkční - Společnost národů). Zmíněná smlouva neobsahovala žádné konkrétní kvóty stanovující maximální počet nových přistěhovalců a Chile se díky tomuto kroku zařadilo po druhé světové válce například po bok Austrálie, která měla podobně benevolentně nastavenou imigrační politiku vůči poválečným utečencům z evropských zemí. Jak píše Jiří Jiránek, „Chile tímto způsobem řešilo i nedostatek kvalifikovaných a částečně kvalifikovaných sil v řadě (především technických, pozn. autor) oborů. (...) Věc byla ponechána na možnostech absorbovatelnosti nově přichozích chilským pracovním trhem.“¹⁷⁰ Chilská oficiální (akreditovaná) diplomatická mise pro středo- a východoevropskou imigraci pak působila zhruba do začátku roku 1950 v Rakousku a ještě nějaký čas před svým odchodem z Evropy na konci téhož roku také v Itálii.¹⁷¹ V obou státech se snažili chilští úředníci a diplomaté svou zemi mezi utečenci ze vznikajícího východního (sovětského) bloku propagovat (hlavně v jednotlivých utečeneckých táborech a v jejich samosprávných institucích)¹⁷², většinou se však museli spokojit poměrně s malými výsledky, neboť mezi emigrujícími Čechoslováky byly tehdy populární hlavně Spojené státy americké, případně Kanada a Austrálie, jež měla v některých evropských státech taktéž svou diplomaticko-úřednickou misi zaměřenou na „zisk“ emigrantů.

Menší část poválečných imigrantů přišla do Chile z Československa¹⁷³ ještě před

169 Například dle paní Heleny Carrasco Hamanové, která přišla do Chile až v roce 1989, v Chile „není žádný Čech či Čechoslovák, který by měl ekonomické problémy.“

Rozhovor s Helenou Carrasco Hamanovou, listopad 2011, Camino Lonquén.

170 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 128 – 129.

171 Skrze Rakousko takto do Chile přišli manželé Sklenářovi, přes Itálii manželé Reichmannovi. Viz dále.

172 Věra Reichmannová v jedné takové samosprávné instituci utečeneckého tábora také nějaký čas pracovala, avšak ještě před příchodem do Itálie, v Německu.

Rozhovor s Věrou Reichmannovou-Kočařovou, prosinec 2011, Camino Lonquén.

173 Jména a většina údajů jsou opět převzaty z práce Jiřího Jíránka.

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 128 – 142.

událostmi v únoru roku 1948, většina se však k emigraci rozhodla právě až po tzv. komunistickém puči a konečném převzetí moci Komunistickou stranou Československa pod vedením Klementa Gottwalda v únoru roku 1948.¹⁷⁴ Třetí, ale co do významu marginální skupinu tvořili Čechoslováci, jejichž rodiny do Latinské Ameriky přišly již dříve, nicméně z určitých důvodů se rozhodli přesídlit do Chile. Jedná se o několik rodin příchozích z Argentiny po volebním vítězství Juana Dominga Peróna a několik osob, které dříve pobývaly v Brazílii či Paraguayi, kde jim však nevyhovovalo místní tropické klima. Za všechny lze zmínit například Josefa Kaše s manželkou Vlastou, kteří přišli do Chile po krátkém pobytu v argentinském Buenos Aires.¹⁷⁵

Mezi skupinku předúnorových československých imigrantů židovského původu patřilo několik rodin, jejichž členové během války prošli různými nacistickými koncentračními a vyhlazovacími tábory v Protektorátu Čechy a Morava, v Německu a v Polsku. Podařilo se jim přežít holokaust a téměř ihned po konci války se kvůli prožitým hrůzám rozhodli z Evropy odejít a začít nový život na jiném kontinentu – v Československu je totiž většinou již nic nedrželo, neboť během války často ztratili významnou část rodiny.¹⁷⁶ Do této skupiny patřili například Sergej de Witt, Charlotta Mayerová nebo rodina Mauritzů (všichni židovského původu). Pravděpodobně ještě před únorem roku 1948 z Československa do Chile odešla také část moravské šlechtické rodiny Podstatzky-Lichtenstein (manželský pár a mladý syn), kteří vlastnili rodové sídlo v Telči na Vysočině.¹⁷⁷

V rámci československé imigrace do Chile mezi lety 1945 a 1948 jsou významné osudy Otto Krause, narozeného roku 1916 v Praze, a jeho manželky Edity, narozené v Brně.¹⁷⁸ Oba pocházeli z československých židovských rodin a Otto Kraus, na rozdíl od své manželky, která měla během války štěstí, strávil několik let v různých koncentračních táborech. Do Chile přišli oba roku 1947 téměř bez prostředků, ale rychle se v novém prostředí zorientovali. Založili menší podnik na import různého spotřebního zboží (Krausův dědeček měl v Praze obchod s dárkovými předměty, jeho vnuk se proto v Chile pravděpodobně i díky již nabytým zkušenostem rozhodl jít

---

174 Je otázka, zda se vzhledem k průběhu událostí jednalo v pravém slova smyslu o puč. Například autoři ceněné práce *Východ: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku* tento termín užívají, lze se ale setkat s jinými výrazy. Litera, Bohuslav, Tejchman, Miroslav, Vykoukal, Jiří. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. 2000.

175 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 129.

176 Často se však pro židovské emigranty po druhé světové válce stávala novým domovem Palestina, respektive stát Izrael po jeho vzniku roku 1948. Jen malé procento z přeživších českých Židů tak nakonec zamířilo do Latinské Ameriky. Kromě nově vzniklého Izraele lákaly valnou většinu hlavně Spojené státy americké.

177 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 130.

Ivo Barteček ovšem v citované práci v poznámce řadí rodinu Podstatzky-Lichtenstein až mezi poúnorovou emigraci.

178 Edita Krausová je zmíněna například na oficiálních stránkách Židovské obce města Brna. <http://www.zob.cz/?q=node/3237> (staženo 15.6.2014)

v jeho stopách).¹⁷⁹ Časem se začal věnovat výrobě vlastních hraček a zhruba od druhé poloviny sedmdesátých let dvacátého století úspěšně budoval firmu s názvem Otto Kraus Juguetes. Dnes se jedná o jednu z největších a nejúspěšnějších společností v daném oboru v zemi a Krausova rodina dokonce vlastní síť obchodů ve větších městech Chile.¹⁸⁰ Firma se věnuje jak své originální produkci, tak dovozu hraček z Německa, Itálie, Číny, Argentiny či Mexika. Podnik dnes vede Krausův syn Miguel. Otto Kraus zemřel v Chile roku 2004, dle dostupných informací jeho manželka Edita stále žije.¹⁸¹

Pravděpodobně ještě před rokem 1948 do Chile také přišli manželé Hellerovi - Otto Heller, židovského původu i vyznání, a jeho manželka Libuše Hellerová, silně věřící katolička. Během války prošli několika nacistickými tábory (Terezín, Osvětim), kde také, přímo před jejich očima, zemřel (respektive byl příslušníky jednotek SS umučen) jejich syn, teprve čerstvě před válkou vysvěcený katolický kněz.¹⁸² Hellerovi se později v Santiagu náhodou seznámili s Milanem Platovským¹⁸³ a s jeho rodinou navázali postupem času blízké přátelství. Dětem Milana a Jany Platovských pak byli v podstatě za náhradní prarodiče.¹⁸⁴ Otto Heller měl v centru Santiaga menší manufakturu na zpracování kůže a některé výrobky z ní, obchody mu však nikdy nešly podle jeho představ. Nicméně si „prý“ z Československa přivezl značný majetek a pravděpodobně i díky tomu mohl svůj podnik celý čas dotovat.¹⁸⁵

4.4 - Poúnorová imigrace

Po komunistickém puči v Československu 25. února 1948 ze země odešla značná část tehdejší ekonomické, politické ale i kulturní elity. Většina samozřejmě zamířila nejdříve do západoevropských zemí, Francie, Rakouska, Velké Británie, čerstvě vytvořené Spolkové republiky Německo (od roku 1949), Švýcarska, Nizozemska či Švédska. Ovšem tyto země nebyly často připraveny, schopny či ochotny absorbovat takový příliv nových imigrantů ze středo- a východoevropských zemí.¹⁸⁶ Právě proto se pro celou řadu Čechoslováků později stala novým

179 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 133.

180 Viz například: http://www.youtube.com/watch?v=_8lszYZITo0 či http://www.mercantil.com/rc/company/results_company_mbr.asp?meco_code=300007702 (staženo 3.7.2013).

181 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 133 – 134.

182 Platovský Milan. Přežít a žít: Vzpomínky jednoho Čecha v Chile. 1999. str. 194.

183 Obě rodiny se náhodou potkali v Santiagu v obchodě. Manželé Hellerovi spolu ve frontě mluvili česky, což zaslechl o něco dál čekající Milan Platovský a ihned navázal hovor.
Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 134.

184 Platovský, Milan. 1999. str. 194.

185 Ibidem. Str. 192.

186 Samozřejmě nesmíme v tomto případě zapomínat, že se nejednalo jen o emigranty z tehdejšího „čerstvé“

domovem nějaká ze zemí mimo starý kontinent. Samozřejmě valná většina emigrantů tehdy plánovala odejít do Spojených států amerických, případně do Kanady a Austrálie, již brzy po skončení války se však stávalo stále těžším a nedostupnějším získat vízum právě do těchto zemí, hlavně do USA. Spojené státy opět rychle zaváděly přísnější imigrační politiku a na vstupní vízum (a povolení k trvalému pobytu či pracovní povolení), i pro poválečné imigranty, se mnohdy muselo čekat až několik let. Orgány USA si tak z velkého počtu přistěhovců mohly volně vybírat ty, kteří se jim zdáli „nejvhodnější“.¹⁸⁷

Pro ty, kteří neměli štěstí a Spojenými státy nebyli přijati, se však nabízely nejen v Novém světě jiné alternativy. V Evropě byly stále aktivní poválečné imigrační diplomaticko-úřednické mise několika mimoevropských států včetně Chile a vedle jiných také například Austrálie (viz výše). Chile oficiální cestou nabízelo utečencům vízum na několik let v podstatě bez jakýchkoli složitě splnitelných podmínek. Množství československých emigrantů tak právě do této andské země skutečně odešlo. Nicméně někteří z nich se nikdy nevzdali své snahy dostat se do Spojených států amerických či Kanady a často jim tak Chile na několik let posloužilo spíše jako jakási tranzitní země – když byli později diplomatickými orgány USA přijati bez dlouhého rozmýšlení z Chile odešli na sever kontinentu.¹⁸⁸ Poměrně velké množství dalších v Chile usazených Čechoslováků pak tuto zemi opustilo, když v prezidentských volbách na podzim roku 1970 zvítězil kandidát Socialistické strany Chile,¹⁸⁹ Salvador Allende.

Je však zajímavé, že několik Čechoslováků se do Chile dostalo z jiných latinskoamerických zemí i po září roku 1973, kdy proběhl vojenský převrat, jenž svrhl levicového prezidenta Allendeho.¹⁹⁰ Z těchto států často Čechoslováci odcházeli z politických důvodů – kvůli vojenským převratům, nebezpečí občanských válek či nově instalovaným vojenským režimům represivní povahy, které na jihoamerickém kontinentu postupně nabírali represivnější povahu, než tomu bylo v Chile po roce 1973 (viz např. Vojenské režimy v Argentině, Uruguayi, Bolívii nebo

---

komunistického Československa (v podstatě poslední země oblasti, kde se moci chopili komunisté, aby tak dali vzniknout již plně ucelenému sovětskému bloku v Evropě). Již dříve odcházeli na západ i obyvatelé Polska, Maďarska či Jugoslávie, případně, pokud stále ještě mohli, i obyvatelé pobaltských zemí, které však již tvořily integrální část vlastního Sovětského svazu a režim zde byl o poznání tužší.

187 Dle osobních zkušeností některých emigrantů nebylo vyjimečné, že USA vízum udělily například až po osmi letech a po dlouhém byrokratickém procesu, kdy musel žadatel dodkládat celou řadu různých dokumentů. Platovský, Milan. str. 142.

188 Velvyslanectví Spojených států mělo dokonce mezi československými krajany svého (tajného) spolupracovníka (Otto Langa), který měl úřady podrobně informovat o jednotlivých žadatelích. Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 135.

189 Zajímavé v této souvislosti je, že Allende (potažmo chilští socialisté obecně) byl ve svém programu radikálnější než chilští komunisté. To mnohým pravicově smýšlejícím Chileanům již před volbami nahánělo strach a po jeho vítězství (či s pozdějším vývojem událostí během jeho vlády) množství československých imigrantů či Čechochilanů ze země raději odešlo. Mezi jinými také Milan Platovský. Reichmannovi další emigraci plánovali, ale pro události v září 1973 v Chile zůstali. Tragédie však potkala rodinu Miliče Sklenáře. Viz dále.

190 Chalupa, Jiří. 1999. str. 440 – 445.

Brazílii).

Celkem do Chile přišlo od začátku roku 1948 zhruba do roku 1952, kdy tato politická vlna imigrace z Československa v podstatě skončila, 289 tehdejších Čechoslováků. Tím se Chile zařadilo v rámci latinskoamerických zemí na čtvrtou příčku po Argentině (celkem 603 uprchlíků), Venezuele (816 uprchlíků) a Brazílii (1499 uprchlíků). Chile tehdy během několika málo let přijalo přes pět tisíc imigrantů ze zemí střední a východní Evropy (ale také z oblasti Blízkého východu, především z Palestiny, a Asie).¹⁹¹

Většina „pouňorových“ imigrantů strávila před vlastním odchodem z Evropy nějaký čas v utečeneckých táborech na různých místech v různých zemích Evropy. Hlavní oficiální záchytné tábory se nacházely v Německu, Rakousku a Itálii, tedy blízko nově se tvořící „železné opony“, postupně budované (a vojensky střežené) hranice mezi komunistickými a kapitalistickými státy. V těchto, často improvizovaných táborech s nevyhovujícími podmínkami se emigranti vlastně rozhodovali, kam budou směřovat jejich další kroky. V případě Chile však šlo většinou spíše o náhodný výběr či o shodu okolností.

V rozmezí let 1948 a 1952 bylo pod patronací IRO k břehům Spojených států a zemí Latinské Ameriky přes Atlantský oceán vypraveno několik velkých lodí, které byly téměř výhradně určeny pro poválečné evropské vystěhovalce. Tyto trajekty cestou často zastavovaly v několika státech, a tak se jejich posádka stále zmenšovala s tím, jak jednotliví pasažéři vystupovali ve svých nových vlastích.¹⁹² Některé z nich měly přes Karibské moře, Venezuelu, Brazílii a Argentinu (a přes Mys Horn) namířeno až do Chile, konkrétně do přístavu Valparaíso, kde se také vylodili téměř všichni českoslovenští imigranti, kteří do Chile mířili v těchto letech. Pouze ve Valparaíso fungovaly kanceláře celní správy a policejních a vojenských jednotek, které měly na starosti nové imigranty přijímat.

Mezi zmíněná zaoceánská plavidla IRO, která migranty z Evropy přepravovala až do Chile, patřily lodě Mercy a Reina del Pacífico (obě vypluly z Evropy roku 1949), vysloužilý americký vojenský křižník General Sturgis (1950, dříve přepravoval utečence z Evropy pouze do Spojených států), Campana (1950, z Evropy však plula pouze do Buenos Aires), Uso di Mare

¹⁹¹ Statistika IRO, citováno dle Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 136.

¹⁹² Věra Reichmannová, která z manželem Zdenkem připlula do Chile na palubě lodi General Sturgis, se cestou seznámila s dalšími Čechy, kteří putovali například do Venezuely či do Ekvádoru. S některými dokonce později udržovala kontakt a pár jich také navštívila, když s manželem hledali po vítězství Salvadora Allendeho zemi, kam by mohli (znovu) emigrovat.

Rozhovor s Věrou Reichmannovou-Kočařovou, listopad 2013, Camino Lonquén.

(1951) a jako poslední ze skupiny, už jen s jednou československou rodinou na palubě připlul přímo do Chile „crucero“ Marco Polo (1952).¹⁹³ Většina z těchto lodí kromě Čechoslováků vezla také imigranty jiných národností, Maďary, Litevce, Rusy, Ukrajince, Rusíny či obyvatele jednotlivých částí tehdejší Jugoslávie. Jednotlivá plavidla byla schopna najednou pojmout okolo osmi set lidí (bez vlastní posádky) a ve valné většině z Evropy vyplouvala s naplněnou kapacitou. Pouze ve velmi vyjimečných případech se imigranté do Chile dostali po vlastní ose, tedy bez pomoci zprostředkované IRO.

Pro většinu příchozích byl po vylovení prvním kontaktem s Chile (a často s vlastní realitou Latinské Ameriky vůbec) zmíněný přístav Valparaíso, po Santiagu druhé největší chilské město. Zde museli imigranté projít někdy složitou celní kontrolou,¹⁹⁴ většina z přistěhovalců ještě neuměla španělsky a chilští celníci neovládali žádný jiný, než svůj rodný jazyk. Později, kromě těch, kteří podobně jako Milan Platovský přišli do Chile nezávisle na mezinárodních utečeneckých organizacích a s již platnými dokumenty, byli nově příchozí z Evropy hromadně převezeni do hlavního města, kde pro ně v této době jako záchytný tábor sloužil Národní fotbalový stadion (Estadio nacional), jediné místo, které bylo tehdy alespoň do určité míry schopné pojmout na chilské poměry velký příval lidí bez vlastního zázemí.¹⁹⁵ Tady byli přistěhovalci zapsáni do chilských úředních dokumentů, byly jim vydány první, zatím provizorní, průkazy totožnosti a dostali něco málo peněz na základní výdaje. Většina z nich tu setrvala několik týdnů až měsíců, tedy dokud nenašli vlastní ubytování a práci. Podmínky na stadionu nebyly nejlepší, hygienické zázemí bylo nedostatečné a soukromí zde v podstatě neexistovalo. Po nějaké době se však většina z nově příchozích osamostatnila – našli si první skromné bydlení a práci, jež ovšem nebyla v naprosté většině dobře placená (jednalo se hlavně o uklízení, zahradničení nebo práci na stavbách), neboť téměř nikdo z československých přistěhovalců neuměl v době příchodu do Chile španělsky (výjimkou, která jen potvrzovala pravidlo, byla paní Věra Reichmannová, která se španělsky naučila rychle - hlavně díky předešlé znalosti francouzštiny a základů latiny a italštiny, ostatní se nicméně učili španělsky buď během cesty přes oceán nebo až přímo v Chile).¹⁹⁶

193 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 137.

194 Milanu Platovskému zde celníci zabavili cenné přístroje, které si vezl s Francie a se kterými chtěl v Chile začít podnikat v oblasti výroby umělých perel.
Platovský, Milan. 1999. 166.

195 Stadion později po vojenském převratu roku 1973 sloužil jako jakýsi koncentrační tábor pro „politické nepřátele“, hlavně levicové politiky, intelektuály, umělce a socialistické či komunistické radikály z řad studentů. Zde byl také zastřelen (po dlouhém mučení) chilský zpěvák Víctor Jara známý svým komunistickým přesvědčením. Tím z něj vojáci nechtěně udělali pro levicově naladěnou část společnosti symbol, který „funguje“ dodnes.

Zajímavé je, že na tom samém místě byl po převratu několik dní zadržován i československý etnograf, ředitel Náprstkova muzea v Praze, Václav Šolc.

196 Rozhovor s Věrou Reichmannovou-Kočařovou, listopad 2013, Camino Lonquén.

Většina z nově příchozích byli mladí lidé pocházející spíše ze středních, vzdělanějších vrstev tehdejší československé společnosti. Často do Chile přicházeli úplně sami či jen s partnerem nebo partnerkou. Mezi sebou se Čechoslováci seznamovali již na lodích, kterými připlouvali. Stávalo se tak, že se jednotlivé skupinky uzavírali a komunikovaly jen spolu. Českoslovenští „starousedlíci“ se i kvůli tomu dlouho novým příchozím z někdejší vlasti vyhýbali a tyto dvě „části“ československých krajanů spolu v podstatě nepřicházely do styku. Každá skupina navíc měla také jiné ekonomické, ale i kulturní zázemí. Svou roli mohlo hrát i to, že starší, hlavně předválečnou vlnu imigrace tvořili především čeští Židé, kteří měli vlastní – židovské, tedy někdy mezi jednotlivými národy působící – organizace.¹⁹⁷

Pokud neměli nově příchozí vlastní kapitál, který si přivezli s sebou již z Evropy,¹⁹⁸ nebyly začátky vůbec snadné. Jak již bylo zmíněno, bez znalosti španělštiny nebylo zpočátku lehké sehnat ani práci, ani ubytování. Ti šťastnější tak často pomáhali těm, kteří zatím v nové zemi úspěch neměli. Dokonce ani Baťův závod v Peñafloru neměl o nově příchozí Čechoslováky velký zájem,¹⁹⁹ a to i přesto, že spousta z nich, přes své mládí, měli kvalitní vzdělání či byli vyučeni v technických oborech. Většina Čechoslováků v Chile proto začínala od nuly a svou pílí se až časem vypracovala mezi střední třídu.²⁰⁰

Platy těch, kteří i přes veškeré hendikepy práci sehnali, však byly na začátku velmi nízké a proto velká část pouonorových Čechoslováků v Chile žila nejprve v poměrně nuzných podmínkách.²⁰¹ Pár nově příchozích zaměstnalo několik „otevřenějších starousedlíků“, kteří již měli vybudovanou živnost, vlastní dílny nebo malé podniky a neznalost španělštiny pro ně nepředstavovala nevýhodu, neboť noví zaměstnanci s nimi mohli v práci komunikovat v češtině a místnímu jazyku se postupně učit. Někteří z imigrantů si později, díky úsporám a vydělaným penězům, zakládali podniky v těch oborech, v jakých působili i doma v Československu. Například Milič Sklenář, automechanik a v Československu majitel několika malých autobusů

---

197 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 140.

198 Příkladem může být opět Milan Platovský, který si ve Francii během svého krátkého pobytu přišel na „malé jmění“, jež mu později usnadnilo začátek nového života v Chile.

199 Do Chile byla totiž ještě na začátku roku 1948 vypravena další vlna „baťovců“. Ta se připojila k Baťovým starousedlíkům v Peñafloru a podobně jako oni se do dění v rámci československé krajanské komunity nijak aktivně nezapojovala.

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 162.

200 Ibidem. str. 141 – 142.

201 Věra Reichmannová například žila s manželem několik let v centru Santiaga v pokoji pro služku v jednom ze starších domů ještě z koloniální doby. Pokoj neměl základní hygienické zařízení, koupelnu, ani kuchyň a bylo zde zakázáno vařit dokonce i na přenosném plynovém vařiči. To řešila Věra Reichmannová tak, že jídlo tajně připravovala doslova v zavřené skříni, aby na chodbu unikalo co nejméně vůně. Prý tehdy jedli hodně ovoce a zeleniny a možná právě tady se zrodil nápad koupit malé pozemky pro zemědělské účely za Santiagem. Rozhovor s Věrou Reichmannovou-Kočařovou, listopad 2013, Camino Lonquén.

pro meziměstskou dopravu, si brzy otevřel menší dílnu na opravu automobilů (*Auto Moravia*) a později začal v nově koupených „*micros*“ (speciálně upravených dodávkách) rozvážet obyvatele Santiaga po městě.²⁰²

Kromě osob, kterým se tato práce bude věnovat podrobněji dále, musíme zmínit několik dalších důležitých imigrantů z Československa tak, jak tomu bylo učiněno v předchozích částech textu. Až na pár výjimek bude opět čerpáno především z práce Jiřího Jiráka.

Zajímavý je například příběh Viléma Bártla. Ten přišel do Chile se svou ruskou manželkou Aglajou. Ve Zlíně vystudoval baťovu školu a později pracoval v Baťových závodech v tehdejší Jugoslávii. Ovšem po příjezdu do Chile nebyl i přes své zkušenosti do Baťovy továrny v Peñafloře přijat – na rozdíl od několika Čechoslováků, kteří přišli zhruba ve stejnou dobu. Založil si tedy v Santiagu malou dílnu na dekorování skla. Později opustil manželku Aglaju (ta poté odešla do Brazílie) a podruhé se oženil. Jeho novou manželkou se stala Olga Krammer, pravděpodobně česky i německy mluvící sudetská Němka, která do Chile přišla asi ve stejné době jako Bártl se svým českým manželem, který ovšem záhy zemřel během autonehody. Ironií osudu se stalo, že sám Bártl později také zahynul na následky autonehody.²⁰³

Jiří Domlátil, narozen roku 1921, byl během války totálně nasazen v Německu, po válce pak pronásledován pro své silně protikomunistické smýšlení a v roce 1948 ilegálně překročil hranice do rodící se Spolkové republiky Německo. Nakonec odplul do Argentiny, záhy se však ocitl v hlavním městě Chile, kde si založil podnik na lisované výrobky (kovy i plast), které dodával i chilské pobočce firmy Baťa. Byl aktivní v krajanských organizacích a později, v devadesátých letech, i v Chilsko-české obchodní komoře.

Množstvím peripetií museli projít bratři Karel a Václav Filípkové. Do Chile připluli společně s dalšími na lodi *General Sturgis*. Václav zemřel v Chile roku 1979 na rakovinu. Avšak hlavně příběh jeho bratra Karla je velmi zajímavý, neboť je pravděpodobně jedním z mála lidí, kteří museli svůj obor vystudovat celkem třikrát na různých univerzitách (pro neuznávání diplomů mezi Evropou, Spojenými státy a Latinskou Amerikou) ve třech zemích. Karel Filípek zakončil studia zubního lékařství v Praze po skončení druhé světové války. Po příchodu do Chile studium musel absolvovat znovu, aby se mohl své profesi opravdu věnovat i zde. V Chile se mu však nejprve nelíbilo a (i díky udělení amerického víza, na které čekal několik let) emigroval znovu, s manželkou a synem se přesunuli do Kalifornie, ale za nějaký čas, tentokrát kvůli synovi, se vrátili zpět do Chile, aby se po vítězství Salvadora Allendeho v prezidentských volbách roku

---

202 Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, listopad 2011, Providencia, Santiago.

203 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 144

1970 opět odebrali do Spojených států. Tady také potřetí absolvoval studium na zubaře. Po vojenském převratu a svržení Allendeho roku 1973 se všichni opět vrátili do Chile. Tentokrát se rodina usadila na osamělém místě na břehu jezera Caburgua nedaleko městečka Pucón (dnes turisty velmi vyhledávaného) ve správním regionu Araucanía, jež leží na jih od hlavního města. Karel Filípek (přežil jedno „ztroskotání“ se svou lodí na jezeře a jednu vážnou automobilovou nehodu) zemřel roku 2004.²⁰⁴

Miroslav Heran (narozen 1924) s manželkou Irenou (narozena 1927) přišli do Chile již v roce 1949 na lodi Mercy. Po příchodu se Heran snažil navázat na rodinou tradici z Československa a začal na pronajatém pozemku nedaleko Santiaga chovat husy a kachny pro maso a peří. Dlouho se jeho podniku nedařilo (husí, ba ani kachní maso nemá v Chile téměř žádné uplatnění v tradiční kuchyni), až s příchodem čínských a korejských imigrantů v šedesátých a sedmdesátých letech se jeho odbyt zvýšil, hlavně díky rychlému úspěchu asijských restaurací. Dnes jím založená firma Induver produkuje jak maso, tak peří, ale vyrábí i vlastní polštáře a pokrývky plněné husím peřím a dokonce vlastní i čistírny zaměřené právě na praní péřových výrobků. Dle Jiráňka má firma Induvel dnes něco okolo 110 zaměstnanců a „*ročně zpracuje tolik přírodního peří jako celé Německo*“.²⁰⁵

Kuriozitou, jež však jistě stojí za zmínku, je úspěch československé rodačky Emilie Hofmannové, která do Chile přišla se svým manželem Aloisem Hofmannem, později úspěšným podnikatelem ve výrobě plechu a pletiva. Emilie Hofmannová je však zajímavá tím, že se stala chilskou mistryní v judu a dokonce pro Chile na olympiádě v Mnichově roku 1972 vyhrála zlatou medaili. Zmíněný (stále fungující) podnik v oblasti kovovýroby dnes vede jejich syn Alois Hofmann mladší.²⁰⁶

Podobně zajímavý je i příběh Zdeňka Kaliny (narozeného roku 1898), který byl v na konci dvacátých let tajemníkem pražského fotbalového klubu Bohemians. Právě on stál za zrodem dnešního znaku tohoto populárního vršovického týmu. Pro fotbalisty „Bohemky“ ve dvacátých letech jako manažer připravil zájezdy do Afriky a fotbalové soustředění v Austrálii, kde si sami hráči do svého znaku vybrali klokana, který je dodnes známým symbolem klubu. V roce 1948 přes Slovensko přešel ilegálně hranice do Rakouska a díky svému synovci, Jiřímu Kalinovi, který již byl nějaký čas v Chile, se mu podařilo se do této země dostat také. V centru Santiaga vlastnil

---

204 Ibidem. str. 150-151. a Burian, Jan. 1998. str. 178.

K jezeru Caburgua se dá dostat jen cestou vedoucí z Pucónu, to znamená jen z jedné strany, ostatní cesty jsou neprůchodné kvůli bujné vegetaci a prudkým svahům v okolí. Jediný přístup ke své usedlosti tak měl Filípek člunem přes dlouhé jezero (zajímavá je historka o stěhování piana přes jezero, viz Burian 177). Samotný Pucón, kde měl Filípek svou ordinaci (a kde žilo mnoho Němců a dokonce několik Čechoslováků, viz příběh Viléma Pollaka výše), je od jezera Caburgua vzdálen téměř hodinu autobusem.

205 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 154.

206 Ibidem. Str. 157.

restauraci se středoevropskou kuchyní. Zemřel zde roku 1960.²⁰⁷

Robert Mergl, jeden z nejvýznamnějších Čechoslováků v Chile, se narodil roku 1924 na Chrudimsku. Se svým bratrem po únoru 1948 převáděli nelegální emigranty přes hranice v okolí Chebu, sami emigrovali do Německa v prosinci 1948, kdy jim již bezprostředně hrozilo odhalení ze strany československých bezpečnostních složek. V uprchlickém táboře v Německu (SRN) se seznámil s několika Čechoslováky, kteří mířili do Chile, a také se zde oženil emigrantkou Irenou Hrabákovou. Do Latinské Ameriky spolu odjeli na lodi Campana a přes Buenos Aires (přímý spoj do Chile – a tedy vstup do země za účelem imigrace - jim byl už v Evropě z neznámých důvodů chilskou komisí zamítnut)²⁰⁸ se na začátku roku 1951 dostali nakonec právě až do Chile. Díky technickému vzdělání a předešlým pracovním zkušenostem našel Mergl rychle zaměstnání. Po několika letech se osamostatnil a založil vlastní firmu na výrobu automobilových součástí (hlavně pro francouzské značky) a komponentů složitých strojů (dodával je například pro velké pivovary).²⁰⁹

Do Chile se uchýlila po roce 1948 i poslední přímá příbuzná spisovatele Franze Kafky, jeho neteř Klára Neumannová-Nová (rozená Kafková, zemřela roku 1997 ve Velké Británii). Veškeré blízké příbuzenstvo jí zahynulo v nacistických likvidačních táborech v Polsku. Do Chile přišli s manželem Josefem Neumannem a malou dcerou Stefi už na sklonku roku 1948. Usadili se v Concepciónu, kde si Neumann založil malou dílnu na výrobu rukavic, kabelek a dalšího koženého zboží. Jejich dcera Stefi se časem vypracovala na jednu z nejdůležitějších chilských ekonomek. V sedmdesátých letech se vdala do Velké Británie, kde nyní, již jako respektovaná odbornice, vyučuje ekonomii na University of Sussex. Během demokratické transformace v devadesátých letech spolupracovala i s tehdejším československým (později českým) prezidentem Václavem Havlem.

V rámci československé komunity v Chile má neopomenutelné místo také Adolf Šístek, narozený roku 1928 v okolí Rokycan. Do Chile přijel na lodi Mercy již roku 1949 a během krátké doby prošel téměř všemi podniky, které byly tehdy v Chile v rukou československých imigrantů z dřívějších dob (či jejich potomků) Šístek pracoval ve sklárně Ferdinanda Košlera, v brusírně Františka Tokoše i v jednom z prvních podniků, které spoluvlastnil Milan Platovský a Fredy Singer, v továrně-lihovaru vyrábějící pálenku. Později se sám věnoval výrobě skla, ale vždy ve spolupráci s dalšími Čechy, včetně například výše zmíněného Roberta Mergla, který mu dodával součástky k potřebným strojům. Šístkově firmě se dlouhou dobu velmi dařilo a její portfolio se

---

207 Ibidem 160 – 161.

208 Ibidem 173.

209 Ibidem 167 – 168. (jak uvádí Jiránek, Merglovy paměti, sepsané někdy okolo roku 2002 a zatím stále jen v původním rukopisu, by měly v budoucnu vyjít česky).

rozzrůstalo, dokonce do Chile pro velké obchodní domy dovážel sklo i ze samotného Československa (spolu s pivem Pilsner Urquell²¹⁰ a s karlovarskou Becherovkou). Zemřel v roce 2000 na rakovinu.²¹¹

Posledním imigrantem, kterého na tomto místě zmíníme je výše zmíněný brněnský rodák František Tokoš, který v Československu vlastnil kvalitní brusírnou skla a své výrobky (český křišťál) tehdy, ještě před druhou světovou válkou, vyvážel mimojiné právě i do Chile. Ovšem po událostech na začátku roku 1948 o svůj podnik rychle přišel a rozhodl se emigrovat. Z Československa odešel i s manželkou a několika dětmi (přes hranice je tehdy převedl František Mergl). Právě tato známost stála za tím, že se celá rodina Františka Tokoše dostala až do Chile (na lodi Reina del Pacífico v roce 1949). V Santiagu si založil vlastní sklárnu, kde později zaměstnal i několik dalších Čechoslováků, a vlastnil též obchod s dárkovými předměty v centru hlavního města. František Tokoš zemřel v Santiagu roku 1984.²¹²

Většina nově příchozích Čechoslováků si i přes veškeré potíže dokázala za nějakou dobu najít v Chile skromnou obživu (což platí obecně i pro přistěhovalce z předešlých desetiletí). Po čase se zorientovali a naučili se španělsky.²¹³ Mnoho z Čechoslováků dokonce v rámci chilské společnosti vystoupalo mezi majetnější vrstvu a měli známosti na nejvyšších místech. Dodnes stále někteří z československých imigrantů, případně jejich potomci, vlastní řadu firem, továren nebo dílen, jsou známými podnikateli, obchodníky či úspěšnými zemědělci. Až na výjimky²¹⁴ se většina do nové země zamilovala - pro její přírodu, rozmanitost krajiny a příjemné podnebí a téměř vždy na Chile hleděli jako na svou druhou vlast.²¹⁵

---

210 Ve větších obchodech se Pilsner Urquell objevilo jako první české pivo, dnes lze ale v Chile koupit i budějovický Budvar a podle některých informací chystá do Chile (a nejen tam v rámci Latinské Ameriky) v současné době expandovat ve velkém i pražský Staropramen.

211 Ibidem. str. 186.

212 Ibidem. str. 191 – 192.

213 Zajímavé je, že i po více jak padesáti letech je stále někteří „rodilí“ Chileané nepovažují za své spoluobčany, možná i díky stále přetrvávajícímu přízvuku, zachovalým osobním zvykům nebo vzhledu (světlé vlasy, modré oči a podobně). Právě proto je stále i Věra Reichmannová označována sousedy jako „gringuita“.

Rozhovor s Věrou Reichmannovou-Kočařovou, leden 2013, Camino Lonquén.

214 Například manželé Neprašovi, kteří přišli do Chile již v říjnu 1949 a později provozovali restauraci v centru Santiaga zaměřenou na československou komunitu, si nikdy v Chile nezvykli. Kolem roku 1954 se i přes probíhající události v ČSR rozhodli vrátit. Neprašová prý tehdy „teatrálně líbala českou zem“.

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 136 a 171.

215 Milan Platovský ve své knize vzpomínek, v kapitolách, které popisují například jeho nucený odchod z Chile do Mexika po roce 1970, popisuje svůj stesk po „nové vlasti“. Také Věra Reichmannová vždy o Chile, které procestovala úplně celé, mluvila s láskou a pokorou.

4.5 - Imigrace mezi roky 1955 – 1989

Po výrazné přistěhovalecké vlně z konce čtyřicátých a začátku padesátých let nastalo během dalších dvou desetiletí výrazné utlumení československé imigrace do Chile. V průběhu padesátých let přišlo do této země jen několik jednotlivců. Ti však také často patřili k vlastní pouťorové emigraci z Československa a přes třetí země se časem dostali z různých příčin právě až do Chile. V některých případech bylo důvodem také opětovné spojení rodin, jejichž členové se v Chile již usadili a přes veškeré nesnáze sem chtěli dostat i některé ze svých příbuzných.²¹⁶

Zajímavé je, že v rámci československé imigrace do Chile netvořil výrazný mezník rok 1968, respektive 1969. Sovětská okupace Československa v srpnu 1968 sice ze země „vyhnala“ množství nových emigrantů, nicméně Chile se na přijímání těchto československých utečenců podílelo pouze z malé, téměř zanedbatelné části. Výjimku tvořila malá skupinka, která se do Chile dostala z popudu Milana Platovského, respektive v té době úřadujícího chilského prezidenta Eduarda Freie Montalvy.²¹⁷ Platovský tehdejší hlavu státu přemluvil, aby bylo vypraveno speciální letadlo, jež by do jižní Ameriky odvezlo československé emigranty, kteří po sovětské okupaci uprchli do Jugoslávie či do některých západoevropských zemí.²¹⁸ Do Chile tehdy opravdu přijelo několik československých rodin, velká část z nich však, podobně jako řada dalších československých usedlíků z předešlých let, opustila Chile po vítězství výrazně levicového politika Salvadora Allendeho v prezidentských volbách roku 1970.²¹⁹ Většina z nich tehdy zamířila do Spojených států amerických nebo do Austrálie, ovšem část našla (či hledala²²⁰) útočiště i v dalších zemích Latinské Ameriky (například Peru, Bolívie či Venezuela). Pouze malé procento z těch, kteří po roce 1970 odešli, se po nástupu vojenské vlády generála Augusta Pinocheta vrátilo zpět do Chile - ze svého mexického exilu se však navrátili například Milan Platovský nebo z Karel Filípek (z USA) s rodinami.

V šedesátých letech bylo do Chile vysláno z Československa také několik expertů v různých oborech, aby pomáhali místnímu rozvoji či navazovali obchodní styky. Část z nich po událostech ze srpna 1968 a sovětské okupaci v Latinské Americe zůstalo. Jednalo se kupříkladu o Josefa Šťálíka s manželkou (odborník v masném průmyslu, po roce 1970 odešel přes Peru do

216 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 197.

217 V úřadu 1964 – 1970.

Chalupa, Jiří. 1999. str. 517.

218 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 205.

219 Do Chile, zhruba mezi lety 1955 a 1989, přibylo celkem 52 Čechoslováků. Část z nich však ze země odešla po vítězství Salvadora Allendeho v prezidentských volbách (viz výše a níže)

Ibidem 197

220 Viz příběh Věry a Zdeňka Reichmannových níže.

Venezuely), Karla Čerešnu (stavební inženýr pracující na známé chilské dálnici Carretera Austral, později se stal majitelem přímořského rekreačního zařízení ve Viña del Mar) nebo Františka Pospíšila (specialista v oboru vah, tchán Kláry Kafkové a nevlastní otec Stefi Griffith-Jones, viz výše, po roce 1970 odešel sám do Kanady, kde se znovu oženil).²²¹

Zdaleka nejzajímavější je příběh Evy Ruth Saxlové-Arendové (narozené roku 1920), dcery známého pražského obchodníka židovského původu, který vlastnil obchod s kožešinami na Starém Městě v ulici Na příkopech. Pouhý rok po začátku druhé světové války se jí podařilo z tehdejší Protektorátu Čechy a Morava uprchnout a spolu s manželem se dostali až do Číny, jedné z mála zemí, která tehdy ještě přijímala židovské utečence.²²² Oba její rodiče nicméně později zahynuli v koncentračních táborech nacistického Německa. Protože byla Eva Saxlová silná diabetička, potřebovala denní dávky inzulínu. Ten se ale tehdy v Číně téměř nedal sehnat. Její manžel Viktor proto dle složitě získaných návodů a receptů během války tento přípravek doslova „na koleni“ vyráběl. Časem ho dokonce začal distribuovat mezi dalších několik desítek až stovek diabetiků v jeho okolí, kteří se bez tohoto léku také neobešli. V Číně oba manželé zažili japonskou okupaci,²²³ občanskou válku a následný nástup komunistů, vedených Mao Ce-tungem, k moci. Pod patronací vznikající OSN se po válce dostali do Spojených států, kde také začali pro tuto mezinárodní organizaci pracovat. Saxlová tu stihla vystudovat žutnalistiku na Kolumbijské Univerzitě v New Yorku. V Chile měli několik přímých příbuzných, kteří sem emigrovali již po válce, a sami manželé Saxlovi přišli do této země z USA přes Venezuelu, Brazílii a Uruguay roku 1968. Původně to ovšem měla být jen delší návštěva. Viktor Saxl však zemřel na infarkt pouhé tři dny po příletu a jeho manželka se tu rozhodla zůstat.²²⁴ Eva Saxlová v hlavním městě spoluzaložila muzeum Svatého Františka, které dodnes sídlí v nejstarším santiagském kostele, jenž leží na hlavní třídě zvané La Alameda ve čtvrti Santiago Centro. Zde se věnovala restaurování koloniálních obrazů.²²⁵ Zajímala se také o různé alternativní možnosti léčby cukrovky, kterou trpěla, účastnila se řady lékařských konferencí o diabetu a sama o této chorobě přednášela v Chile, Argentině i Spojených státech amerických. Zemřela v Santiagu v prosinci roku 2003.²²⁶ Za svůj život se osobně setkala s mnoha výraznými osobnostmi světové politické

221 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 208 – 209.

222 Ibidem. str. 211 - 212.

223 Až neuvěřitelná je historika zachycená v Jiránkově práci: „*Když po pádu Pearl Harbouru (7.12.1942) obsadili Šanghaj Japonci a všechny učitele školy, kde Saxlová učila (angličtinu, pozn. autor), nahnali se zavázanýma očima ke zdi, zachránilo jí před smrtí jen to, že omdlela a začala se kácet k zemi pouze nepatrně dřívě, než padl výstřel.*“

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 212.

224 Burian, Jan, 1998. str. 142.

225 Mimojiné se podílela na zrestaurování cených obrazů, které namaloval v 16. století v Peru míšenecký malíř Inka Sapaka. Množství dalších koloniálních děl pro muzeum sama vyhledala po celém Chile.

Ibidem. str. 142 – 143.

226 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 214.

scény, mimo jiné s americkým prezidentem Trumanem, čínským nacionalistickým vůdcem Čankajškem, dalším prezidentem Spojených států Dwightem Eisenhowerem a také s prvním českým prezidentem Václavem Havlem.²²⁷ Za svou neutuchající osvětovou činnost věnovanou léčbě cukrovky dostala řadu mezinárodních ocenění.

V sedmdesátých a osmdesátých letech byla imigrace Čechoslováků do Chile v podstatě nulová. Výjimky tvořili jen lidé, kteří, ať už z jakéhokoli důvodu, do Chile přicházeli přes třetí země, kde delší či kratší dobu pobývali. Příkladem mohou být Otakar Horák (přichází kolem roku 1980 z Venezuely) nebo Richard Šmíd (do Chile přišel roku 1987 po pobytech v Jugoslávii a Rakousku). Paradoxně pak může působit příchod Heleny Carrasco Hamanové, jež se svým chilským manželem Josém Carrasco a dvěma syny odešla z Československa na podzim roku 1989, tedy na samém konci komunistického režimu (ovšem již po vítězství demokratických sil v Chile). V Santiagu se rozhodla zůstat i po pozdějším rozchodu s manželem.²²⁸

Zvláštní kapitolu pak tvoří českoslovenští občané, kteří v Chile po druhé světové válce nějakou dobu pobývali buď jako cestovatelé, novináři nebo jako akademičtí pracovníci. Mezi ně můžeme zařadit například Jarku Stuchlíkovou s manželem Milanem, kteří se zabývali výzkumem společenské organizace původních obyvatel jihu Chile, Mapuchů,²²⁹ spisovatele a výtvarníka Adolfa Hoffmaistra²³⁰, scénáristu a novináře Jana Drdu²³¹ nebo etnografa a spisovatele Václava Šolce, tehdejšího ředitele Náprstkova muzea mimoevropských kultur v Praze. Ten se v Chile věnoval etnologickému výzkumu mezi původními obyvateli (mezi Mapuchi a indiány kmene Kawesqar / Alakalufe na jihu a Aymarů na severu u hranic s Bolívií) a z jeho práce vzešlo i několik populárně naučných cestopisných prací a románů pro mládež s indiánskou tematikou.²³²

227 Burian, Jan. 1998. str. 143.

228 Rodina dnes již bývalého manžela paní Carrascové emigrovala po vojenském převratu roku 1973 do Československa kvůli svému levicovému smýšlení. Po referendu o setrvání generála Pinocheta v nejvyšší funkci, které skončilo jeho těsnou porážkou, se rozhodli do Chile vrátit. Paní Helena se se svým chilským manželem, který v Praze vystudoval architekturu na ČVUT, později rozešla, mají však dva syny narozené v Praze (jeden z nich žije v České republice se svou bolivijskou manželkou, druhý žije v Santiagu). Helena Carrascová v Chile velmi úspěšně podniká – dováží do země výrobky české značky TON a vlastní menší továrnu na výrobu nábytku. Pokoušela se však také nějaký čas i o výrobu piva dle českých receptur na Velikonočním ostrově (Rapa Nui), odbyl byl ale mizerný a této činnosti zanechala.

Rozhovor s Filipem Carrasco Hamanem, říjen 2011, Santiago.

Rozhovor s Helenou Carrasco Hamanovou, listopad 2011, Camino Lonquén.

Rozhovor s Věrou Reichmannovou-Kočařovou, prosinec 2011, Camino Lonquén.

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 218.

229 Více viz Stuchlíková, Jarka. Indiáni, politici, plukovníci: Život české rodiny v Chile 1969 – 1973. Praha: Pangios, 1997.

230 Více viz Hoffmaistr. *Mrakodrapy v pralese*. Praha: Československý spisovatel, 1963.

231 Více viz Drda, Jan. *Horká půda*. Praha: Československý spisovatel, 1955.

232 Více viz Šolc, Václav. *Pod chilskými sopkami*. Praha: Orbis, 1969.

Šolc, Václav, *K Alakalufům na konec světa*. Praha: Orbis, 1974.

5. MILAN PLATOVSKÝ

Milan Platovský byl bezpochyby tím nejvýznamnějším z československých imigrantů, kteří přišli do Chile během dvacátého století. Pokud bychom jeho význam pojali ještě širěji, jednalo se pravděpodobně o ekonomicky nejúspěšnějšího Čechoslováka v Latinské Americe v celé historii fenoménu emigrace z našich zemí. Přes veškeré útrapy, jimiž si během života musel projít, dokázal vždy začít znovu a orientoval všechnu svou energii na budoucnost,²³³ ve kterou věřil navzdory všem nepřízním osudu. Pravděpodobně jen málo lidí na světě mělo tak pohnutý osud jako Milan Platovský, a nejspíše ještě méně z nich se právě i navzdory všemu dokázalo ekonomicky i společensky vypracovat tak vysoko jako on.²³⁴

Jeho život určovaly dějinné události ve světě. Byl svědkem rozbití a později okupace Československa nacistickým Německem na konci třicátých let. Pro svůj židovský původ byl během druhé světové války vězněn v několika nacistických koncentračních a vyhlazovacích táborech od Terezína přes Osvětim až po Sachsenhausen. Právě v Osvětimi také ztratil nejbližší rodinné příslušníky. Sám však měl štěstí a přežil dokonce pochod smrti těsně před koncem války. Po roce 1945 se sice poměrně rychle vzpamatoval, po osobní i ekonomické stránce, a začal dávat do pořádku po otci a části rodiny sděděný majetek. Následně ale přišel únor 1948 a nástup československých komunistů k moci. Rodinné podniky mu byly postupně znárodněny (či se jich musel dobrovolně vzdát) a on se stal obyčejným zaměstnancem v bývalé továrně svého otce. Ještě během roku 1948 se proto rozhodl pro emigraci a navzdory překážkám kladených novým režimem se mu to na několikátý pokus nakonec podařilo - dostal se do Paříže. Tam se dokázal uchytit i díky znalosti několika světových jazyků (francouzština, němčina, angličtina) a předchozím osobním i obchodním kontaktům. Rychle se zde postavil na vlastní nohy a opět začal podnikat.

Také ve Francii však existovala několik let po válce reálná hrozba nástupu komunistů k moci po vzoru středoevropských zemí a tak se, nyní již ženatý, opět rozhodl emigrovat. Tentokrát se ale definitivně rozhodl odejít pryč z Evropy, jak chtěla jeho manželka. Bála se dalšího šíření

Šolc, Václav. *Sága jihu*. Praha: Československý spisovatel, 1980.

233. „Co rychle získáš, můžeš ještě rychleji ztratit. Bohatství není jedinou formou úspěchu, protože trvalejší úspěchy se dosahují poctivostí a obranou morálních hodnot.“

Burian, Jan. 1998. str. 150.

234 Ibidem. str. 146 – 151.

sovětského komunismu stalinského typu i v zemích západní Evropy. Oba manželé se náhodou dostali až do Chile, kde se Milanu Platovskému opět poměrně rychle začalo dařit. Spoluvybudoval tu několik společností orientovaných na výrobu alkoholu, strojírenství či na import zboží ze zahraničí, avšak následně přišel rok 1970 a volební vítězství radikálnější části chilské levice. Podmínky pro podnikání se velmi ztížily. Platovský se proto rozhodl ze země (znovu) odejít. Během krátkého pobytu ve Spojených státech amerických mu byla nabídnuta poměrně lukrativní pozice v americké firmě Motorola – měl odjet do Mexika na pozici obchodního zástupce této společnosti pro celou Latinskou Ameriku. Po vojenském převratu a nástupu chilských generálů k moci (z nichž nejznámější je pozdější prezident Augusto Pinochet) v září roku 1973 se do Chile téměř okamžitě vrátil. Znovu zde přebral své firmy a další desetiletí se pro něj pak již obešly bez větších politických, ekonomických či osobních zvrátů.

Následující text čerpá především z jeho pamětí vydaných poprvé v Santiagu roku 1997 pod názvem *Sobre Vivir*. Český překlad této knihy vyšel o dva roky později v Praze jako *Žít a přežít: Vzpomínky jednoho Čecha v Chile*. V této autobiografii popisuje Milan Platovský celý svůj život od dětství na Starém Městě v Praze, přes druhou světovou válku a hrůzy koncentračních táborů²³⁵ až po emigraci a jeho podnikatelské úspěchy v Chile. Samozřejmě můžeme pochybovat o literárním autorství textu, tj. vlastním převedení vzpomínek do psané formy,²³⁶ pro účel této práce je to však věc druhotná - důležitější je se zabývat samotnými událostmi a životním příběhem Milana Platovského. I tak ale musíme na jím vylíčené události pohlížet kriticky a ne jako na automaticky pravdivá tvrzení. Autobiografické texty bývají navíc zjednodušující či jednostranné. Nicméně i přes to je jeho kniha vzpomínek důležitá jako kompletní osobní výpověď. Podává ucelený a podrobný obraz vývoje světových událostí tak, jak je vnímal sám Milan Platovský.²³⁷ Jeho vzpomínky nám proto můžou touto formou pomoci nahlédnout hlavně jeho život a zasadit události do kontextu.

Dalším materiálem, ze kterého částečně čerpá tato kapitola, jsou rozhovory vedené autorem s paní Anou Carolinou Sklenar a paní Věrou Reichmannovou-Kočářovou uskutečněné na přelomu let 2011 a 2012 v Chile. Obě dámy Milana Platovského osobně znaly a donedávna se s

---

235 Právě této části je věnován největší prostor.

236 Viz více - memoáry Milana Platovského byly sepsány nejdříve ve španělštině a vydány v Santiagu. Po dvou letech byly za osobního dohledu jeho přítelkyně z doby druhé světové války Jany Renée Friesové přeloženy do češtiny a vydány v Praze. V Santiagu poté došlo ještě k několika reedicím.

Sám Milan Platovský ve své knize mluví o dvou chilských přátelích, kteří mu pomohli „s přípravou a redakcí vzpomínek.“ Mělo se jednat o novináře Héctora Soto a Juana Miguela Arraztoa.

Platovský, Milan. 1999. str. 245.

Více viz také kapitola této práce o použité literatuře a dostupných zdrojích.

237 Podobně je tomu i s rozhovory s paní Věrou Reichmannovou-Kočářovou. Viz další kapitoly práce.

ním setkávaly jak na akcích pořádaných českými krajanskými sdruženími v Santiagu, tak i mimo ně²³⁸. Autor této práce bohužel již neměl možnost setkat se s Milanem Platovským osobně. V posledních několika letech, jistě i kvůli vysokému věku, trpěl pokročilým stadiem Alzheimerovy choroby. Z tohoto důvodu se stranil společnosti a veřejného života a dokonce se již ani neúčastnil krajanských akcí pořádaných pod záštitou Velvyslanectví České republiky v Santiagu. Na samém konci roku 2012 pak Milan Platovský ve věku devadesáti let zemřel.²³⁹

6.1 - Dětství a mládí

Milan Platovský se narodil v Praze 21. srpna roku 1922. Oba jeho rodiče, Leopold Platovský a Růžena Steinová, byli židovského původu. Nicméně pouze rodina matky byla věřící a židovskou víru víceméně se všemi zvyky a tradicemi praktikovala, ačkoliv ne ortodoxním způsobem. Obě rodiny byly plně asimilovány v českém prostředí a navenek se odlišovaly jen minimálně.

Milan Platovský měl vždy velmi vřelý vztah se svým o několik let starším bratrem Jiřím a se sestřenicí Hanou Beckovou (provdanou Pravdovou). Rodina Platovských bydlela v centru Prahy, nejprve na rohu Kozí a Bílkovy ulice nedaleko od Staroměstského náměstí (tzv. Židovské město)²⁴⁰ a později na pražské Letné v ulici Nad štolou.

Otec Leopold Platovský vlastnil na břehu řeky Vltavy v pražské Libni poměrně velké loděnice a zaměstnával zde několik stovek lidí. Jeho podniky dokonce dodávaly před druhou světovou válkou vojenské říční čluny pro československou armádu. Jak vzpomíná Milan Platovský, otec byl velmi pracovně vytížený, pracoval dlouho téměř každý den, a to i přesto že trpěl těžkým astmatem. S rodinou netrávil příliš mnoho času, byl ke svým synům vždy poměrně přísný a snažil se je vychovávat v duchu „prvorepublikové morálky“. Kromě svého podniku se však také věnoval politice. Jeho politické smýšlení by se dalo charakterizovat jako umírněně levicové (v rámci politického rozložení sil První republiky) a ovlivnilo i jeho syny. Také byl jedním z vedoucích představitelů tehdejší pražské Zednářské lóže, aktivně se účastnil jejích

238 Matka paní Any Caroliny Sklenar, Zdenka Sklenářová Bonitasová znala Milana Platovského velmi dobře a krátce před svou smrtí v roce 2009 mu poslala poměrně obsáhlý dopis v češtině, kde se vyznává ze svého stesku po Československu.

http://checo.cl/wp-content/uploads/2013/10/carta_zdenka_bonitas1.pdf (staženo 20. 6. 2014.)

239 Kubánek, Zdeněk. Dokument Velvyslanectví České republiky v Chile č.469/2012-SANT ze dne 31.12.2012.

240 Je zajímavé, že v tom samém době, kde vyrůstali Milan a Jiří Platovští, dnes funguje populární latinskoamerická restaurace La Casa Blú vlastněná Čecho-chilanem Jorge Zuñigou Pavlovem, který je spřízněn s rodinou Viléma Pollaka (viz kapitola o imigraci Čechů do Chile před druhou světovou válkou). Tato restaurace dnes tvoří jakýsi „meeting point“ pro všechny Latinoameričany, kteří žijí v Praze. Zároveň jich také spoustu zaměstnává. Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 174.

schůzek a, ač sám pocházel z věřící židovské rodiny, poměrně radikálně se vyhrazoval vůči jakékoli formě organizovaného náboženství. „*Vždy spíše obdivoval inteligenci a kladl důraz na vzdělání svých dětí.*“²⁴¹

Otec Milana Platovského si již od poloviny třicátých let také plně uvědomoval nebezpečí, které Československu hrozilo ze strany postupně se fašizujícího Německa pod vedením Adolfa Hitlera. Tehdy však, jako většina československých Židů, vše viděl pouze spíše jako politický a ne ještě jako rasový problém a nepřemýšlel o emigraci do zahraničí (i když měl díky svému podnikání v západní Evropě dostatek kontaktů)²⁴². Ironií osudu je, že zemřel na infarkt přesně v den okupace zbytků Československa 15. března 1939.

Matka Růžena Steinová pocházela s poměrně zámožné židovské rodiny. Její otec byl silně věřící a pokud mohl, snažil se v judaismu vzdělávat i své vnuky. Přesto si však Milan Platovský naplno uvědomil svůj židovský původ až během událostí druhé světové války, tak jako velká část česky mluvících a v podstatě asimilovaných Židů žijících v Praze či dalších velkých městech.²⁴³

Ke svému bratrovi Jiřímu, choval Milan Platovský velkou náklonnost a v mnoha ohledech ho považoval za svůj vzor. Ve třicátých letech se Jiří aktivně zapojoval do radikálně levicového (anarchistického) hnutí a dokonce přispíval do několika ilegálních komunistických a anarcho-komunistických časopisů. Byl prvním z úzkého okruhu rodiny, koho pro jeho židovský původ Němci uvěznili. Nejdříve tak strávil nějaký čas v čistě pracovních táborech na území Protektorátu, později byl převezen do terezínského ghetta, kde byl vyslýchán gestapem pro několik kázeňských přestupků v předešlých táborech a také kvůli svému politickému přesvědčení. Z Terezína byl později poslán v jednom z prvních transportů českých Židů do Polska. Pravděpodobně byl nakonec německými vojáky zastřelen, spolu s další zhruba tisícovkou vězňů cestou do židovského „shromažďovacího“ ghetta v běloruském Minsku.²⁴⁴

Během dětství měl Milan Platovský blízký vztah i s dalšími členy poměrně rozvětvené

---

241 Platovský, Milan. 1999. str. 9 – 10.

242 Jeho bratr Rudolf, strýc Milana Platovského, například jako velmi mladý „utekl“ od rodičů (ti neměli prostředky na vzdělání všech svých dětí) a přes Německo se dostal až do Spojených států, kde již zůstal. Milan Platovský ho, během jednoho z pobytů v USA, vyhledal a po té s ním zůstal v kontaktu až do jeho smrti. Ibidem. str. 189 – 190.

243 V tomto ohledu je samozřejmě nutné rozlišovat česky a německy (a spíše v menšině jidiš) mluvící židovské obyvatele Prahy. Ačkoliv byla židovská komunita v hlavním městě poměrně soudržná, česky mluvící Židé byli většinou plně asimilováni okolní společností.

244 Osud svého bratra se Milan Platovský dověděl mnohem později - až když byl sám vězněn v terezínském ghettu. Jiří Platovský byl nejspíše zastřelen, jako všichni vězni z jeho transportu (označeného jako AAY, jednalo se o zhruba tisíc osob) u železniční tratě na cestě do židovského ghetta v Minsku. Tam totiž již nebylo pro další židovské vězně místo a proto byl vydán příkaz všechny osoby ze zmíněného transportu zlikvidovat. Pravděpodobné datum smrti bylo uvedeno na 28. července 1942. Platovský, Milan. 1999. str. 59.

rodiny. Několik jeho strýčků bylo úspěšnými podnikateli v různých oborech. Například otec jeho sestřenice Hany, Josef Beck, byl jedním z velitelů československých legií na Dálném východě v tehdejší Rusku a později spoluzakládal pražskou Legiobanku. Hana Becková studovala herectví v Moskvě.²⁴⁵ Během války však byli téměř všichni jeho příbuzní pro svůj původ zavražděni v koncentračních táborech v Polsku a v Německu. Druhou světovou válku přežila jen zmíněná sestřenice Hana, která byla také dlouho vězněna a dobu předcházející konci války strávila v táboře v Osvětimi a později byla nucena nastoupit k tzv. pochodu smrti, a její otec Josef Beck, který se se štěstím vyhnul židovským transportům díky předchozí známosti s jedním z německých důstojníků gestapa. Během války tak Milanu Platovskému v různých koncentračních táborech v Protektorátu Čechy a Morava, v Polsku a v Německu zemřelo na 38 členů užší rodiny.²⁴⁶

6.2 - Začátek druhé světové války

V Platovského autobiografii je popis okupace státního útvaru, který z Československa na jaře 1939 zbyval, vylíčen velmi vlastenecky. O Němcích již tady mluví jako o nepřátelích. Ani těsně před obsazením země však neztrácel víru v budoucnost československého státu.²⁴⁷ Celý zážitek z nečekané okupace byl ještě umocněn právě výše zmíněnou smrtí jeho otce. V prvních dnech po 15. březnu se také se svým bratrem Jiřím účastnil několika menších, tehdy ještě víceméně tolerovaných, protestních pochodů. Zdá se ale, že rychle pochopil podstatu nového režimu.

V několika krátkých kapitolách svých pamětí dále vypráví první zkušenosti s nacistickou silou. Zajímavé je, že teprve po okupaci si začal čím dál tím více uvědomovat svůj židovský původ. Jak sám píše, dříve se za Žida vlastně ani nepovažoval, svým až přísně ateistickým otcem byl veden k národnímu a sociálnímu cítění, ne však k náboženství.

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava se i na českém území, po vzoru Německa, začaly uplatňovat zákony a nařízení namířené proti Židům. To se samozřejmě nevyhnulo ani Milanu Platovskému. Musel nosit žlutou hvězdu přišitou na rukávu košile či kabátu a postupně pocíťoval, jak mizí jeho občanská práva. Vzpomíná však také, jak cítil podporu od svých českých přátel a známých, kteří nebyli židovského původu. Dokonce i s jistou dávkou nostalgie ve své autobiografii mluví o jakémsi obecném, pasivně-aktivním soucítění většiny národa s židovskými

245 Více viz Pravda, Jiří, Pravidová Hana. *Krátké povídky z dlouhého života*. Praha: Primus, 1999.

246 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 174.

247 Platovský, Milan. 1999. str.21.

spoluobčany.²⁴⁸ Možná již tady se v něm propudila jeho pozdější hrdost na jeho židovský původ, ke kterému se po zbytek života hlásil, ačkoli nikdy nepraktikoval židovskou víru a zůstal bez vyznání.

Milan Platovský byl jedním z posledních z rodiny, koho se dotkly transporty Židů do jednotlivých pracovních či koncentračních táborů. Prvním oficiálně povoláním k transportu se stal bratr Jiří, který měl nastoupit v polovině roku 1941. Milan svého bratra vyprovodil až k nádraží a po té ho již nikdy nespapil. Ve své autobiografii na něj však i později často vzpomíná. Jiří byl nejprve odvezen do pracovního tábora v Jáchymově, odtud byl časem přemístěn do Terezína, kde v té době již fungovalo židovské ghetto zřízené nacisty, a za nějaký čas nastoupil do transportu směřujícího do ghetta v Bělorusku. Na cestě byl se všemi dalšími vězni, zhruba tisícovkou mladých českých Židů, zastřelen.

Na začátku května roku 1942 byl vybrán na nucené práce i sám Milan Platovský. Byl přidělen k židovské pracovní skupině poblíž Karlštejna nedaleko Prahy. Jeho skupina zde měla za úkol stavět silnici. Platovský měl však v této době dovoleno vracet se na víkendy do Prahy. Nicméně na konci toho samého měsíce, tedy v květnu roku 1942, byl československými parašutisty spáchán úspěšný atentán na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Okupační síly poté velmi zpřísnily režim v zemi a podmínky (nejen) pro židovské obyvatelstvo se změnily. V rámci těchto událostí byla vybrána k „přemístění“ i Růžena Platovská, matka Milana Platovského, která dosud pobývala v Praze. Po oznamujícím dopisu byla za několik dní převezena do terezínského ghetta.²⁴⁹

Milan Platovský ještě nějaký čas pracoval na stavbě zmíněné silnice v okolí Karlštejna, ale v září téhož roku (1942), krátce po přemístění matky do Terezína, byl vybrán do jiné pracovní skupiny. Spolu s několika dalšími Čechy židovského původu byl přemístěn na zámek v Panenských Břežanech nedaleko Prahy, ovšem tentokrát již bez možnosti vracet se na víkendy do svého pražského bytu.

V Panenských Břežanech bydlel před atentátem Reinhard Heydrich se svou rodinou a víceméně každý den dojížděl do Prahy. Po atentátu tu vdova Lina Heydrichová se svými čtyřmi dětmi zůstala – dále s ní zde bydlelo několik příslušníků SS a malá jednotka vojáků wehrmachtu.

---

248 I ze svých zkušeností pak na jedné ze stránek srovnává český národ s Poláky. Dochází k tomu, že mezi Čechy nikdy nebyl rozšířen antisemitismus do té míry, jak tomu bylo v Polsku. Od svých spoluobčanů vždy cítil podporu – například když bylo Židům zakázáno používat chodník, někteří Češi dobrovolně začali také chodit po silnici. Platovský, Milan. 1999. str.25.

249 Ibidem. str. 31.

Vojáci německé armády sem však byli přidělováni jen na určitou dobu a většinou zhruba po měsíci se vždy všichni, včetně několika velících důstojníků, vystřídali, tj. byli odveleni jinam.²⁵⁰ Mimo německé vojáky zde také pracovalo několik českých obyvatel nedaleké vesnice. V neposlední řadě zde pak působila právě zmíněná pracovní skupina složená z několika desítek židovských vězňů, mezi které byl přidělen i tehdy dvacetiletý Milan Platovský.

Jeho skupina dostala za úkol „zvelebit“ zahradu, jež patřila k břežanskému zámečku.²⁵¹ Vězni měli vykácet vzrostlé stromy, vytrhat keře a místo nich sázet v parku zeleninu. Jak sám Platovský ve své autobiografii popisuje, právě tato práce mu později pravděpodobně zachránila život, když byl již vězněn v mnohem horších podmínkách v Terezíně a v Osvětimi. Při kácení mohli dělníci- vězni potají jíst ovoce ze stromů a při sklizni zeleniny z nových záhonů mohli také něco uzmout pro sebe. Židovští dělníci z jeho pracovní skupiny se též dostávali často do styku s ostatními českými zaměstnanci na zámku. Do práce zde docházelo několik obyvatel Panenských Břežan (zahradníci, zedníci či kuchaři) a ti jim, samozřejmě tajně, mohli propašovat oblečení, něco lepšího k jídlu nebo jim předávali balíky a dopisy od rodin.²⁵²

Ve své knize popisuje Milan Platovský několik zvláštních příhod, které během svého zhruba patnáctiměsíčního pobytu na zámku v Panenských Břežanech zažil. Předně se zde seznámil se spoluvězněm Františkem „Průšou“ Popperem, dalším židovským pracovníkem v jeho skupině. Spolu pak oba dva v podstatě prožili celou válku – později byli přesunuti do židovského ghetta v terezínské pevnosti, oba byli transportováni do Osvětimi ve stejném vlaku a dokonce spolu na konci války absolvovali dva tzv. pochody smrti z pracovního tábora Golleschau a později z koncentračního tábora Sachsenhausen.²⁵³

---

250 Milan Platovský například popisuje, jak si každý měsíc museli zvykat na nové SS-many. Téměř vždy byl mezi nimi nějaký „sadista“, kterému bylo lepší se vyhýbat nebo ho na slovo poslouchat – jinak „hrozilo bití a kopance“. Ibidem. str. 36.

251 Ibidem str. 34 - 35.

252 Více viz například <http://www.youtube.com/watch?v=ao4aVIHHnzI> (staženo 18.10.2013)

V tisku vyšlo i několik článků přímo o Heleně Vovsové, kde je několikrát zmíněn Milan Platovský, do kterého byla platonicky zamilovaná a během války mu pomáhala.

<http://www.reflex.cz/clanek/jine-pribehy-heydrichiady/41842/slouzila-jsem-u-heydrichu-pribeh-zeny-ktera-primo-za-zady-riskeho-protektora-pomahala-zidum.html> (staženo 18.10.2013)

Rozhovor s Helenou Vovsovou lze nalézt i na internetových stránkách Deníku. Viz <http://www.denik.cz/praha/v-panenskych-brezanech-zije-zena-jez-pracovala-u-heydrichovy-rodiny-20120524.html> (staženo 2.12.2013)

O Heleně Vovsové na několika stránkách mluví ve své knize i Milan Platovský, např. Platovský, str. 41.

H. Vovsová byla za svou činnost během války před několika lety vyznamenána Řádem Zlaté lípy.

Oznámení Ministerstva obrany ČR, dostupné na <http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=68523> (staženo 2.12.2013)

S Milanem Platovským se setkali během jeho cesty do České republiky v roce 1994, kdy se vrátil právě i do Panenských Břežan.

253 František Popper byl před válkou československý voják, těžce snášel demobilizaci po Mnichovské dohodě a ještě hůře odloučení od rodičů během nucených prací a pozdějšího věznění. Jeho rodiče válku nepřežili, jemu ale pravděpodobně zachránili přes známého lékaře život, když se vyhnul přímému transportu do Terezína díky předstíranému zánětu slepého střeva. Platovský, Milan. 1999. str.. 34.

Platovský, spolu s dalšími vězni, byl také přímým svědkem nehody, na jejíž následky zemřel syn Reinharda Heydricha. Když 24. října 1942 Platovského skupina pracovala na zahradě blízko vjezdu na zámek, všimli si, že malý, tehdy asi desetiletý, Klaus Heydrich vyjel na kole pryč z areálu zámku. Za malý okamžik vězni slyšeli ránu a pozorovali chaos, který zavládl. Klause Heydricha srazil na silnici směrem do Panenských Břežan nákladní vůz, který přepravoval německé vojáky. Ke chlapci byl rychle povolán jeden ze židovských vězňů, původním povoláním lékař, ale nemohl mu pro vážná zranění příliš pomoci. I přes pozdější přítomnost německého lékaře Heydrichův syn ještě ten den svým zraněním podlehl.²⁵⁴ Spolu s několika dalšími vězni mu pak na příkaz velitelů místní posádky SS musel Milan Platovský na zahradě břežanského zámečku vykopat hrob, neboť místo, na kterém ho již předtím vykopali vojáci Wehrmachtu, se nelíbilo jeho matce.²⁵⁵

Téměř neuvěřitelně se pak může zdát zkušenost, kterou měl Platovský s jedním z příslušníků SS, kteří sloužili v Panenských Břežanech - s četařem Klausem Ritterem. Platovský byl vybrán do malé skupinky, která měla na zahradě zámečku postavit pro Heydrichovu vdovu bazén a k němu patřící převlékárnu. Nad prací vězňů měl dohlížet jeden z německých vojáků, jež shodou okolností před válkou pracoval jako zedník. Platovský se s ním po nějaké době, navzdory veškeré válečné „nepravděpodobnosti“, sblížil a jak sám píše, dokonce mezi sebou uzavřeli jakési „pokrevní bratrství“.²⁵⁶

„Na zámek přijel četař SS Klaus Ritter. Zpočátku ve mně vyvolával stejné pocity jako všichni esesáci – strach, antipatii a nedůvěru. Byl povoláním zedník a přijel podle návrhu architekta postavit převlékárny k zámeckému bazénu. Čirou náhodou si vybral za pomocníka zrovna mě. Naučil mě číst plány, stavět základy a zručně používat zednické náčiní. Tehdy jsem netušil, že mi to později zachrání život. (...)

Stavba převlékárny trvala dost dlouho a my jsme se začali poznávat. (...) Moje vnitřní odmítání zmizelo během několika dní a Klaus mi brzy nabídl, abychom si, alespoň mezi sebou, tykali. (...) Klaus sám začal od sebe vést sebekritické hovory týkající se jeho stranického života. (...) Byl jsem jeho prvním kontaktem s židovským světem a mám podezření, že se s touto zkušeností zhroutilo všechno, čemu do té doby věřil.“²⁵⁷

---

254 Ibidem. str. 41 – 43.

255 Ibidem, str 43 – 44.

256 Oba pak sepsali jakousi úmluvu, již zazdili do cihlového přístřešku. Pravděpodobně je tento kousek papíru v Břežanech dosud.

Platovský, Milan. 1999. str. 47.

257 Platovský, Milan. 1999. str. 44 - 45.

Po té, co skončili s prací na bazénu a převlékárně, byl Ritter převelen na východní frontu (pravděpodobně do Estonska). Ještě před tím, než ze zámku odešel, ale dokázal Milanu Platovskému zařídit propustku na jeden den do Prahy. Tady mohl Platovský s Ritterovou asistencí navštívit ty členy rodiny, kteří ještě nebyli nikam transportováni (svou tetu, sestřenicu a bývalou služebnou).²⁵⁸ Po válce Platovský četaře Rittera hledal, ale nenašel žádné záznamy o tom, zda se z východní fronty v Sovětském svazu do Německa vrátil či ve válce padl.

6.3 - Terezínské ghetto

Platovský byl do Terezína poprvé převezen v prosinci roku 1942. Tehdy to však bylo jen dočasně, na několik týdnů a z jakýchsi „nouzových důvodů“, neboť Lina Heydrichová nechtěla mít během Vánoc a koncem roku na zámku v Panenských Břežanech žádné židovské vězně.²⁵⁹ Všichni Platovského spoluvězni, včetně jeho, byli proto dopraveni do ghetta v Terezíně, které již tou dobou sloužilo jako jakési sběrné místo pro české Židy předtím, než budou odejiti do některého z koncentračních či vyhlazovacích táborů v Polsku. V Terezíně Platovský po dlouhé době potkal svou matku a následně mu právě ona řekla o transportu bratra Jiřího do Minsku.²⁶⁰ Milan Platovský strávil s matkou v malé terezínské pevnosti několik dní a dozvěděl se též o osudu dalších příbuzných a známých, kteří také tímto ghettem prošli. Po vánocích, v lednu 1943 byl však znovu přemístěn na práce na zámku v Panenských Břežanech.

V Břežanech poté zůstal až do dubna 1944, tedy poměrně dlouho. Spolu s dalšími vězni nadále zveleboval park a zahrady, jež patřily k zámečku Heydrichovy vdovy, pro kterou dokonce

---

258 Za zmínku stojí jistě také jejich příhoda, kdy se „madam Heydrichová“ šla vykoupat do bazénu. Platovský, tentokrát sám, bez četaře Rittera, pracoval na stavbě převlékárny, ale vdova mu nevěnovala byt' jen malou pozornost a v bazénu před ním plavala nahá. To si Milan Platovský později vysvětloval tak, že pro ní byl pouhým Židem, kterému nepatřil ani stud ani ostych vdovy po zastupujícím říšském protektorovi – spolu s Ritterem pak došli k závěru, že kdyby tam býval byl, nic podobného by se neodehrálo.

Také to, kdy se Platovský spolu s Ritterem dostali do zámeckého sklípku, kde byla skladována ta nejlepší vína, koňaky a whiskey, je zajímavou historkou. Několik lahví vypili a několik propašovali ke spoluvězňům. Lina Heydrichová na krádež za pár dalších dní přišla a potrestala řadové vojáky wehrmachtu, kteří měli na starosti proviant pro zbytek jednotky.

Platovský, Milan. 1999. str. 46 a str. 50.

259 Platovský také zmiňuje, že na zámek měl v zimě 1945 za vdovou přijet také Heinrich Himmler, říšský ministr vnitra a jeden ze strůjců „konečného řešení“. Himmler prý kolem sebe nesnesl žádné Židy a vězni proto museli ze zámečku odjet pryč.

Platovský, Milan. 1999. str. 36.

260 Ve své knize Milan Platovský uvádí dokument České židovské obce (z roku 1995), kde je uvedeno datum smrti jeho bratra Jiřího. Jedná se o ověřenou fotokopii evidenčního listu z kartotéky deportovaných osob, kde je uvedeno, že „lze považovat 29.7.1942 za den úmrtí Jiřího Platovského“.

Federation of Jewish communities in the Czech Republic, dokument z 16.6.1995, citováno z Platovský, str. 59.

osobně nějaký čas pracoval, když se snažila pozměnit interiér vlastní budovy.²⁶¹ V dubnu roku 1944 byl s několika dalšími vězni, včetně přítele Průši, znovu převezen do Terezína.

„Ta obrovská změna od té doby, co jsme tady byli minule, mě zarazila hned, jak jsem vystoupil z náklad'áku. Nebyla tam maminka a nikdo nás nečekal. (...) Ve městě se to hemžilo lidmi, jejich počet neuvěřitelně stoupl, všechny tváře mi připadaly nové. Nepotkal jsem nikoho známého, a když jsem vstoupil do místnosti, kde bydlela maminka, jedna paní mi řekla: 'maminku transportovali'. (...) Po dvou dnech jsme se šli s Průšou hlásit o novou práci. Průšu přidělili k práci na polích a mě poslali na zkrášlování města, jelikož se očekávala návštěva švýcarského Červeného kříže. Během prvních dvou dnů, co jsme nepracovali jsem však zjistil, že z města, které jsem znal, nezbylo nic.“²⁶²

Kapacita terezínského ghetta byla v této době, tedy v první polovině roku 1944, již naplněná. Nebyli to však jen čeští Židé, kteří zde tehdy žili (jako tomu bylo při Platovského předešlém pobytu zhruba před rokem, kdy ještě většinu obyvatel tvořili pouze čeští, tedy v naprosté většině akulturovaní či dokonce úplně asimilovaní Židé). Roku 1944 se zde setkal s novými obyvateli, kteří měli často poněkud odlišnou kulturu a ortodoxnější pojetí židovské víry - byli to Židé původem z východního Slovenska, Podkarpatské Rusi, Maďarska, Německa či Polska, ale také Židé z balkánských států (Bulharska a částí Jugoslávie) a výjimečně i ze západních částí Sovětského svazu (například z Ukrajiny a Běloruska).²⁶³ Prostředí Malé terezínské pevnosti se z těchto důvodů velmi změnilo, ačkoli tu stále nadpoloviční většinu tvořili Židé z českého území.

Milan Platovský si spolu s přítelem Průšou a dalším vězněm, „Baldíkem“, který přišel do terezínské pevnosti před nimi, zařídili menší místnost ve sklepních prostorách jednoho z domů v centru pevnosti.²⁶⁴

Při práci na okolních polích se do Milana Platovského zamilovala židovská dívka Jana Renée Friesová, která strávila v podstatě celou válku v Terezíně.²⁶⁵ Před Platovského transportem

261 Viz například Platovský, Milan. 1999. str.47.

262 Matka Milana Platovského byla podle dokladů Československé židovské obce zařazena do transportu, který směřoval do Osvětimi, zhruba na přelomu února a března. Konečné datum její smrti (pravděpodobně v plynové komoře ihned po příjezdu) je dle oficiálních záznamů stanoveno na 1. či 2. února 1943.

Ibidem, str. 54.

263 Ibidem, str. 52.

264 Všichni tři nakonec druhou světovou válku přežili, ačkoli spolu prošli nejen Terezínem, ale i Osvětimí a koncentračním táborem v Sachsenhausenu.

Sklep, původně určený ke skládce uhlí, si vybrali („obsadili“) kvůli přeplněnosti jednotlivých domů v rámci ghetta. V jednotlivých místnostech tehdy muselo přebývat až několik rodin naráz. Nebylo výjimkou, že v jediném pokoji vedle sebe tehdy žily dvě až tři rodiny s dětmi.

265 Více o jejím osudu viz Friesová, Jana Renée. *Pevnost mého mládí*. Praha: Nakladatelství Jana Poberová, 2005.

do Polska spolu v terezínské pevnosti strávili několik týdnů.²⁶⁶ Platovský Renée Friesovou opět spatřil až po válce a znovu potom až o dalších 40 let později, v roce 1990, kdy poprvé po své emigraci přijel do Prahy.

6.4 - Transport do Polska

V této době se však také zvyšoval počet transportů nacisty držených židovských vězňů do likvidačních táborů v Polsku, především do Březinky (Birkenau) a přiléhajícímu, nechvalně proslulému táboru v Osvětimi (Auschwitz).

„Transporty odjížděly téměř denně a lidé byli velmi neklidní. Nikdo však asi nechtěl vědět, co se děje tam na východě. Nevěděli jsme, kde a v jakých podmínkách jsou naši příbuzní a přátelé. (...) Všem nám bylo jasné, že ghetto je nesnesitelně přelidněné, a připadalo nám šílené, že do města přicházejí další a další tisíce transportovaných. (...) Z ghetta již odešlo čtyřicet tisíc Židů, o kterých jsme neměli žádné zprávy.“²⁶⁷

V září roku 1944 přišla řada i na Milana Platovského. Spolu se svými spolubydlicemi a dalším zhruba tisícem středo- a východoevropských Židů byl ráno 28. září povolán k transportu do Polska.²⁶⁸ Všichni byli umístěni do vagonů původně určených pro převoz dobytka. V jednotlivých vagoncích bylo až sto osob. Bez pitné vody, jídla, přístupu k čerstvému vzduchu a také bez hygienického zázemí (kromě několika kbelíků) takto absolvovali zhruba třídní cestu do polské Osvětimi, během níž slabší či starší jedinci umírali.²⁶⁹ Po necelých třech dnech dojel vlak až do německého vyhlazovacího tábora Auschwitz-Birkenau (Osvětim-Březinka).

Zde byla zhruba polovina vlaku, tedy hlavně starší a slabší jedinci a také děti, poslána příslušníky SS přímo z nádražní rampy do blízkých plynových komor. Milan Platovský se svými

²⁶⁶ Ibidem, str. 151 a 153 – 157.

Platovský, Milan. 1999. str. 53 – 54.

²⁶⁷ Platovský, Milan. 1999. str. 55.

Více o strachu z transportů směrem na východ a na sever viz také například Friesová, Jana Renée. *Pevnost mého mládí*. 2005. str. 154 – 158.

²⁶⁸ Platovský, Milan. 1999. str. 56.

²⁶⁹ „Lidé začali klesat, Nejmladší z nás jim z počátku poskytovali pomoc, le během několika hodin už bylo omdlévání součástí existence. Lidé padali jeden na druhého. Rozpoutal se individuální tělesný a duševní boj, a těm, co jej nevydrželi, nezbývalo než podlehnout.“

Ibidem. str. 58.

K tématu židovských transportů viz podrobnější odborná literatura, která se věnuje problematice holokaustu, konečnému řešení a osudu (nejen) židovského obyvatelstva během druhé světové války.

dvěma kamarády byl sice poslán na „druhou stranu“, ale i přes to si záhy uvědomil vlastní podstatu tohoto tábora a jeho rozdílnost oproti terezínskému ghettu, které sloužilo spíše jako jakési sběrné místo pro střeoevropské Židy.²⁷⁰ Platovský byl ihned po příjezdu ostříhán, vyholen, byly mu sebrány veškeré osobní věci včetně oblečení²⁷¹ a byl přidělen do jednoho z tamních „baráků“.²⁷²

O několik týdnů později byl pak, pravděpodobně kvůli poměrně dobrému fyzickému stavu, přemístěn do blízkého pracovního tábora Golleschau, kde měl spolu s dalšími židovskými mladíky pracovat v místní cementárně. Tady se ujal jako pomocný konstruktér nového zařízení na těžbu rud, zatímco jeho dva blízcí přátelé byli nuceni těžit kámen a kaolin v nedalekém lomu.²⁷³

Za několik měsíců byl nicméně Platovský (s téměř všemi zbylými vězni z pracovního tábora v Golleschau) poslán dále na západ, až na německé území. Z východu totiž již středovýchodní Evropou (Bělorusko, Ukrajina, východní části Polska) postupovala sovětská vojska Rudé armády, která během posledních měsíců války dobývala území pod vládou nacistického Německa.

Spolu s dalšími se tehdy po dlouhém pochodu v nepříznivých podmínkách, kdy nemalé množství podvyživených vězňů zahynulo hladem nebo umrzlo (či bylo případně zastřeleno německými vojáky), dostal až do německého koncentračního tábora Sachsenhausen nedaleko Berlína. Tento tábor byl určen především pro politické vězně a též například pro osoby s jinou sexuální orientací - ty totiž nacisté od začátku pronásledovali také. Nejednalo se tedy o tábor vyhlazovací či likvidační – vězni, především němečtí, polští a českoslovenští komunisté, sociální demokraté a někteří politicky aktivní umělci, zde měli o něco lepší podmínky a dokonce zde bylo možné vytvořit i jakousi táborovou samosprávu (pod vedením v tomto ohledu aktivních komunistů²⁷⁴). V tomto táboře se Milan Platovský seznámil s Antonínem Zápotockým, vedoucí

---

270 Zde je již i v pamětech (ne jen Milana Platovského) a později zveřejněných dokumentech vidět rozdíl mezi koncentračním táborem (vedle táborů na německém území například mimojiné právě český Terezín či tábor v Letech u Písku) a čistě vyhlazovacím táborem (Osvětim, Treblinka, Sobibor v Polsku či tábor Jasenovac v ustašovském Chorvatsku – ten však sloužil trochu jiným účelům než „pouze“ k likvidaci Židů).

271 Zajímavé je v této souvislosti to, že si dokázal ubránit svoje boty, které, jak píše, mu později zachránily život – během zimy v různých pracovních táborech na přelomu let 1944 a 1945 a během tzv. pochodu smrti na konci samotné války.

„Já sám jsem měl baťovky a dodnes si myslím, že mi zachánily život. Později jsem byl svědkem toho, jak velké množství lidí umrzlo proto, že měli špatné boty. Nohy mrzly první. (...) Kdo o boty přišel, museli nosit jednoduché dřeváky a místo ponožek hadr.“

Ibidem, str. 64.

272 Dle jeho paměti se zdá, že byl nejprve umístěn „pouze“ do pracovního tábora „Auschwitz I“.

273 Zajímavé je, že právě tuto přidělenou práci, která byla v tehdejších podmínkách spíše z těch méně náročných, připisuje Platovský své předešlé zkušenosti se stavbou převlékárny na zahradě zámku v Panenských Břežanech, kde pracoval spolu s vyučeným zedníkem (a četařem SS) Ritterem. Platovský neměl žádné technické vzdělání

Ibidem, str. 74 a 76.

274 Ibidem, str. 83 – 85.

postavou mezi československými komunisty zadržovanými v Sachsenhausenu a pozdějším prezidentem komunistického Československa v padesátých letech. Oba se poměrně rychle spřátelili a pod vlivem Zápotockého a dalších vězňů – komunistů začal Platovský také věřit v socialistický ideál budoucí, poválečné společnosti.²⁷⁵

6.5 - Konec války

Nicméně jak se blížil konec války, byli nacisté stále nervoznější. Většina vězňů ze Sachsenhausenu tak byla nucena podstoupit tzv. pochod smrti – organizovaný odsun vězňů z jednotlivých koncentračních táborů na východě hlouběji do německého vnitrozemí, kam ještě spojenci nepronikli - němečtí vojáci tak „eskortovali“ své vězně dál od postupujících sovětských vojsk. Pro Platovského to v podstatě znamenalo absolvovat druhý „pochod smrti“. V Sachsenhausenu se sice dokázal fyzicky zotavit z nejhoršího, další dlouhý pěší přesun však i přesto mohl znamenat smrt. Kolona vězňů spolu s několika příslušníky SS a vojáky wehrmachtu vyrazila ze Sachsenhausenu 20. dubna 1945, tedy zhruba pouhé dva týdny před koncem války.²⁷⁶ Měli směřovat dále na západ, aby nepadli do rukou blížícím se sovětským vojskům, ze kterých měli Němci obzvláštní strach (a jejich vězni si tohoto faktu již v této době byli vědomi²⁷⁷). Němečtí vojáci se tehdy v očekávání konce (prohrané) války hodlali vzdát spíše americké armádě, která skrze Francii a země Beneluxu postupovala ze západu, než sovětské Rudé armádě, která měla dokonce i mezi německými vojáky špatnou pověst.

Jak ale obě spojenecké armády postupovaly dále do německého vnitrozemí, každá z jedné strany, ztráceli vojáci wehrmachtu i příslušníci SS disciplínu. Množství z nich od svých jednotek utíkalo, další se vydávali za válečné zajatce či přímo za židovské vězně.²⁷⁸ Platovského a jeho kolegům takto přes noc zmizela jejich eskorta, která některé opozdilé, slabé či nemohoucí židovské vězně ještě den před tím bez milosti střílela. Téměř během několika hodin se tak Milan Platovský, stále ještě v uniformě z koncentračního tábora, stal opět svobodným. Tehdy však nevěděl, kde se nachází, neměl žádné prostředky a nezbývala mu téměř žádná fyzická síla.²⁷⁹

---

275 Burian, Jan. 1998. str. 147.

276 Platovský, Milan. 1999. str. 88.

277 Ibidem, str. 89.

278 Ibidem, str. 89 – 90.

279 Podobně ve své knize popisuje konec války a následný chaos i Platovského sestřenic Hana Pravdová, která taktéž absolvovala pochod smrti a přiměřeně jí také zastihlo na německém území, odkud se poté snažila vrátit do Prahy.

Více viz Pravdová, Hana, Pravda, Jiří. *Krátké povídky z dlouhého života*. 1999. str. 183 – 199.

6.6 - Návrat do Československa a poválečné období

Poté, co se spolu s dalšími spoluzvezni dozvěděl, že válka skončila a německé velení se vzdalo (a jejich německá eskorta přes noc uprchla), hledal Milan Platovský se svými přáteli některý z provizorních táborů narychlo zřízovaných především Američany na německém území. Cestou potkával množství dalších vězňů či uprchlíků z různých koutů Německa i Evropy. Nakonec se do jednoho z těchto táborů dostal.²⁸⁰ Zde mu byla poskytnuta nejnnutnější pomoc, byl ošetřen a byly mu přiděleny nejnnutnější zásoby včetně jídla, vody, léků a ošacení – nicméně pravděpodobně „ze zvyku“ si ponechal šaty, které nosil v Sachsenhausenu a které mu též spolu s jeho zuboženým vzhledem před novými autoritami prokazovaly, že byl vězněn v některém z koncentračních táborů a pouze to nepředstírá, jak tomu bylo u některých sběhlých německých vojáků.

Za nějaký čas se v rychlém sledu událostí zorientoval a rozhodl se k návratu do Prahy. Okolnosti mu ale nepřáli a cestou se nakazil břišním tyfem, ačkoliv během války samotné a během věznění v koncentračních táborech se mu vážnější nemoci vyhýbaly, a musel strávit několik týdnů v improvizované polní nemocnici na německo-českých hranicích, kde ho také opustili jeho dva přátelé, kteří se rozhodli vydat do obnovujícího se Československa sami, dříve a bez něj.²⁸¹

Po poněkud opožděném návratu do Prahy, stále ještě v oblečení z koncentračního tábora, se snažil narychlo hledat příbuzné či známé. Poměrně poutavé je v Platovského autobiografii jeho shledání s českou poválečnou vstřícností a jakousi solidaritou s navrátilivšími se židovskými vězni.²⁸² Jak cestou do Prahy, tak i později mu lidé poskytovali jídlo, ubytování a materiální

---

280 Ve své knize poměrně poutavě popisuje celou cestu. Okolo silnic prý tehdy bylo vidět nejen mrtvoly již dříve zastřelených vězňů, kteří měli tu smůlu, že zahynuli na samém konci války, ale také spoustu vojenské techniky, zbraní a dalších věcí. Mezi utečence se míchali němečtí uprchlíci (civilisté), kteří utíkali před bombardováním větších měst (a také před Rudou armádou), a také převlečení vojáci a příslušníci SS. Platovského spoluzvezni dokonce cestou poznali i jednoho z bývalých velitelů tábora v Sachsenhausenu, nyní převlečeného za uprchlíka z některého z koncentračních táborů. Poznali ho nejen podle vzhledu, ale i podle tetování – příslušníci SS měli pod paží vytetovanou svou krevní skupinu. Spolu s několika dalšími bývalými vězni ho v „improvizovaném“ procesu odsoudili k smrti a v lese blízko jednoho z utečeneckých táborů popravili.

V americkém táboře potom s několika dalšími židovskými vězni z koncentračních táborů podle podobného klíče pomáhal rozeznávat převlečené příslušníky SS a známé tváře německých hlídačů, kteří se snažili maskovat a zamést za sebou stopy svých zločinů.

Platovský, Milan. 1999. str. 95 - 96.

281 Ibidem, str. 93.

282 Ibidem. str. 102.

pomoc. V Praze nicméně ze svých příbuzných nenašel téměř nikoho, až na jednu sestřenicí a jejího otce, strýce Milana Platovského a bývalého příslušníka československých legií v Rusku Josefa Becka, zahynuli totiž všichni v různých koncentračních, pracovních a vyhlazovacích táborech. Celkem Milanu Platovskému během války zemřelo 38 příbuzných, včetně matky a staršího bratra, otec zemřel na infarkt přesně v den okupace zbytků Československa Německem 15. března 1939, tedy ještě před vypuknutím války samotné.²⁸³

Po nějakém čase se nicméně vrátil do původního bytu své rodiny na pražské Letné, kde se shledal pouze s bývalou služkou, která se o byt z věrnosti ke svým někdejšími zaměstnavatelům mezitím starala a udržovala ho. Někdy čas zde žil sám, avšak za určitou dobu se přestěhoval ke své sestřenicí Haně, která také přežila pochod smrti a do Prahy se vrátila zhruba ve stejný čas jako Platovský. Také jí zahynulo téměř veškeré příbuzenstvo z obou stran rodiny, včetně prvního manžela, o jehož osudu se však dozvěděla později.²⁸⁴

Během různých poválečných soudních procesů pak byla Milanu Platovskému vrácena část majetku jeho otce,²⁸⁵ tedy několik nemovitostí, ale především loděnice v pražské Libni, společnosti Pragoferra a Amta, které dokonce i během války stále zaměstnávaly několik desítek dělníků. Zbytku zděděného majetku (nejen po otci, ale i po ostatních zavražděných členech rodiny) se pak musel vzdát ve prospěch státu.

„Já ani Hana jsme se nikdy nestali majiteli velkého majetku, který naší rodině před válkou patřil. Nikdy jsme toho však nelitovali. Neměli jsme pocit, že nám všechno to bohatství patří.“²⁸⁶

Nicméně spolu se sestřenicí zdědil (v jeho knižní autobiografii přesně neurčené) množství za války ukrytého rodinného zlata a stříbra, které mezi lety 1942 až 1945 uchovávala bývala služka rodiny Platovských, a také několik tisíc amerických dolarů v hotovosti. Tento poměrně velký majetek se se sestřenicí rozhodli ukrýt (zakopat) a nevyužívat ho, pokud to nebylo opravdu nutné (viz dále).²⁸⁷

Po určitém fyzickém zotavení²⁸⁸ se Platovský začal naplno věnovat nejen firmě, ale také

283 Burian, Jan. 1998. str. 147. a Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 174.

284 Téměř měsíc v Praze očekávala s nadějí návrat svého manžela Alexandra. Po nějaké době se však od několika dalších bývalých vězňů dozvěděla, že zemřel nedaleko Karlových Varů při transportu do některého z německých koncentračních táborů na přelomu let 1944 a 1945. Na otevřeném vagonu tehdy umrzly dvě desítky českých vězňů, jejichž ostatky byly prý ihned zahrabány v popelu okolo tratě.

Pravda, Jiří, Pravdová, Hana, 1999. str. 183.

285 Ibidem.

286 Platovský, Milan. 1999. str. 115.

287 Ibidem. str. 110 – 111.

288 Na tomto místě je nutno podotknout, že fyzické zotavení neznamená, že se jedinec ze zážitků z koncentračních táborů plně vzpamatuje i psychicky. I sám Platovský zmiňuje například to, že ještě několik měsíců po návratu do Prahy nosil v kapse saka či kabátu krajíc chleba či několik uvařených brambor ve slupce - „pro jistotu“.

vysokoškolskému studiu. Vysněnou lékařskou fakultu nakonec zamítl a i kvůli zděděnému podniku začal studovat práva na pražské Univerzitě Karlově. Během několika měsíců dokázal otcovy loděnice, již jako nový ředitel, opět částečně ekonomicky postavit na nohy a získal dokonce několik nových zakázek, politický vývoj v tehdejší Československu však jeho podnikání nepřál. Českoslovenští komunisté začali v zemi rychle nabírat na síle a politické směřování obnoveného státu završily události února 1948, uchopení moci KSČ pod vedením Klementa Gottwalda a postupné změny v uspořádání československé společnosti, které ze země donutili odejít až několik desítek tisíc lidí.

Vlastní pohnutky k emigraci Milana Platovského z Československa, kromě politických a ekonomických důvodů, pak můžeme nalézt i v tomto citátu, který dost možná shrnuje politický vývoj na přelomu čtyřicátých a padesátých let dvacátého století v zemi:

„Můj poslední koncentrák byl Sachsenhausen. Tam byli komunisti a sociální demokrati z celého světa. Byl tam taky Tonda Zápotocký a to byl celou dobu můj velkej kamarád. Vládla tam jakási druhá neviditelná vláda, kromě té esesácké, a to byli komunisti. Ti se chovali ohromně. Tenkrát jsem přišel na to, že komunisti jsou nejlepší, když jsou zavřeni. Já ani moji přátelé bychom to bez jejich pomoci nemohli přežít. (...) Vážili jsme pod čtyřicet kilo a byli jsme úplně zničení. A komunisti zařídili, že jsme se tři nebo čtyři dny nemuseli chodit počítat. Nevím, jak to dělali, měli na to nějaké triky. (...) Tonda Zápotocký to vedl. A on nás učil. Mně se v té době zdál komunismus jako nejlepší řešení, než jsem pomalu přišel na to, že když jsou na svobodě, tak jsou úplně jiní.“²⁸⁹

6.7 - Emigrace

První stávky dělníků ve firmách Pragoferra a Amta začaly již v roce 1947, tehdy Platovský ještě nechápal, o co se jedná a kam se události vyvinou. V tom samém roce podnikl několik obchodních pracovních cest do francouzské Paříže, kde si k tomuto účelu místo hotelu pronajal malý byt, který si udržoval, i když zde zrovna nepobýval, a dokonce se zde seznámil s několika

---

Platovský, Milan. 1999. str. 104.

Také příběh jeho sestřence, Hany Pravdové, z pochodu smrti, útěku z něj (na přelomu března a dubna roku 1945) a následného návratu do Prahy vlastní cestou, většinu vzdálenosti pěšky, je plný podobných zmínek o psychických traumatech, které pronásledovaly (nejen) židovské vězně i po porážce Německa.

Pravdová, Hana, Pravda, Jiří. 1999. str 169 – 185.

289 Burian, Jan. 1998. str. 147.

Čechoslováky, kteří do Francie odešli ihned po konci války.²⁹⁰ Jak se však politická a společenská situace v Československu vyvíjela, stále častěji přemýšlel o odchodu ze země, i za cenu, že v Praze bude muset zanechat svůj movitý i nemovitý majetek. Stávky v jeho podniku pokračovaly a strhávaly i dříve loajální zaměstnance a situace se radikalizovala.

Poslední impulz pro konečné rozhodnutí k odchodu ze země přišel po té, co mu byla na jaře 1948, tedy již po uchopení moci komunisty, zestátněna továrna. Tehdy jako první na řadu přišly soukromé československé podniky, které měly více než 500 zaměstnanců. Platovský v libeňských loděnicích na jaře 1948 zaměstnával celkem 506 lidí.²⁹¹ Přesně tehdy by také vypršela tříletá lhůta, která byla stanovena těsně po válce pro dědictví po příbuzných, které nebylo možné dohledat, nevrátili se do Československa, zemřeli v koncentračních táborech či jim chyběli oficiální úmrtní listy vystavené na základě svědectví.²⁹² Platovský by se tak býval stal dědicem dalšího majetku po vzdálenějších příbuzných. Místo toho však nakonec přišel i o nově se rozjíždějící továrnu.

„Od 25. února 1948 jsem se ve své vlasti připadal znovu jako cizinec. Ten pocit jsem měl během necelých deseti let již podruhé. Atmosféra v Československu se změnila stejně jako při nacistické invazice dne na den. Tisíc dní života v demokracii bylo nenávratně pryč. (...) Z tisku, z rádia i z odborů zmizely ze dne na den kritické opoziční hlasy. (...) Za nevhodné se považovaly i naprosto nevinné projevy skepticismu.“²⁹³

Po zestátnění libeňských lodenic dostal Platovský alespoň příležitost stát se výkonným ředitelem (jakýmsi managerem) svých bývalých podniků.²⁹⁴ Mohl zde tedy dále působit, byl však placen státem a do směřování společnosti v delším časovém horizontu již nemohl příliš mluvit. Tuto „útěchu“ za zestátněný majetek přisuzuje Platovský přátelství s Antonínem Zápotockým, se kterým nějaký čas pobýval v německém koncentračním táboře v Sachsenhausenu.²⁹⁵ Bývalé

---

290 Někteří ho dokonce varovali před vývoj v Československu a předvíдали konečný stav, tedy uchopení moci komunisty pod vedením Klementa Gottwalda. Důrazně mu radili, aby ze země odešel, dokud to ještě nebyl takový problém (ačkoliv již tehdy se po západoevropských zemích pohybovala celá řada utečenců a politických emigrantů a nebylo vždy snadné získat rychle povolení k pobytu). „*A jsem šťastný (ve Francii, pozn. Autor), že jsem sem přijel, protože jak ti říkám, v Československu to dopadne špatně.*“ Platovský, Milan. 1999. str. 121.

291 Ibidem, str. 122.

292 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 175.

293 Platovský, Milan. 1999. str. 124.

294 Burian, Jan. 1998. str. 147.

295 „*Já sám jsem pro to nehnul ani prstem, ale mám podezření, že s tím mělo něco společného moje přátelství s Antonínem Zápotockým. Zápotocký se stal jedním z mocných lidí nového režimu. Byl členem ústředního výboru KSČ a předsedou Revolučního odborového hnutí, jediné dělnické organizace, kterou komunistická vláda uznávala. Ve třech poválečných letech jsem Zápotockého téměř neviděl. (...) Mír nás od sebe oddělil. Z něj se stala prominentní osoba, zabýval se výhradně politikou, já jsem se soustředil na studium a na továrny. (...) Po*

sympatie s komunisty rychle zmizely. Platovský několikrát osobně navštívil Zápotockého v jeho kanceláři, ale nové informace a odpovědi na některé otázky ho ještě více utvrdily v jeho nově nabývaném přesvědčení.²⁹⁶

„Jedna věc byla to, co nás učili, a druhá to, co dělali v praxi. Za těchto okolností mi nezbývalo nic jiného, než Československo navždy opustit. Komunisté se příliš podobali nacistům.“²⁹⁷

I když byl Platovskému kvůli jeho funkci ve vedení loděnic několikrát nabídnut vstup do KSČ jako podmínka dalšího setrvání na tomto místě, vždy odmítl.²⁹⁸ Po posledním odmítnutí pak začal být nejspíše sledován tajnou službou a jeho bývalý asistent na něj se vši pravděpodobností donášel vyšším místům.²⁹⁹ Již tehdy ale plánoval, jak Československo opustit. Neměl zde blízkou rodinu, téměř žádné závazky a po vlně znárodnování v podstatě ani žádný nemovitý majetek. Plánoval tedy jak odejít směrem na západ. Kvůli velkému riziku a obtížným podmínkám zamítl nelegální přechod hranic do Německa či Rakouska s pomocí tehdy působících převaděčů. Jeho plán se nakonec týkal využití bývalých obchodních kontaktů ve Francii a emigraci skrze fingovanou služební cestu do Paříže za účelem domluvení nové zakázky, kterou by mu schválilo vyšší vedení jeho bývalého podniku.

Nejprve si skrze „jakéhosi hraběte Czernína“ nechal převézt do Paříže zhruba tři tisíce amerických dolarů v hotovosti do začátku nového života mimo Československo a na nejnětější výdaje ihned po příjezdu. Oba se později měli ve Francii sejít a peníze si předat. Czernína však již nikdy nespátřil a ten mu peníze pravděpodobně zpronevěřil (ukradl).³⁰⁰

Za nějaký čas a po vysvětlení všech stávajících okolností si Platovský dokázal na svých

---

únoru 1948 jsme byli více v kontaktu. Byl to jediný člověk z lidí z nového režimu, kterého jsem dobře znal. Několikrát jsme spolu telefonovali. Jsem si jistý, že jeho přátelství mi přineslo určité výhody a že jsem měl díky jeho vlivu nějakou protekci.“

Platovský, Milan. 1999. str. 124 - 125.

296 Zápotocký měl doslova říci: „Nesmiš se mě na nikoho ptát (na některé zmizelé kamarády z koncentračních táborů, kteří byli členy sociální demokracie, pozn autor). Myšlenka komunismu je důležitější než náš život.“

Burian, Jan. *Dvakrát znárodněný kapitalista*, dostupné na http://www.radioservis-as.cz/archiv13/05_13/05_glo.htm (staženo 15.5.2014)

297 Platovský, Milan. 1999. str. 125.

298 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 175.

299 Platovský, Milan. 1999. str. 126.

300 Czernín dal Platovskému v Praze svou pařížskou adresu. Ulice sice existovala, číslo domu však ne. Nějakou dobu se Platovský po svém strastiplném příjezdu pokoušel Czernína dohledat a dokonce se snažil hlídat zmíněnou ulici, zda tudy hrabě opravdu neprojde, a sídlo firmy, kde měl údajně pracovat (pařížská pobočka společnosti American Express), nikdy ho však již nespátřil. Přišel tak o tři tisíce dolarů v hotovosti („což tehdy představovalo malé jmění“) a dalších 500 amerických dolarů, které Czernínovi dal předem jako provizi za převezení valut z Československa do Francie. „Bylo téměř nemožné zahájit jakékoli soudní řízení, protože jsme jednoduše neměli důkazy. (...) O hraběti už jsem nikdy víc neslyšel.“
Ibidem, str. 137.

bývalých obchodních partnerech vymoci pozvání k obchodní schůzce do Francie a tím i zprostředkování jakési pololegální emigrace ze země. Jeho telefonátům vedeným ve francouzštině nikdo v kanceláři továrny nerozuměl, mohl se tedy se svými bývalými zákazníky domlouvat poměrně otevřeně. Požádal je o oficiální pozvánku a telegram či dopis, který by zaslali vyšším místům s tím, že se strachují o další spolupráci a především o osud již rozjednané objednávky. Cesta byla nakonec povolena, ale jelikož Platovský ještě nevstoupil do Komunistické strany Československa, byla dvakrát z různých důvodů odložena.³⁰¹ Třetí žádost o možnou pracovní cestu do Francie, kterou Platovský podal již přímo na tehdejší ministerstvo vnitra, nakonec uspěla. Pravděpodobně se tak stalo i díky opakovanému urgování francouzské firmy, hrozbou zrušení celé zakázky, ale možná také díky osobní přímluvě Antonína Zápotockého.³⁰²

Letenky mu nakonec po dlouhém řízení a průtazích byly přiděleny a Platovský tak mohl v polovině června roku 1948 opravdu odletět do Paříže.³⁰³ Na letišti se však vyskytl zádrhel. Strana mu na zahraniční cestu přidělila agenta („osobního asistenta“), který měl dohlížet na správný průběh výjezdu a především měl zajistit návrat do sedmi dnů od opuštění československého území. Agent Platovskému ihned na pražském letišti zabavil cestovní pas a kufr s osobními věcmi (kde bylo ukryto v tubě od zubní pasty větší množství amerických dolarů z rodinné pozůstalosti). Nicméně jakmile oba dva přistáli na letišti v Paříži, Platovskému se s notnou dávkou štěstí (a trochou násilí a výhrůzek) podařilo od agenta získat zpět svůj cestovní pas i kufr s věcmi.³⁰⁴ V tomto momentě mu také sdělil, že se s ním do Prahy již nevrátí. Agent sice zprvu chtěl dělat problémy, neboť bylo jeho osobní zodpovědností, že se vrátí zpět do Prahy i s Platovským, po chvíli si to však rozmyslel, neboť neměl jinou možnost.

Ve Francii s Platovským kvůli vlastní rodině zůstat nechtěl (i když mu to bylo nabídnuto), souhlasil ale s plánem, který vymyslel Platovského přítel Jiří, jenž v Paříži žil od konce druhé světové války. Agent se měl vrátit domů s tím, že Platovský záhadně onemocněl břišním tyfem a musel být hospitalizován v karanténě v jedné z pařížských nemocnic, k čemuž dokonce oba dva dokázali získat patřičná potvrzení pro agentovy nadřízené a československé velvyslanectví v Paříži si tuto informaci mohlo ověřit. Milan Platovský se do Československa nakonec vrátil až na začátku devadesátých let.³⁰⁵

---

301 Pravděpodobně pro nedůvěru v osobu Milana Platovského, „syna buržoazního otce a osoby s kontakty v zahraničí“.

302 Ibidem, str. 131 – 132.

303 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 175.

304 Platovský, Milan. 1999. str. 132.

305 Ibidem, str. 241.

6.8 - Francie

Ve Francii se usadil ve svém, již dříve pronajatém bytě nedaleko pařížského centra. V Paříži měl již několik známých, Čechoslováků, Američanů i Francouzů, a nepřemýšlel tedy, že by v této zemi nezůstal.³⁰⁶ Nějaký čas žil ze svých úspor (tedy z části dědictví, které se mu povedlo převézt), zanedlouho si ale musel shánět zaměstnání. Mluvil sice plyně francouzsky a německy, jako imigrant, který navíc v této době ještě neměl v pořádku všechny potřebné dokumenty,³⁰⁷ ale neměl nejlepší vyhlídky. U několika známých se ucházel o místo, vždy mu však byla nabídnuta poměrně nízká mzda za mnoho práce. Po čase, kdy již byl v Paříži v podstatě usazen, se rozhodl k vlastnímu podnikání.

Úplně první pokusy si nevedly nejlíp. Díky svému americkému známému se však stal za nějaký čas jedním z obchodních zástupců německé firmy Koh-I-Noor, která tehdy ve Francii ještě nepůsobila. Pravidelně tak jezdil na obchodní cesty do Mnichova, kde zboží nakupoval. Po návratu distribuoval tužky značky Koh-I-Noor téměř po celé Francii. Portfolio Milana Platovského se postupem času rozrůstalo a obrat jeho společnosti se zvetšoval. I díky tomu již nemusel čerpat jen z finančních rezerv, které si do Paříže přivezl, ale mohl vézt poměrně pohodlný život jen z výdělků svého obchodování. Mimo to se s přítelem Jiřím (viz výše) chodil často bavit do pařížských kasín.³⁰⁸

Při náhodné návštěvě jednoho z pařížských kin poznal ve frontě na lístky svou budoucí manželku, Janu Turkovou, která zde také čekala se svou tetou. Jana Turková,³⁰⁹ původem ze slovenské Bánské Bystrice, avšak z rodiny českých úředníků v tomto městě, odešla z Československa společně se svým prvním manželem, pražským advokátem Tobolkou, jenž

306, „Byl jsem opravdu volný. Paříž byla teď moje Paříž. Nebylo snadné se sem dostat, ale nakonec se mi to podařilo. (...) Zatím si chci užívat svobody.“

Ibidem, str. 135.

307 Oficiálně sice téměř okamžitě po svém příjezdu požádal ve Francii o politický azyl, vyřízení veškeré dokumentace však trvalo až několik měsíců, neboť (nejen) do Francie tehdy odcházelo ne nevýznamné množství uprchlíků či emigrantů ze zemí střední Evropy.

Ibidem, str. 142.

308 Zde je nutno poznamenat, že podobně „pohodlný“ život vedlo v té době jen málo československých emigrantů. Milan Platovský disponoval poměrně velkým majetkem,

309 Jana Turková se narodila 29. srpna v Bánské Bystrici v rodině českých úředníků. Nějakou dobu pracovala v Praze, kde poznala svého prvního manžela, právníka Pavla Tobolku, za kterým s pomocí tehdejšího peruánského velvyslance v Československu později ilegálně odešla do Švýcarska. Zde měla poměrně značné rozpory s Tobolkovou matkou a nakonec se rozhodla k rozvodu a odchodu ze Švýcarska. Její teta tehdy žila ve Francii se svým francouzským manželem a právě proto znovu emigrovala právě sem. V Paříži se o ní nejprve ucházel syn vysoce postaveného příslušníka syrské šlechty, který zde studoval a obchodně zastupoval svou rodinu a se kterým byla dokonce zasnoubena, nakonec se ale provdala za Milana Platovského. Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 175.

získal místo na československém velvyslanectví ve švýcarském Bernu.³¹⁰ Později se s ním však rozešla a protože měla v Paříži příbuzné, kteří sem emigrovali již dříve, odešla do Francie, neboť po únorových událostech roku 1948 se již do Prahy vracet nechtěla. Platovský se s Janou Turkovou po krátké známosti oženil 29. dubna roku 1949.³¹¹³¹²

Ještě před svatbou Platovský pomohl své sestřenci Haně a jejímu druhému manželovi, herci Jiřímu Pravdovi, a také jejich prvnímu potomkovi, tehdy ještě novorozenci, k emigraci z Československa.³¹³ Se svým známým Antonínem Schottem, který stále bydlel v Praze, zřídil Milan Platovský jakousi nelegální poštovní službu, která přepravovala dokumenty a informace s Prahy do Paříže a opačně. Sloužil jim k tomu vlakový spoj, který mezi těmito městy několikrát týdně jezdil. Byli předem domluveni, že dopisy, či případně peníze a dokumenty se budou schovávat na určitém místě v určitém vagonu určitého spoje. Po zhruba měsíční organizaci nelegálního útěku na padělané francouzské a maltské pasy, které zprostředkovala francouzská tajná služba, se Hana Pravdová s rodinou opravdu dostala do Paříže.³¹⁴ Přivezla s sebou také další část ukrytého zlata a amerických dolarů, ale většina zůstala i nadále zakopaná v Praze.

6.9 - Odchod do Chile

Ve Francii se postupně měnila poválečná politická situace. Komunistická strana Francie si dlouhou dobu držela svou silnou pozici v parlamentu (vedle francouzských socialistů a lidovců v rámci tzv. Tripartismu)³¹⁵ a bylo možné, že by se opakoval podobný vývoj událostí jako těsně předtím v Československu. Právě toho se bála Platovského manželka Jana. Ačkoli se Milan Platovský, i díky jeho dobře se rozvíjejícím obchodům, cítil v Paříži spokojen, nakonec své

---

310 Ibidem. str. 175.

311 Ibidem.

312 Několik dní před svatbou šel Platovský, dle svého vyprávění, naposledy hrát do kasína. Tehdy prý poprvé porušil pravidla, které se svým přítelem vždy dodržovali – nehrát více než o 500 dolarů. Milan Platovský tehdy vsadil více a nakonec vyhrál celkem 30 tisíc dolarů, za které zorganizoval svatební obřad, koupil nové auto a později též stroje na výrobu umělých perel, se kterými odjížděl do Chile.
Platovský, Milan. 1999. str. 157 – 158.

313 Více viz Pravdová, Hana, Pravda, Jiří. 1999.

314 Platovský, Milan. 1999. str. 137 – 141.

315 Francouzští komunisté měli po druhé světové válce poměrně silné pozice, podobně jako tomu bylo například v Itálii. Až do konce roku 1947 na nich v podstatě záležela veškerá usnesení parlamentu, neboť všechny tři frakce (KS, SD, lidovci) se dokázali v parlamentu vzájemně blokovat. Od roku 1948 však politická síla komunistů slábla, i tak ale měli v rámci politického rozhodování v zemi poměrně zásadní slovo – tedy až do nástupu stoupenců Charlese de Gaulla v padesátých letech.

Více viz např. Pečenka, Marek, kolektiv. *Encyklopedie moderní historie (heslo Tripartismus)*. Praha: Libri. 1999. str. 576.

Nálevka, Vladimír. *Světová politika ve 20. století (I.díl)*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan mladší, 2000. str. 226 – 230.

manželce ustoupil a byl ochotný hledat zemi, kam by mohli z Evropy odejít. Jana Platovská se totiž obávala, že komunismus brzy zaplaví celý kontinent a Evropa bude v tomto ohledu ztracena.

„Bála se (Jana Platovská, pozn. autor), že ve Francii dopadne všechno stejně jako v Československu. Stávky, pouliční nepokoje a atmosféra politické nesnášenlivosti jí dávaly za pravdu. Postavit si hnízdečko na tomto stromě, který každou chvíli mohly pokácet moskevské sekery jí nepřipadalo bezpečné. Její obavy byly dost opodstatněné. V politické a společenské atmosféře tehdejší Francie se projevovaly všechny symptomy rozkladu. My, kdo jsme již podobnou situaci zažili v zemi, ze které jsme přišli, jsme to citlivě vnímali. Jana nechtěla v žádném případě prožít něco podobného znovu.“³¹⁶

První variantou, jako u většiny středoevropských emigrantů, byl odchod do Spojených států amerických. Nicméně v této době (léta 1949 a 1950) již USA opět znatelně omezovaly svou imigrační politiku. Bylo zapotřebí získat celou řadu dokumentů či potvrzení a vyřízení žádosti často trvalo až několik let.³¹⁷ Podobné to na přelomu čtyřicátých a padesátých let bylo také s odchodem do Kanady, kam mířila další část Středoevropanů. Jedině Austrálie a několik dalších zemí jižní hemisféry bylo stále ochotno přijímat evropské emigranty bez větších problémů. Austrálii však ihned odmítla Jana Platovská kvůli ohromné vzdálenosti od Evropy.³¹⁸

Díky náhodě se nakonec rozhodli pro odchod do Chile. Jeden ze vzdálených příbuzných Jany Platovské,³¹⁹ Otto Lang (viz výše), shodou okolností její židovský kmotr, přišel do Chile těsně před válkou - pro svůj židovský původ se raději rozhodl emigrovat ještě před okupací zbytků Československa,³²⁰ a v Santiagu měl již založenou živnost. Vzhledem k dobrým zprávám z Chile tedy manželé Platovští začali o této jihoamerické zemi také uvažovat. Konečné rozhodnutí pak učinili několik dní po náhodném setkání s chilským velvyslancem v Paříži,³²¹ kterého Jana Platovská znala z jeho předchozího působení v Praze.

Během několika týdnů si přes chilskou imigrační kancelář, která stále ještě působila v některých západoevropských zemích, oba manželé zařídili všechna potřebná povolení pro vstup

316 Platovský, Milan. 1999. str. 158 – 159.

317 Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, listopad 2011, Providencia, Santiago. Platovský, Milan. 1999. str. 161.

318 Do Austrálie tak nakonec odešla pouze Platovského sestřenice Hana s manželem. Několik let žili na východním pobřeží, ale po čase se vrátili zpět do Evropy. Tentokrát se, již na stálo, usídlili v Londýně. Pravdová, Hana, Pravda, Jiří. 1999. str. 260 – 265.

319 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. str. 175.

320 Ibidem, str. 81 - 82 a str. 175.

321, „Když se dozvěděl, že se snažíme získat vízum do země, v níž bychom chtěli zapustit kořeny, nabídl nám, že chilské vízum můžeme mít hned druhý den. O Chile jsme do té chvíle neměli ani ponětí, jeho nabídka se nám zdála sympatická, ale nebrali jsme jí vážně.“
Platovský, Milan. 1999. str. 161.

do země. Povolání se vztahovala také na dovoz dvou nově opatřených a seřízených strojů na výrobu umělých perel,³²² jež navrhl Antonín Schott v Praze a s nimiž hodlal Milan Platovský v Chile rozjet nový podnik. Zakoupili si také lodní lístky do Valparaísa na lodi Reina del Pacífico, která z Evropy odplouvala do Latinské Ameriky v květnu 1950.³²³

Již během cesty přes Atlantský oceán se seznámili s několika dalšími Čechy, jež z Evropy také odjížděli do Latinské Ameriky, například s manželi Sukovými,³²⁴ kteří se v Chile později finančně podíleli na podnikání Milana Platovského (původní nápad s výrobou umělých perel a později výroba tvrdého alkoholu na základě receptur vizovické likérky).³²⁵ Na trajektu směrem k chilským břehům také potkali synovce pozdějšího socialistického prezidenta Salvadora Allendeho, Eduarda Grovea, který studoval v Anglii a na té samé lodi se s Platovskými vracel do Chile. Právě od něj se manželé Platovští naučili první španělská slovíčka (španělsky ani jeden z nich předtím nemluvil, ačkoli ovládali francouzštinu a Milan Platovský díky tehdejšímu klasickému vzdělání též latinu) a postupně si také mohli utřídit chilské realie, neboť tehdy bylo Chile pro Evropany zemí poměrně vzdálenou a geograficky izolovanou, takže o ní mimo okruh odborníků neměl téměř nikdo podrobné informace.³²⁶

První zastávkou lodi Reina del Pacífico bylo karibské souostroví Bermudy, později Jamajka a poté Panama, přes jejíž kanál Reina del Pacífico proplula z Atlantského oceánu do oceánu Tichého. Dle paměti Milana Platovského mu právě zde došlo, jak závažné a do jisté míry neuvážené rozhodnutí udělal.

„A když jsme projeli Panamským kanálem a ocitli jsme se v Tichém oceánu, skutečně jsem se vyděsil. Viděl jsem bídu, špínu a zaostalost a znovu mi problesklo hlavou, že moje rozhodnutí nebylo správné. Znervózňovaly mě dvě věci. Jak naše loď plula z Panamy směrem na jih, viděl jsem, že životní úroveň od přístavu k přístavu klesá. Zadruhé jsem neměl dost peněz na návrat do Evropy.“³²⁷

---

322 Platovský mimojiné těsně před odjezdem zakoupil menší část firmy (30 procent), která umělé perly vyráběla ve Francii podle technologie Antonína Schotta, a která po krátké době zaznamenala poměrně velký úspěch. Potřebnou dokumentaci a veškeré plány mu před tím Schott tajně poslal vlakem Praha – Paříž (viz výše). Ibidem, str. 163.

323 Více o přepravě tehdejších emigrantů přes Atlantský oceán viz výše v kapitole o české imigraci do Chile po roce 1948.

324 Dle Jiřího Jiráka patřila rodina Sukových k bohaté vrstvě tehdejšího Československa a do Chile odjížděli velmi dobře finančně zajištěni, na rozdíl od jiných imigrantů (viz níže, příběh Věry Reichmannové a Miliče Sklenáře). Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 175.

325 Ibidem, str. 191.

326 Platovský, Milan. 1999. str. 164 – 165.

327 Ibidem, str. 165.

Ačkoli měli manželé Platovští podobné pocity i při plavbě podél severního pobřeží Chile (přístavy Arica, Antofagasta a Mejillones, kde loď stavěla a nabírala zásoby či pasažéry), přístav Valparaíso, kde jeho cesta končila, ho svou výjimečnou architekturou,³²⁸ barevností a okolní přírodou okouznil. Zde na něj a na jeho manželku čekal zmíněný Otto Lang, který se je chystal po vyřízení všech náležitostí přepravit do hlavního města, kde již měli předplacený pokoj v penzionu.³²⁹ Bohužel pro Milana Platovského si chilští celníci všimli drobné chyby v průvodních dokumentech, které měly legalizovat dovoz jeho dvou přístrojů na výrobu perel. Oba dva stroje mu proto byly ihned v přístavu zabaveny (spolu s částí osobních věcí) a Platovský je již nikdy neviděl.³³⁰

Ve zmíněném penzionu se setkal s česko-židovskou rodinou, která do Chile přijela o něco dříve na lodi Mercy. Hanuš Lamač s manželkou Kity se s Platovskými brzy spřátelili a obě rodiny sdílely první strasti pobytu v Chile společně.³³¹ Nicméně je nutné dodat, že většina dalších českých či širěji československých imigrantů neměla po příjezdu do Chile podobné (finanční) prostředky, kterými disponovali Milan Platovský, manželé Sukovi či Hanuš Lamač. Velká část politických přistěhovalců a žadatelů o trvalý pobyt v Chile většinou strávila několik týdnů či dokonce měsíců v záchytném táboře, který byl provizorně zřízen na Národním stadionu v Santiagu, viz níže.³³²

Platovský si však v Santiagu znovu kladl otázku, zda udělal správné rozhodnutí při výběru své „nové vlasti“. Chilská společnost sice měla jistý evropský kulturní základ (dodnes zde žije velké množství potomků anglických, baskických, francouzských či chorvatských přistěhovalců), ale i tak to byl pro oba manžele šok. Kulturní rozdíly se zprvu zdály velké.³³³ Po nějakém čase, kdy se seznámili s latinskoamerickou srdečností, ochotou a bezprostředností, si však, s jistými

---

328 Valparaíso je dnes zapsané na seznamu kulturního dědictví UNESCO při OSN pro svou výjimečnou architekturu, která nemá na světě obdoby, známé výtahy a lanovky (město se rozkládá na kopcích obklopující přirozenou zátoku Tichého oceánu) a kulturní zázemí – ve Valparaísu si například postavil jednu ze svých tří vil („La Sebastiana“) i známý chilský básník, držitel Nobelovy ceny za literaturu, Pablo Neruda.

329 Na tomto místě je důležité zdůraznit, že Milan Platovský s manželkou měli to štěstí, že v Chile již někoho znali. Většina nových přistěhovalců (viz níže, rodiny Miliče Sklenáře či Zdeňka Reichmanna), kromě toho, že postrádali prostředky, kterými mohl Platovský disponovat, v nové zemi neměli a neznali nikoho.

330 Platovský, Milan. 1999. str.166.

331 Lamačova manželka Kity zemřela brzy po příjezdu, ač velmi mladá, na infarkt způsobený vrozeným srdečním onemocněním. Hanuš Lamač (původním – židovským - příjmením Löw), se poté oženil s Chilankou německého původu. Rodiny Platovských a Lamačů byla vždy v poměrně úzkém kontaktu a vzájemně si pomáhaly. Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 165.

332 Viz kapitola věnovaná Věře Kočářové-Reichmannové, níže.

333 Platovský například mluví o rozčarování, které zažil při návštěvě hlavní budovy chilské pošty v Santiagu na Plaza de armas, hlavním santiagském náměstí – střecha byla děravá a jelikož přez zimu v hlavním městě často prší, celá budova byla promočená a podlaha mokrá. Nedokázal porozumět tomu, jak budova tak důležité instituce může být v tak špatném stavu. Platovský, Milan. 1999. str. 168.

výhradami, zvykli.

Dlouho poněkud záviseli na pomoci a asistenci příslušníků rodiny Langových, kteří jim ukázali hlavní město, učila je základní fráze v chilské verzi španělštiny a ze začátku se o ně ve všech ohledech starali. Nicméně po nějakém čase se Milan Platovský „osamostatnil“ a pomalu se poohlížel po zaměstnání či nějaké příležitosti k podnikání. První nabídka práce ho však zklamala a Platovský se proto rozhodl pro vlastní podnikání. Brzy začal shánět kontakty na možné obchodní partnery (a investory) a také hledal obor, kterým by v Chile zaplnil pomyslnou díru na trhu.

Zprvu se oba manželé také obávali politického vývoje v Chile. Tehdejší prezident Gabriel Gonzáles Videla (ve funkci 1946 až 1952) vyhrál volby s podporou komunistů a někteří z nich dokonce poté zasedli v jeho vládě (tři členové KS se dělili o vládu se třemi radikály, strany odkud pocházel sám prezident, a třemi liberály), což dělalo Platovskému a především jeho manželce Janě starosti, aby se vše nepřetavilo do situace, kvůli které v podstatě odešli z Evropy. Nicméně již na začátku Videlovy vlády vstoupil v platnost tzv. zákon „na obranu demokracie“ a chilská komunistická strana byla postupem času (zhruba mezi lety 1948 až 1950, také kvůli vývoji v Evropě) oficiálně zakázána a někteří její prominentní členové byli dokonce uvězněni či jim vězení hrozilo.³³⁴ Videla se tak zbavil konkurence a jeho politika v jistém smyslu Platovské uklidnila.³³⁵

Milan Platovský nakonec našel práci u českého podnikatele židovského původu, Freda Singera (blízkého přítele Otty Langa), který mu nabídl spoluúčast na rozjezdu továrny na výrobu likérů (členové jeho rodiny před válkou vlastnili, dnes velmi známou a úspěšnou likérku v moravských Vizovicích, ale na konci třicátých let musela většina z Československa uprchnout před nacisty). Singer Platovskému navrhl poloviční podíl v jeho firmě. Ten však zatím neměl dostatek kapitálu a požádal proto o půjčku svého známého Josefa Suka, který se tak stal také spolujednatel - Singer vlastnil 50 procent, Platovský a Suk každý po 25ti procentech podniku. Singer se po té nadále věnoval organizaci vlastní výroby, Platovský obchodu a distribuci a Suk účetnictví.³³⁶

Podniku se poměrně dařilo, nicméně Platovský po dvou letech svůj podíl prodal³³⁷ a se

---

334 Více viz například také příběh nejznámějšího chilského komunisty, výše zmíněného spisovatele Pablo Nerudy, který byl v této době nucen emigrovat přes Argentinu do Evropy (a krátký čas také pobýval v Československu).

Více informací o tehdejší politice viz Chalupa, Jiří. 1999. str. 416.

335 Platovský, Milan. 1999. str. 169.

336 Brteček, Ivo, Jiránek, Jiří. str. 101.

337 Svůj podíl tehdy prodal zpět Fredymu Singerovi zhruba za 30 tisíc amerických dolarů, Josef Suk později s

svým známým, ruským imigrantem „Larrym“ Grayem založil novou firmu na dovoz různého zboží z Japonska a Spojených států. Chilský trh se tehdy poměrně rychle otevíral zahraničnímu importu a Platovský zde logicky viděl velkou příležitost. Nejprve spolu do Chile dováželi přes Grayovy obchodní kontakty kůže, vosk a včelí med, později přešli na dovoz elektroniky, která se v Chile v podstatě vůbec nevyráběla a byla tedy jakýmsi „nedostatkovým“ zbožím.³³⁸ Ze Spojených států, Velké Británie a Japonska dováželi první televize, tranzistorová rádia, tlakové hrnce³³⁹ či moderní soustruhy. Velkou pomoc v začátcích jejich nové firmy jim poskytla ruská židovská komunita v Santiagu, ke které patřil také Larry Gray, a která přes Čínu utekla do Chile před stalinismem a posléze i před politickým vývojem v Pekingu pod vládou komunistické strany.³⁴⁰

V březnu roku 1951 Jana Platovská poprvé otěhotněla a v prosinci téhož roku se, přesně 31. prosince, manželům Platovským, kteří již tehdy žili v poměrně „dobré“ čtvrti, v santiagské Providencii, narodil syn Daniel.³⁴¹

6.10 - Samostatné podnikání v Chile

V roce 1954 chilská vláda prezidenta Carlose Ibañeze del Campo zřídila v nejsevernějším přístavu země, v Arice, bezcelní zónu volného obchodu.³⁴²

„V Arice, což bylo první město, kde jsem při naší cestě lodí vstoupil na chilskou půdu, jsem prošel hlavní obchodní třídu, ale vypadala chudě. Na rohu byla prostorná galanterie. Vešel jsem dovnitř, trochu jsem si popovídal s majitelem a hned jsem vycítil, že jeho obchod moc neprosperuje. Řekl jsem mu: 'Chtěl bych zde začít obchodovat, s novými zákony jsou na to teď

---

manželkou odešel do Spojených států a Singerovi tedy opět připadla celá firma.

Ibidem.

338 Platovský, Milan. 1999. str.174 – 175.

339 „Hotová bomba byly anglické tlakové hrnce značky Hawkins. Měli jsme s nimi podobný úspěch jako později s televizory. V Chile tehdy tlakové hrnce nikdo neznal. Museli jsme je proto zákazníkům předvádět a měli jsme ohromný úspěch.“

Ibidem. str. 176.

340 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 176.

341 Daniel Platovský studoval ve Spojených státech amerických práva a ekonomii a později vstoupil do politiky. Stal se dokonce místopředsedou do nedávna vládnoucí strany (přesněji koalice pravicových stran) Renovación nacional a je blízkým přítelem exprezidenta Sebastiana Piñery.

Více viz Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013 str, 178.

342 Dnes se podobná bezcelní zóna nachází naopak na samém jihu země, v patagonském přístavu Punta Arenas, který leží blízko hranic s Argentinou.

vhodné podmínky, prodal byste mi svůj krám?’ ³⁴³

Firma Gray and Company (tj. Gray a Platovský) sem tímto způsobem rychle expandovala a přes Tichý oceán do Chile začala dovážet nové zboží. Na nějaký čas se tak Milan Platovský přestěhoval na extrémní sever Chile, aby zde firmu vedl. Spolu s Larrym Grayem zde založili nový podnik („Arice trading company“), který měl přes panamské obchodní společnosti dovážet tehdy nedostupné zboží do Chile.³⁴⁴

V Arice nakonec Platovský odkoupil další podnik, firmu s názvem Mellafe y Salas (a původní majitele v nové společnosti zaměstnal jako manažery). Tato firma dovážela do Ariky z různých zemí světa jednotlivé součástky a v místních montovnách (tzv. maquiladoras) je levně sestavovala dohromady a dále prodávala po celé zemi. Platovský tak do Chile v podstatě dovážel první tranzistorová rádia, televize, autorádia a veškeré kuchyňské elektrospotřebiče.³⁴⁵ Kvůli potřebné administrativě se nakonec (bez manželky a bez syna) do Ariky na nějaký čas přestěhoval.³⁴⁶ Později také prodal svůj podíl v santiagské společnosti, kterou spoluvlastnil s Larrym Grayem. Tímto obchodem získal poměrně velký kapitál (100 tisíc amerických dolarů), který mohl dále investovat do svého vlastního podnikání na severu Chile.

V tom samém roce, tedy v roce 1955, obdržel i s manželkou chilský pas – ne však ještě chilské občanství. Do té doby nesměli zemi opustit, protože jim chyběly potřebné dokumenty k cestování. Oba vlastnili pouze jakési provizorní potvrzení, které obdrželi jako další evropští imigranti ihned po příjezdu do Chile, ale které mimo hranice země nemělo žádnou platnost. Do Chile před tím dokonce oba přijeli bez cestovních pasů, neboť vzhledem k předešlým událostem v Československu své staré dokumenty na protest zničili.³⁴⁷

Roku 1953 se pak manželům Platovským narodil druhý syn Jan a o dva roky později dcera Kateřina (Katy, Catarina).³⁴⁸

---

343 Platovský, Milan. 1999. str. 184.

344 Ibidem. str. 184.

345 Spolu se svými kolegy také nakoupili a do Chile dovezli velké množství „moderních“ praček. Jenže jak se ukázalo, pračky veškeré oblečení spíše trhaly na kusy. Rozhodli se tedy pro malou změnu a nakonec pračky předělali na míchačky barev, se kterými měli poměrně velký finanční úspěch.

<http://www.cesky-dialog.net/clanek/5510-za-milanem-platovskym/> (staženo 19.7.2014)

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 176.

346 Platovský, Milan. 1999. str. 187.

347 Ibidem.

348 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 178.

6.11 - Rok 1970 a následující události

Rodině Milana Platovského se ekonomicky v Chile dařilo poměrně dobře. Dovoz elektroniky stále stoupal tak, jak si to žádala poptávka chilské společnosti. Jeho podnik byl první, který do Chile začal dovážet tlakové hrnce, televize a tranzistorová rádia (viz výše). Politická situace v zemi se však vyvíjela jiným směrem. V prezidentských volbách roku 1970 kandidovalo několik politiků z různých stran. Kromě křesťanského demokrata Radomiro Tomiće, který patřil k levému křídlu strany,³⁴⁹ kandidoval také socialista Salvador Allende (s podporou širší koalice levicových stran, tzv. Unidad Popular), Pablo Neruda za komunisty, nakonec však z voleb odstoupil, a „nezávislý“ Jorge Alessandri, který již před tím jednou prezidentem byl.³⁵⁰ Volby poněkud těsně (musel rozhodovat chilský parlament) vyhrál socialista Salvador Allende a poměrně rychle začal v zemi zavádět levicové reformy.³⁵¹ Přes veškerou prezidentovu snahu se Chile záhy ocitlo v hospodářském, ale i politickém chaosu a hrozilo nebezpečí, že se promění v jakousi druhou Kubu, případně že vypukne občanská válka.

Nebylo divu, že mnoho českých Chilců tehdy volilo dobrovolný odchod ze země, jen aby nemuseli podruhé prožívat události, které již jednou zažili v Československu. V podobné situaci se ocitl i Milan Platovský s rodinou, který dříve přál spíše středo-pravicové politice křesťanských demokratů pod vedením Eduarda Freie Montalvy.³⁵² V polovině roku 1972, tedy dva roky po Allendeho vítězství, poslal manželku Janu spolu s dětmi přes argentinskou Mendozu do Buenos Aires na „prázdniny“, brzy se však ukázalo, že pravděpodobně bude muset odejít i on sám.³⁵³

„Ke komunismu cítím stejně silný odpor jako k nacismu. Nevidím moc velký rozdíl mezi třídní nenávisť hlášanou marxismem a Hitlerovou rasistickou genocidou. Oba systémy jsou stejně brutální, a když se dostanou k moci, jdou přes mrtvolky. (...)

349 Platovský o něm, možná i kvůli jeho chorvatskému původu, mluví jako o „chilském Titovi“, který ve výsledku nebyl ve svých politických cílech natolik vzdálen Salvadoru Allendemu.
Platovský, Milan. 1999. str. 206.

350 Chalupa, Jiří. 1999. str. 428 – 429.

351 Věra Kočařová-Reichmannová o Allendem prohlásila, že to byl sice schopný politik a dobrý člověk, vždy byl ale obklopen neschopnými poradci a ministry.
Rozhovor s Věrou Kočařovou-Reichmannovou, prosinec 2012.

352 Milan Platovský dokonce přemluvil prezidenta Freie Montalvu, aby vypravil letecký speciál pro emigranty, kteří se po sovětské invazi do Československa v srpnu roku 1968 snažili uprchnout přes Jugoslávii na americký kontinent. Úředníci jeho vlády nakonec zařídili většinu z nich vstupní víza do Peru, Venezuely a Austrálie, v Chile jich zůstalo jen naprosté minimum, hlavně kvůli událostem, které následovaly po roce 1970.
Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. str. 205.

353 Někteří radikální přívrženci Salvadora Allendeho dokonce veřejně vyhrožovali, že emigranty ze země střední a východní Evropy (tedy ze země komunistického bloku) pošlou zpět.
Platovský, Milan. 1999. str. 207.

Já jsem měl tu smůlu, že jsem na vlastní kůži zažil neštěstí nacismu i komunismu. Když jsem s velkým utrpením přežil první, to druhé mě potkalo dvakrát. V Československu v roce 1948 a v Chile v roce 1970.^{354 355} (...)

Po znárodnění už jsem neměl v Chile co dělat. Kdybych tam tehdy zůstal, stejně bych bitvu prohrál. Už potřetí v životě mi zabavili můj majetek a potřetí jsem musel vytrhnout kořeny ze svého prostředí. První mě oloupili nacisté, druzí českoslovenští a třetí chilští komunisté.³⁵⁶

Dělnické gardy, často velmi militantně naladěné, postupně obsazovaly větší továrny a i přes to, že se Platovský těšil poměrně velké oblibě mezi svými zaměstnanci,³⁵⁷ mu byla jeho arická továrna - montovna znárodněna, jak se toho dlouho obával.³⁵⁸ Po této události se i sám Milan Platovský s konečnou platností rozhodl k odchodu z Chile, neboť měl strach, že socialistická vláda, podobně jako tomu bylo před dvěma desítkami let v Československu, uzavře hranice. Již jednou mu byl znárodněn majetek v Praze a musel nelegálně tehdejší vlast opustit, nehodlal proto čekat na další vývoj událostí v Chile.³⁵⁹ Odešel tehdy za rodinou do Argentiny, kde po nějakou dobu žil z předešlých úspor, které měl pro jistotu uložené i v bankách jiných zemí a ne pouze v Chile. Nicméně v Argentině nechtěl zůstat.

„V Buenos Aires jsem zůstal několik týdnů. Město se mi sice líbilo, ale neměl jsem v úmyslu se tam usadit, nelíbilo se mi argentinské obchodní prostředí. Také mě děsilo, že Argentina je moc blízko Chile. (...) Měl jsem však ještě další důvod, proč jsem Argentinu vyškrtl: korupce. Nedokázal jsem si představit, že bych měl pracovat v zemi, kde byla tato vada tak rozšířená a tak hluboce zakořeněná. Na korupci jsem nebyl zvyklý a nechtěl jsem mít nic společného se systémem, ve kterém je všechno podplatitelné a všechno musí být podpláceno.“³⁶⁰

---

354 Ibidem. str. 209.

355 Na tomto místě je nutno poznamenat, že se samozřejmě jedná o osobní přesvědčení Milana Platovského. Tehdejší dělníci či příslušníci nejnižší vrstvy chilské společnosti pravděpodobně přemýšleli odlišně a kroky vlády podporovali. Dodnes je chilská společnost rozdělená zhruba na dvě poloviny – půlka obhajuje vojenský převrat, ze kterého později jako prezident vyšel generál Augusto Pinochet, druhá půlka se hlásí k levicovým myšlenkám „idealisty“ Salvadora Allendeho.

356 Ibidem. str. 216.

357 Zaměstnanců měl tehdy zhruba 1300.

Burian, Jan. 1998. str. 148.

Platovský, Milan. 1999. str. 214.

358 Důvodem k znárodnění továrny prý měl být nevyhovující stav hygienického zařízení pro dělníky – ve sprchách netekla týden teplá voda, za což odpovídal majitel továrny, tedy Milan Platovský. Pro dobro jeho zaměstnanců mu byla tedy továrna nejdříve zavřena a posléze znárodněna.

Platovský, Milan. 1999. str. 215.

359 Více viz například článek Jana Buriana „Dvakrát znárodněný kapitalista“
http://www.radioservis-as.cz/archiv13/05_13/05_glo.htm (staženo 18.7.2014)

360 Platovský, Milan. 1999. str. 217.

6.12 - Druhá emigrace a pozdější návrat do Chile

Díky bývalým obchodním kontaktům se Milanu Platovskému poměrně rychle podařilo sehnat nové zaměstnání.³⁶¹ Na konci roku 1972 získal místo obchodního zástupce a viceprezidenta latinskoamerické divize společnosti Motorola v Mexiku. Na starost měl tehdy export zboží této firmy do téměř všech zemí Latinské Ameriky (kromě Chile). Spolu s ním do Ciudad de México z Buenos Aires odletěla i jeho rodina, ačkoliv zakrátko byli jeho dva synové přijati na vysoké školy ve Spojených státech. Ve zmíněné funkci Platovský procestoval téměř všechny země jihoamerického kontinentu, často také obchodně pobýval v USA a v Kanadě. Jeho manželka Jana mezitím žila s jejich dcerou v klidné čtvrti Las Lomas v Ciudad de México.³⁶²

V září roku 1973 odjel na krátkou pracovní cestu do Kostariky. Právě zde ho, 11. září na letišti v San José, zastihla zpráva, že v Chile se moci ujali vojáci a ukončili tak vládu Salvadora Allende.³⁶³ Rozhodl se rychle se vrátit do Mexika, požádat o dvoutýdenní dovolenou a co nejrychleji odletět do Santiaga, aby zjistil, jak se věci mají a zda bude možné se do Chile vrátit.

„Nemohl jsem uvěřit, že Allendeho režim padl. Bylo to jako bych se probudil ze špatného snu. Ještě před tím, než jsem odletěl do Chile, mi z Mexika zatelefonovali dva lidé, jejichž slova mě hluboce dojala. První z nich byl Anselmo Palma, který mi oznámil, že zestátněné podniky se budou brzy restituovat. Jako druhý mi zavolal dělnický předák (...) našich podniků. Řekl mi: 'Pane Platovský, chceme, abyste se vrátil a vzal si podniky na starost. Čekáme na vás. Nedělejte si starosti. Než přijedete, postaráme se o podnik my.'“³⁶⁴

Když se do Chile opravdu vrátil, platil stále ještě vojáky nařízený zákaz vycházení, nemohl tedy ještě vyřídit téměř žádné záležitosti. Byl se nicméně podívat na sídlo své bývalé firmy a jak sám píše, překvapilo ho, v jak zanedbaném stavu se nacházelo. Za to jeho bývalý dům ve čtvrti Las Condes byl poměrně dobře udržovaný – před odchodem jej totiž Platovský pronajal jakémusi americkému diplomatovi, který však působil v Argentině. Ještě před tím, než se po několika dnech vrátil zpět pro rodinu do Mexika, stačil na narychlo zřízených úřadech nové vlády úředníkům předložit dokumenty potřebné k tomu, aby mu jeho podniky byly navráceny. Zde mu ale bylo také sděleno, že jeho bývalá společnost je nyní zatížena dluhem ve výši šest milionů

---

361 Burian, Jan, *Dvakrát znárodněný kapitalista*. (staženo 18.7.2014)

362 Platovský, Milan. 1999. str. 218.

363 Ibidem, str. 219.

364 Ibidem, str. 224.

amerických dolarů, které bude muset splatit.³⁶⁵

Platovský se ve své autobiografii staví stoprocentně na stranu oprávněnosti (a potřeby) vojenského převratu a pozdější vlády vojenské junty, ve které za nějaký čas získal hlavní slovo generál Pinochet.³⁶⁶ Argumentuje faktem, do jisté míry pravdivým, že zemi hrozila občanská válka, neboť jednotlivé politické frakce se dále radikalizovaly, viz například poloteroristická organizace MIR (Movimiento de Izquierda Revolucionaria), podobný vývoj byl ale také na druhé straně politického spektra.

Navíc se proti levicově orientovanému prezidentovi ke konci jeho vlády stavěly i některé dělnické odbory a především hlavní město bylo téměř ochromeno vlnou stávek zaměstnanců v dopravě či zásobování.³⁶⁷ V zemi vzkvétal černý trh, základního zboží bylo málo a bylo na příděl. Ekonomiku Chile také podráždily uvalené sankce (hlavně ze strany Spojených států) a rychle rostoucí inflace. I některé soudy se vzepřeli levicové vládě, když označily některé prezidentovy kroky jako protiústavní.³⁶⁸ Ačkoli se Allende snažil na svou stranu získat ozbrojené složky (včetně generála Pinocheta, kterému důvěřoval), byla to právě armáda, která nakonec Allendeho politicko-ekonomické trápení 11. září 1973 „ukončila“. Prezident spáchal (se vši pravděpodobností) sebevraždu³⁶⁹ a vojenská junta, tehdy ještě ne s Augustem Pinochetem v čele,³⁷⁰ se chopila moci. Levicovní radikálové a intelektuálové byli zatýkáni a v některých případech mučení a vraždění (nechvalně známým se stalo především vězení Villa Grimaldi, které spadalo pod tajnou službu DINA, Dirección Nacional de Información). Během vojenského převratu a v období těsně následujícím docházelo ze strany ozbrojených složek státu ke zneužívání moci a porušování pravidel právního státu, které zaplatily životem až tři a půl tisíce lidí. Další tisíce byly kvůli svému přesvědčení nuceni ze země odejít do zahraničí.

Platovský vraždy a vojenskou zvlášť neobhajuje. O těchto událostech však přemýšlí jako o nutném zlu, díky kterému se mohlo Chile postupně vrátit k jakési normálnosti a ukončit tak levicové experimenty, které zemi neprospívaly. V tomto ohledu je výmluvný zaznamenaný rozhovor Milana Platovského s Janem Burianem z poloviny devadesátých let minulého století:

---

365 „Bylo třeba obětovat se, bez toho bychom nedokázali obnovit chod země.“

Ibidem, str. 225. a Burian, Jan. 1998. str. 148.

366 V naprosté většině podobný názor zastávali téměř všichni chilští Češi, kteří se obávali vývoje, jenž by směřoval k nastolení podobné politicko-ekonomicko-společenské situace, před kterou utekli z Československa.

367 Platovský, Milan. 1999. str. 225.

368 Chalupa, Jiří. 1999. str. 438 - 441.

369 Zastřelil se samopalem AK- 47 (Kalašnikov), který dostal od kubánského vládce Fidela Castra při jeho návštěvě Chile.

370 Pinochet se během převratu držel spíše stranou, větší aktivitu vyvíjeli hlavně statní velitelé jednotlivých složek ozbrojených sil, například generálové Leigh, Mendoza či Merino)

„Pinochet nás zachránil před komunismem. Je to víceméně hrdina, protože to udělal sedmáct let před tím, než padla berlínská zeď. Jeho hlavní chybou bylo, že dopustil, aby přitom zemřelo asi dva a půl tisíce lidí. A když se tyhle věci staly, a on o nich věděl, že to zaprvé nezastavil, protože to bylo zbytečné, a za druhé že nepotrestal ty vrahy. (...) Oni se navíc snažili pomstít všem těm teroristům za to, co jim dělali předtím, za Allendovy vlády, a to byla samozřejmě chyba – a já to osobně považuju za šílenou chybu, poněvadž mu to zničilo jméno a zásluhu. Kdyby se to nebylo stalo, byl by hrdinou navěky. Pinochet uspořádal svobodné volby a vzdal se moci. Už jste slyšel o nějakém diktátorovi, který by tohle udělal?“³⁷¹

Podniky, které mu před roky 1971 až 1972 patřily, byly Platovskému nakonec vráceny a on se znovu ujal jejich vedení, nejdříve ale ještě odletěl do Chicaga rozvázat pracovní poměr s firmou Motorola. Do Santiaga se za ním za několik týdnů také vrátila jeho manželka a dcera, po čase také jeho dva synové, kteří mezitím v USA dostudovali. Po návratu se oba oženili se sestrami Anitou a Angelicou Mingovými (před svou smrtí v prosinci roku 2012) měl Milan Platovský celkem 12 vnoučat, počítaje mezi ně i děti jeho dcery Kateřiny).

Jeho firma Mellafé y Salas znovu začala do Chile dovážet zboží (výhradní obchodní zástupce v zemi pro firmu Panasonic)³⁷² a i díky některým ekonomickým reformám vojenské junty se jí poměrně dařilo, ačkoliv kupní síla obyvatelstva nebyla příliš velká a zdaleka nedosahovala hodnot před rokem 1970.³⁷³ Platovský však byl schopen splatit dluhy, se kterými společnost po převratu přebíral a finanční obrat se každoročně zvyšoval. I přes to v roce 1978, již po plné konsolidaci, firmu prodal. Nicméně k některým krokům vojenské vlády, hlavně v ekonomické oblasti, byl částečně kritický. Ne právě dobře hodnotil například jakousi „léčbu šokem“, kdy byly zavedeny neoliberální reformy a hlavní slovo v hospodářství a jeho vývoji měl jen a pouze trh. Na takové prostředí nebyli chilští podnikatelé, kterým byly jen nedávno předtím vráceny jejich firmy (a často ne v tom nejlepším stavu), připraveni. Konkurence byla silná a v některých odvětvích nebylo možné odolávat levnějšímu dovozu.³⁷⁴ To se však týkalo jen málo samotného Platovského, neboť právě on se dovozu zboží do Chile věnoval – měl proto v tomto

371 Burian, Jan. 1998. str. 148 – 149.

372 Platovský, Milan. 1999. str. 227.

373 Ne všechny kroky vojenské junty na tomto poli byly úspěšné a na nějaký čas se Chile propadlo do další ekonomické i sociální krize. Nicméně také například díky rostoucím cenám mědi, hlavního chilského exportního artiklu, se země rychle vzpamatovala. V průběhu sedmdesátých a začátku osmdesátých let pak země prošla sérií neoliberálních reforem ekonomiky, zdravotnictví, školství i sociálního sektoru (pod taktovkou tzv. Chicago boys, ekonomů ovlivněných Miltonem Friedmanem).

Chalupa, Jiří. 1999. str. 446 – 447 (Chalupa se k ekonomické a sociální politice vojenské junty staví spíše negativně)

374 Platovský, Milan. 1999. str. 226 – 227.

kontextu velkou výhodou.

„Byla to velmi dramatická změna. Žádný chilský podnikatel až do té doby neměl zkušenosti s ekonomikou volného trhu. Celý výrobní aparát se musel přizpůsobit nové, velmi hluboké a velmi rychlé změně. Nedokázali jsme si vysvětlit, proč nás nejdříve jedna vláda nabádala, abychom investovali do průmyslu, a teď po nás druhá, vojenská, chtěla, abychom to všechno s obrovskými ztrátami zrušili. (...) Nelíbil se nám volný trh. Trvalo nám roky, než jsme se s ním smířili a přizpůsobili se jeho logice.“³⁷⁵

6.13 - Sedmdesátá a osmdesátá léta v Chile

Během dvou desetiletí od svého návratu do Chile se pak Platovský stal majitel zhruba desítky různých společností, které se věnovaly především výrobě či montování strojů a elektroniky, vyvíjení softwaru či přímo obchodu a importu zboží. Roční obrat jeho firem pak dosahoval v některých letech až 250 milionů dolarů.³⁷⁶ Jedna z jeho menších společností se dokonce na severu země věnovala chovu platýzovitých ryb na export do Japonska. Ve zkratce se dá říci, že Platovský se během své obchodní kariéry věnoval nákupu menších společností, které i díky svému talentu pomohl rozvinout, a když dosáhly určité velikosti či obratu, prodal je z velkým ziskem dále. Spolu se syny v tomto oboru založil zvláštní společnost, Inversiones Los Dominicos, která sídlila v santiagské čtvrti Las Condes.³⁷⁷ Oba jeho synové, Daniel a Jan, tak šli ve stopách svého otce, své kariery začaly právě v rodinných firmách a s přestávkami je stále spravují či na správu dohlíží z pozic členů kontrolních rad.

Milan Platovský byl také mezi lety 1991 až 2002 předsedou bilaterální Chilsko-české obchodní komory. Významně se podílel na organizaci krajanského života a štedře přispíval na různé kulturní akce pod záštitou v devadesátých letech zřízeného Chilsko- českého kroužku při Českém velvyslanectví v Chile (sponzoroval například výrobu a umístění pamětních desek města Lidice v Santiagu či plakety připomínající jak Jana Nerudu, tak chilského básníka, jenž přijal jeho jméno a později získal Nobelovu cenu za literaturu, Pabla Nerudu). V neposlední řadě byl také roku 1997 zvolen nejlepším chilským podnikatelem roku (cenu uděluje zhruba 800 volitelů, členů

---

³⁷⁵ Ibidem.

³⁷⁶ Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 177.

³⁷⁷ Konkrétní seznam firem, které vlastnila či vlastní rodina Platovských (obor jejich činnosti) viz Platovský, Milan. 1999. str. 227 – 229 a Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 177.

chilské Národní komory pro obchod, služby a turistiku).³⁷⁸ Roku 1999 se pak stal laureátem ceny *Gratias Agit* Jana Masaryka, kterou uděluje české ministerstvo zahraničních věcí za šíření dobrého jména České republiky v zahraničí.³⁷⁹

V devadesátých letech každoročně navštěvoval Českou republiku a několikrát se setkal se svými spoluvězni z koncentračních táborů. Poprvé od emigrace do tehdejšího Československa přijel v roce 1990 spolu se svými dětmi. V Německu se také účastnil několika soudních procesů, které byly vedeny s bývalými nacistickými zločinci ještě na konci sedmdesátých let (jmenovitě šlo v tomto případě o bývalého velitele pracovního tábora v Golleschau).³⁸⁰

Synové Jany a Milana Platovských pokračují v otcově činnosti dodnes – jsou spolujednateli většiny rodinných firem a dále podnikají. Daniel Platovský je však také aktivní v chilské politice. Je členem pravicového politického uskupení s názvem *Renovación nacional* (RN), kde dokonce působil nějakou dobu jako první místopředseda. Je také blízkým přítelem bývalého chilského prezidenta Senastiana Piñery, který funkci zastával mezi lety 2010 a 2014 právě za tuto politickou platformu. Nějaký čas též působil ve vedení chilské veřejnoprávní televize (*Televisión nacional*). Syn Jan a dcera Kateřina žijí a pracují ve Spojených státech amerických. Kateřina Platovská se věnuje práci v židovské nadaci Shoah.³⁸¹

Jana Platovská zemřela v Santiagu roku 2008 ve věku osmdesátitří let. Již na začátku devadesátých let dvacátého století jí postihly velmi vážné zdravotní komplikace po nepřilíš provedené plastické operaci. Během zákroku prodělala mrtvici a dokonce upadla do klinické smrti. Později zůstala ochrnutá na část těla.³⁸² Milan Platovský se dožil devadesáti let. Poslední roky života trpěl pokročilým stadiem Alzheimerovy choroby a vzdálil se ze společenského i obchodního prostředí do ústraní. Zemřel 29. prosince roku 2012.³⁸³

378 Ibidem. str.177 – 178.

379 Kubánek, Zdeněk. Dokument Velvyslanectví České republiky v Chile č.469/2012-SANT ze dne 31.12.2012. či oznámení na webových stránkách MZV ČR http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/jizni_amerika/chile/krajane/-mzv-publish-cz-zahranicni_vztahy-krajane-aktualni_informace-odesel_milan_platovsky_stein.html (staženo 13.7.2014)

380 Během tohoto soudního procesu se po třiceti letech setkal také se svým bývalým kamarádem, který prošel téměř všemi německými tábory s Platovským, přítelem Františkem „Průšou“ Popperem, který zde také vystupoval jako svědek.

Platovský, Milan. 1999. str. 230 – 232.

381 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 178 a Platovský, Milan. 1999. str. 253 – 254.

382 Sám Milan Platovský plastickou operaci obličeje své ženě dlouho rozmluval. Ta se nejprve podrobila menšímu zákroku v Buenos Aires, po nějakém čase se však rozhodla pro další operaci, kterou měl řídit lékař, jež jí byl doporučen známými. Během tříhodinové operace se vyskytly vážné komplikace a Jana Platovská utrpěla, pravděpodobně vinou anesteziologa, vážnou mozkovou příhodu. Z umělého spánku se probudila až za několik týdnů s nenávratným poškozením mozku – nemohla sama chodit, ochrnula jí levá část těla, zapoměla počítat a musela se znovu učit mluvit.

Platovský, Milan. 1999. str. 236 – 239.

383 Kubánek, Zdeněk. Dokument Velvyslanectví České republiky v Chile č.469/2012-SANT ze dne 31.12.2012.

7. - VĚRA REICHMANNOVÁ-KOČAŘOVÁ

Věra Reichmannová-Kočařová přišla do Chile v lednu roku 1950 spolu se svým manželem Zdeňkem. Oba přes československé hranice utekli do německého Bavorska - zvláště a téměř na vlastní pěst - na přelomu let 1948 a 1949, tedy krátce po komunistickém převratu. Budoucí manželé se známili již v Československu v létě roku 1948, znovu se však setkali až po roce v Německu v jednom z utečeneckých táborů, kam byli oba deportováni. Brzy po té se v dalším z táborů, tentokrát ale už v Itálii, vzali a začali plánovat emigraci do některé z jihoamerických zemí, neboť ani jeden nechtěl zůstat v poválečné Evropě.³⁸⁴ Náhodou jim byla nabídnuta vstupní víza právě do Chile, protože tato země měla v některých táborech své vlastní zastoupení při utečenecké organizaci IRO (viz výše), která fungovala v rámci Organizace spojených národů.

Oba manželé se nakonec rychle a bez většího váhání rozhodli pro odchod do této andské země. Ač nedisponovali téměř žádným majetkem ani většími úsporami, poměrně rychle se jim v nové zemi začalo dařit. Zůstali zde i během tříleté vlády socialistického prezidenta Salvadora Allende, který jinak donutil ne nepodstatnou část chilských Čechů (a nejen jich) k další emigraci, i oni však přemýšleli o odchodu z Chile. Oba proto následně uvítali vojenský převrat v zemi, jehož výsledkem byl autoritativní režim generála Augusto Pinocheta, jenž zemi vládl necelých dvacet následujících let. Během sedmdesátých a osmdesátých let podnikali v zemědělství a dále budovali svůj statek na okraji Santiaga, kde pěstovali zeleninu a ovoce nejen pro místní trh, ale také na export do dalších zemí, především do Evropy a Spojených států. Oba v Chile zaznamenali poměrně velký ekonomický i společenský vzestup - z chudých přistěhovalců bez jakéhokoliv majetku až na majitele několika nemovitostí a především, v jistých obdobích, až několika stovek hektarů zemědělské půdy v úrodných oblastech centrálního údolí Chile v okolí hlavního města.

Manželé Reichmannovi se vždy aktivně účastnili československého krajanského života v Santiagu v rámci skupinky nově příchozích Čechoslováků,³⁸⁵ jež do Chile dorazili až po roce 1948 (dřívější příchozí měli kroužky vlastní a „nových“ se poněkud stranili). Protože velkou

---

384, „*Lo más lejos posible*.“ bylo tehdy jakýmsi jejich heslem.

385Výjimkou v tomto ohledu byli českoslovenští Židé v Chile, kteří se přičlenili k již existující (československé či německé) židovské komunitě. Ta měla po většinu času své vlastní krajanské organizace, které často přijímaly členy napříč národnostmi, důležitější byl židovský původ (a vyznání). Mimo jiné se jednalo například o Český židovský spolek (zakládajícím členem byl blízký přítel rodiny Platovských, Otto Lang), ale existovalo více kroužků a spolků.

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 140.

většinu z československých imigrantů této doby tvořili především mladí lidé, zorganizovali spolu též tzv. Akademický kroužek mladých,³⁸⁶ neformální organizaci, v jejímž rámci se scházeli, diskutovali o politice či kultuře a udržovali české zvyky - od společného vaření až po zpívání tradičních písní v české hospodě Praga v centru hlavního města. Věra Reichmannová-Kočařová se také později podílela na založení aktuálního krajanského spolku v Chile, Chilsko-českého kroužku, v němž na konci devadesátých let minulého století působila jako předsedkyně a hlavní koordinátorka kulturních akcí, jež se většinou odehrávaly v budově českého velvyslanectví v Chile.³⁸⁷

Následující text čerpá především z ústního vyprávění Věry Reichmannové-Kočařové. Mezi listopadem roku 2011 a únorem roku následujícího autor pořídil několik zvukových záznamů rozhovorů, které probíhaly nedaleko Santiaga, na statku Cuatro Alamos, kde paní Věra Reichmannová-Kočařová žije. Další rozhovory pak probíhaly v lednu roku 2013 a únoru roku 2014.³⁸⁸ Jedná se o vyprávění přímé účastnice událostí – emigrace, začátky v Chile, první zaměstnání, nákup zemědělské půdy, doba vlády Salvadora Allende i vojenský převrat a doba následující.³⁸⁹ Všechny doslovné citace jsou do češtiny přeloženy autorem práce podle zvukových záznamů.

Dalším zdrojem je souborná práce Jiřího Jiráka a Iva Bartečky, *Češi a Slováci v Chile ve 20.století*, která vyšla roku 2013 ve vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci. České velvyslanectví připravuje vydání vlastní publikace o osudech Věry Reichmannové-Kočařové - vzhledem k dosažení významného životního jubilea (před dvěma lety) a také jako poděkování za práci v rámci české krajanské organizace v Chile. Tato publikace však zatím nebyla vydána.

7.1 - Dětství a mládí

Věra Reichmannová-Kočařová se narodila v Kroměříži 12. října 1923³⁹⁰ do rodiny místního účetního Oldřicha Kočaře, bývalého vojáka rakousko-uherské armády, který byl během

386Ibidem. str. 140 a str. 179.

387Rozhovor s Věrou Reichmannovou-Kočařovou, leden 2012, Camino Lonquen.

388Záznamy jsou k diplomové práci přiloženy ve zvukovém formátu wav na samostatném CD.

389Jde o přímé, nezprostředkované vyprávění osudu této rodiny. V tomto ohledu je nutné srovnat zprostředkované, nepřímé vyprávění paní Any Caroliny Sklenar Bonitas, která je dcerou Miliče Sklenáře a Zdenky Bonitasové, ti již bohužel nežijí (viz níže) - vyprávění tedy nemohlo být přesné do takové míry, jako je tomu v této kapitole.

390V rozhovoru s autorem této práce odmítla Věra Reichmannová-Kočařová z pochopitelných důvodů sdělit rok narození. Přesný rok však ve své práci uvádí Jiří Jiránek.

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 179.

Autor se tímto paní Reichmannové-Kočařové omlouvá za jistou nediskrétnost.

první světové války nasazen v Dalmácii a Itálii. Měla také dva bratry, o deset let staršího Oldřicha a o sedm let staršího Vladimíra. Otec byl na své potomky vždy přísný. Dle vyprávění chtěl mít ze všech svých dětí učitele. Kvůli vztahu v rodině (hlavně pro neshody s otcem) velmi brzy od rodičů odešel starší bratr Oldřich. V sedmnácti letech emigroval z Československa a nakonec se usadil ve Francii, kde vstoupil do cizinecké legie. Byl nasazen postupně v oblastech dnešního Maroka, Alžírsko a také ve střední Africe, aby později z francouzské armády odešel a stal se členem mezinárodních jednotek, tzv. Interbrigád, které bojovaly na straně republikánů během španělské občanské války. Druhý bratr, Vladimír, opravdu vystudoval učitelství. Nejprve působil na základní škole v Brně, později si dodělal pedagogickou nástavbu a odešel učit na střední Slovensko. S tímto bratrem, jak vzpomíná, však nikdy neměla dobrý vztah.³⁹¹

Rodina Kočařů měla na Moravě dva domy. Většinu času bydleli v Kroměříži, kde tehdy malá Věra docházela do místní „reálky“, na prázdniny pak s rodiči a bratrem odjížděla do jejich druhého domu v Krnově. Vztah jejich rodičů však nebyl ideální a po druhé světové válce se její matka definitivně přestěhovala do Krnova, otec pak zůstal pracovat v Kroměříži.

Zajímavostí je, že i díky své dobrodružné a nestálé povaze se Věra Kočařová stala na konci třicátých let nejmladší pilotkou bezmotorového letadla v Československu (což bylo tehdy dokonce uvedeno v místních novinách). Během víkendů se s několika přáteli, výjimečně s otcem, vydávala na nedaleké provizorní letiště (tj. zarovnané pole za Kroměříží), odkud amatérští piloti vzletávali s podomácku vyrobenými kluzáky a rogalý. Během jednoho z těchto výletů také dostala příležitost vyzkoušet si seskok padákem z menšího motorového letadla, opět jako tehdy nejmladší dívka v Českoslovenku.³⁹²

Před druhou světovou válkou dokončila Věra Kočařová³⁹³ základní školu a nastoupila na učitelský ústav ve Zlíně, ze kterého později odešla na místní obchodní akademii.³⁹⁴ Během války však studium přerušila a začala pracovat jako úřednice v jedné zlínské továrně, která se věnovala výrobě skla a porcelánu. Zde měla na starosti administrativu a kontakt s německou správou protektorátu a i díky této činnosti se rychle naučila velmi dobře německy. Celou válku v podstatě strávila ve Zlíně, do Kroměříže za rodinou jezdila pouze výjimečně na víkendy a většinu času věnovala svému zaměstnání, případně přípravě na možné budoucí studium na vysoké škole –

391Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, leden 2012, Camino Lonquen.

392Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 179.

Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, listopad 2011, Camino Lonquen.

393V této části textu bude zatím používáno spíše její rodné jméno. I to ale sama stále používala i po svatbě se Zdeňkem Reichmannem.

394Jejím spolužákem zde byl pozdější známý československý režisér Karel Kachyňa. Viz níže.

univerzity však byly v této době v Protektorátu Čechy a Morava uzavřeny.³⁹⁵

7.2 - Poválečné období a rozhodnutí k emigraci

Poválečná léta strávila Věra Kočařová především studiem. Ihned, jak to bylo možné, si dokázala dodělat odloženou maturitní zkoušku a přihlásila se na obory diplomacie a ekonomie na pražské Obchodní akademii – instituci, kterou bychom dnes mohli nazvat jako vyšší odbornou školu. Mezi lety 1945 – 1946 také absolvovala intenzivní kurz angličtiny, který ji zprostředkoval Československo-americký institut, jenž po válce nějaký čas působil v hlavním městě. Také přes něj se dostala k nové práci – díky znalosti němčiny a angličtiny mohla s americkými vojáky, kteří tehdy ještě pobývaly na území Československa jezdit na výlety, doprovázet je a působit jako překladatelka a průvodkyně.³⁹⁶ Tento institut jí také nakonec nabídl univerzitní stipendium do Spojených států, kam měla odjet v polovině roku 1948.³⁹⁷

Ještě před tím, během roku 1947, však přišel jejím rodičům oficiální dopis, který jim, bez bližších podrobností sděloval smrt jejich nejstaršího syna Oldřicha. Měl zemřít jako člen francouzské tankové divize, která osvobozovala sever Francie a jižní části Belgie v druhé polovině roku 1944 (více informací níže).

V únoru roku 1948 se v Československu chopili moci komunisté, jejichž tehdejší vůdce Klement Gottwald byl po kratším politickém lavírování, obstrukcích a částečně i díky hrozbám jmenován prezidentem Edvardem Benešem staronovým ministerským předsedou země. Nyní měl ve své vládě pouze ministry za KSČ. Události v zemi poté nabraly poměrně rychlý vývoj a situace v Československu se radikálně měnila směrem, jakým se ubíraly i ostatní středoevropské státy, kde se komunismus ujal již dříve.³⁹⁸ Velké podniky byly znárodněny, KSČ si začínala budovat pozice pro postupnou kolektivizaci zemědělství, docházelo již také k prvním politickým procesům a všeobecnému kádrování obyvatel.

395V tomto ohledu je zajímavé srovnat osudy Věry Kočařové například s výše zmíněným příběhem Milana Platovského, který válku strávil v několika koncentračních táborech nacistického Německa. Podobně nesrovnatelný je také příběh Miliče Sklenáře, viz další kapitola.

396Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, listopad 2011, Camino Lonquen.

397Všechnu dokumentaci měla vyřízenou již začátkem roku 1948. Po komunistickém převratu v únoru tohoto roku však již vyjet nemohla, i přes to si však pro jistotu tyto dokumenty, včetně oficiálního pozvání a akceptačního dopisu, vzala s sebou při nelegálním přechodu hranic.

398Více viz například obsírná práce Lítora, Bohuslav, Tejchman, Miroslav, Vykoukal, Jiří. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri, 2000.

V této atmosféře byla během prázdnin roku 1948 Věra Kočařová poslána na dobrovolnou (tj. v této době povinnou) brigádu na Šumavu, kde měla sázet stromky v lesních školkách. Zde se seznámila s několika bývalými československými vojáky – příslušníky britských a francouzských oddílů, které na konci druhé světové války bojovaly ve Francii a Belgii proti ustupující německé armádě. Jednomu z nich bylo příjmení Kočařová velmi povědomé. Nakonec si vzpomněl, že s „jistým“ Oldřichem Kočařem sloužil na podzim roku 1944 ve francouzské tankové divizi, která měla za úkol postupně na wehrmachtu dobývat vesnice na severu Francie. Věře Kočařové záhy sdělil, že byl svědkem toho, jak nacisté tank, ve kterém byl její bratr, vyhodili do vzduchu pomocí náloží na mostě, přes nějž přejížděl. Posádka prý výbuch sice přežila, téměř ihned však byla Němci postřílena.³⁹⁹

Dalším, s kým se na šumavské letní brigádě Kočařová seznámila, byl její budoucí manžel Zdeněk Reichmann, narozen v Prostějově 11. března 1923. Oba pocházeli ze stejného kraje⁴⁰⁰, rychle si proto začali rozumět, spřátelili se a důvěřovali si. Zdeněk Reichmann se proto své budoucí manželce také svěřil, že plánuje z Československa co nejdříve odejít směrem na západ.

Již tehdy však byly československé hranice hlídané⁴⁰¹ a nelegální přechod znamenal jisté riziko. Bylo tedy potřeba kontaktovat někoho z místních, kdo by byl ochotný s přechodem pomoci. Jeden z bývalých československých vojáků, kteří sloužili ve Francii, se nakonec nabídl, že by jim mohl pomoci. Zdeněk Reichmann byl již tehdy rozhodnutý pro odchod z Československa, potažmo z Evropy, Věra Kočařová si ještě tak jistá nebyla a zatím emigraci nepovažovala za nutnou.⁴⁰² Její budoucí manžel, spolu s dalším známým, se k přechodu nakonec odhodlal a s pomocí zmíněného vojáka- převaděče úspěšně překročil československé hranice na německé (bavorské) území na začátku září roku 1948.

Na podzim téhož roku se Kočařová vrátila do Prahy, kde studovala, nicméně stále více si uvědomovala, že v Československu nechce dále zůstat.⁴⁰³ Snažila se pokračovat ve studiu, ale politické události jí nakonec také donutili k odchodu ze země. O politiku se sice příliš nezajímala, nicméně společensko-politický vývoj zasahoval nakonec i do jejího života. Odmítla vstoupit do

399Dle později získaných svědectví měl Oldřicha Kočaře zastřelit ukrajinský voják, člen ukrajinských fašistických jednotek, které na některých místech bojovaly jako součást německého vojska.

Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, listopad 2011, Camino Lonquen.

Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, leden 2012, Camino Lonquen.

400Kočařová pocházela z Kroměříže, Reichmann z blízkého Prostějova. V této době však oba žili a studovali v Praze.

401Nicméně hranice ještě nebyla neprodyšně uzavřena a pozdější elektrické ploty s ostnatým drátem či zakázané zóny ještě neexistovaly (nebyly postaveny). Přechod hranic (většinou s místním průvodcem-převaděčem, který se v oblasti vyznal) byl proto zatím možný.

402Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 179.

403Nakonec odešla přes hranice, aniž by školu mohla dokončit a získat tak diplom, po kterém toužila již od druhé světové války.

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 179.

KSČ, ačkoliv jí to bylo nabídnuto proto, aby mohla setrvat na obchodní akademii a školu dodělat. Nechápala proč by měla vstupovat do nějaké strany pouze kvůli tomu, aby jí bylo povoleno dostudovat.⁴⁰⁴ Navíc nechtěla v zemi nadále zůstat i kvůli své bezpečnosti, neboť se obávala, že by si jí mohl někdo spojit s nelegální emigrací jejího přítele Zdeňka Reichmanna.

„Už během války jsem přišla o tři roky studia na střední škole, teď jsem měla kvůli komunistům přijít o další tři roky na vysoké. Nechápala jsem, proč bych měla chodit na vynucené brigády. Chtěla jsem studovat. Mluvila jsem třemi světovými jazyky, proč bych měla někde sázet stromky, česat ovoce nebo trhat chmel? Politika mne nezajímala, nestarala jsem se o ní. (...) Nechtěla jsem už ale dál žít ve strachu z toho, co přijde příště.“⁴⁰⁵

V březnu roku 1949 proto naposledy navštívila své rodiče na Moravě. Oba již byli v důchodu a její starší bratr už tehdy pracoval na Slovensku. Po té odjela do Prahy, kde strávila několik posledních dní a s malým batohem, kde měla nejnnutnější věci, se následně vydala na Šumavu,⁴⁰⁶ kde hodlala přejít hranice jako to o půl roku dříve učinil její budoucí manžel.

Na Šumavě vyhledala člověka, který dříve pomohl přes hranice Zdeňku Reichmannovi. Ten jí doporučil mladou, teprve čtrnáctiletou dívku, která jí měla za menší sumu pomoci přejít československé hranice do Bavorska přes šumavské lesy a bažiny.⁴⁰⁷ Dívka Věru Kočařovou dovedla zhruba na linii, která dnes dělí obě země (Českou republiku a Německo) a dala jí pouze jednu radu: „*Nezastavuj se*“.⁴⁰⁸ Potom se vrátila zpátky na československé území, zatímco Kočařová pokračovala skrze bavorské lesy dále. Na německé straně nakonec, druhý den ráno - 21. března 1949 - potkala hlídku bavorské pohraniční policie.⁴⁰⁹

404Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, listopad 2011, Camino Lonquen.

405Ibidem.

406Na vlakovém nádraží tehdy Kočařová náhodou potkala svého bývalého spolužáka, budoucího československého režiséra Karla Kachyňa. Ten se jí dosti neobratně optal, kam jede s tak malým batohem. Po její odpovědi, že jede na výlet do jižních Čech za příbuznými, jí popřál hodně štěstí a rozloučili se. V devadesátých letech se v Praze oba znovu setkali. Věra Reichmannová-Kočařová, která si poslední setkání pamatovala, se měla Kachyni optat, zda při jejich posledním shledání tušil, že se chystala emigrovat a zda, pokud by mu to bývala řekla, by ji udal na policii. Kachyňa jí odpověděl, že to sice netušil, ale že by jí, v tehdejší vyhrocené době, pravděpodobně udal, pokud by si byl býval jistý jejími úmysly. Je ironií osudu, že o několik let později natočil Karel Kachyňa známý film Král Šumavy, který zachycuje tehdejší atmosféru nelegálních přechodů hranic v této oblasti – ačkoliv se jedná o ideologicky zatížený film, pro své technické zpracování a režii je kritikou velmi dobře hodnocen.

Ibidem.

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 140.

o filmu Král Šumavy více viz například webová stránka Česko-slovenské filmové databáze dostupná na <http://www.csfd.cz/film/4955-kral-sumavy/> (staženo 25.7.2014).

407Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, listopad 2011, Camino Lonquen.

408Ibidem.

409V jednom z německých utečeneckých táborů se Kočařová později dozvěděla, že nedlouho po jejím útěku československá pohraniční hlídka zadržela při neúspěšném pokusu o přechod hranic převaděče, který pomohl s útekem jak jí, tak jejímu budoucímu manželovi před tím. Údajně měl být odsouzen k smrti a popraven zastřelením.

„Za hranicemi jsem se, nehledě na okolnosti, poprvé po dlouhé době cítila v bezpečí.“⁴¹⁰

7.3 - Německo, Itálie a odjezd do Chile

Po té, co byla zadržena německými policisty, musela několik týdnů čekat, než byla „naplněna“ kapacita provizorního příhraničního tábora a všichni nově příchozí, Čechoslováci, Maďaři, Poláci, Rusíni atd., se mohli společně vydat vlakem do oficiálních utečeneckých táborů, které zřizovala organizace IRO (International Refugee Organization, Mezinárodní organizace pro uprchlíky, viz výše). V provizorním táboře nedaleko československých hranic strávila Věra Kočařová zhruba měsíc. Tento tábor nebyl dobře zásobován, uprchlíci proto často trpěli hladem, neměli základní hygienické vybavení a navíc se většina z nich neustále obávala, že bude deportována zpět za hranice do Československa – s příslušnými následky zde.

Zároveň se také na tomto místě snažila německá policie a německá tajná služba⁴¹¹ oddělit opravdové politické uprchlíky ze střední Evropy od nastrčených špionů, kteří byli vysláni komunistickými stranami jednotlivých zemí. Všichni uprchlíci proto byli podrobeni zdravotním a psychologickým vyšetřením a jejich dokumenty, pokud nějaké vlastnili, byly zkoumány s možným podezřením, zda se nejedná o padělky.

Jelikož Věra Kočařová uměla německy a anglicky a navíc u sebe měla osobní dokumenty, které byly potvrzeny americkým velvyslanectvím v Praze (zmíněný akceptační dopis na univerzitu, potvrzení o absolvování kurzu anglického jazyka vydaný Československo-americkým institutem apod.), byly jí svěřeny do opatrovnictví dokumenty dalších uprchlíků (většinou žen a dětí) a spolu s nimi měla po měsíci odcestovat do oficiálního utečeneckého tábora v Ludwigsburgu poblíž Stuttgartu.⁴¹² Tento tábor již byl spravován zmíněnou organizací OSN pro uprchlíky.

V Ludwigsburgu se při předávání dokumentů dalších uprchlíků (pasy, doporučující dopisy,

---

Ibidem.

410Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, listopad 2011, Camino Lonquen.

411V této době, tedy na jaře roku 1949, již musíme mluvit o rozděleném Německu. Západní část země (Spolková republika Německo – oficiálně existující od přijetí „Základního zákona“ v květnu 1949, neoficiálně již od konce roku 1948) přijala politickou a ekonomickou orientaci na Spojené státy americké, východní část (Německá demokratická republika, oficiálně existující taktéž od května 1949, neoficiálně od prvních sporů mezi okupačními mocnostmi a vytvoření tzv. Bizonie, respektive Trizonie v západní části) se stala „vazalem“ Sovětského svazu. Nálevka, Vladimír. *Světová politika ve 20. století (první díl)*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 2000. str. 258.

412Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, listopad 2011, Camino Lonquen.

rodné listy) v kanceláři vedení tábora setkala se svým bývalým spolužákem - oba se znali ze studií ve Zlíně během druhé světové války,⁴¹³ který Věru Kočařovou doporučil jako novou správkyni několika baráků (určených pro nově příchozí, kteří s Kočařovou přijeli vlakem) a administrativní pracovníci v rámci správy tábora, sám již totiž měl vyřízeny své dokumenty pro cestu do Spojených států a Kočařová ho měla nahradit.⁴¹⁴

Na starosti měla zhruba 50 uprchlíků,⁴¹⁵ kterým se měla snažit zajistit základní zásoby a nezbytné věci (jídlo, ložní prádlo, hygienické potřeby) a také jim měla postupně vydávat potvrzení o statutu uprchlíků, které zpracovávalo ředitelství tábora. Za svou činnost dokonce tehdy dostávala od správy tábora plat a mohla si tedy i něco ušetřit.

Právě díky této práci se dostala do kontaktu s imigračními kanceláři, které v některých utečeneckých táborech zřizovaly některé mimoevropské země a které nabízely poměrně nekomplikované udělení vstupních víz novým imigrantům z Evropy. V Ludwigsburgu tehdy působilo zastoupení Austrálie, Peru a Chile. Protože mělo Chile mezi emigranty v této době poměrně dobrou pověst, jak pro svou politickou a ekonomickou stabilitu, tak pro podmínky, které potencionálním imigrantům nabízelo, Věra Kočařová se již tehdy postupně vzdávala své původní myšlenky odejít do Spojených států amerických či získat vstupní víza do Austrálie a začínala přemýšlet právě o Chile. Navíc, v Ludwigsburgu se opět setkala se Zdeňkem Reichmannem, který do tohoto tábora přišel zhruba šest měsíců před ní. Rychle spolu opět navázali kontakt. Nicméně po několika týdnech odjel Zdeněk Reichmann do uprchlického tábora poblíž italského městečka Senigallia. Věra Kočařová zůstala ještě několik týdnů v Ludwigsburgu, ale přes organizaci IRO se také snažila získat povolení k cestě do Itálie. Jediným problémem však zůstávalo to, že její cestovní pas, vydaný ještě v Kroměříži, ztratil platnost (časové omezení dokumentu vypršelo). Díky československému knězi, který v Ludwigsburgu sloužil pro uprchlíky mše a měl kontakty s nejvyšším vedením tábora, se jí však podařilo sehnat improvizované cestovní dokumenty a nakonec také mohla odjet do Itálie, ačkoli cestu přes Rakousko, kam neměla vstupní povolení, musela absolvovat ukrytá mezi zavazadly.⁴¹⁶

413Její známý nicméně za nedlouho odjel dále na západ s plánem emigrovat do Brazílie – právě od něj se Věra Kočařová poprvé dozvěděla o možnosti odjet do Latinské Ameriky.

Ibidem.

414Její známý nicméně za nedlouho odjel dále na západ s plánem emigrovat do Brazílie – právě od něj se Věra Kočařová poprvé dozvěděla o možnosti odjet do Latinské Ameriky.

Ibidem.

415Dle jejího vyprávění v táboře pracovalo pouhých osm až deset osob, které měli na starosti jak dokumentaci, tak technické zázemí a výdej základních potřeb – při počtu zhruba 500 uprchlíků v táboře.

Ibidem.

416Ibidem.

V utečeneckém táboře v Senigallii⁴¹⁷ strávila dalších pět měsíců. Oba pozdější manželé zde získali místo ve správě tábora. Věra Kočařová měla opět na starosti příděl zásob pro jednotlivé obyvatele a Zdeněk Reichmann, který sem přijel již dříve, se staral o základní technickou údržbu tábora. Režim tu byl o poznání volnější, se svými provizorními dokumenty mohli dokonce částečně cestovat mimo území tábora, tzn. opustit uzavřený prostor mezi kovovými ploty a volně se pohybovat po okolí, což například v Německu nebylo možné. V Senegallii se také 20. srpna roku 1949 vzali.⁴¹⁸

V tomto uprchlickém táboře rovněž působila oficiální chilská diplomatická mise. Zdeněk Reichmann svou manželku poměrně dlouho přemlouval. On sám odmítal odejít do Spojených států a Austrálii nakonec zavrhl také. Dlouhou dobu přemýšlel o odchodu do některé latinskoamerické země. Jelikož mělo tehdy Chile ze všech zemí Latinské Ameriky mezi migranty nejlepší pověst, zapsal se nejdříve sám – avšak jako ženatý, tj. s jedním garantovaným místem navíc - na seznam čekatelů na udělení víza právě do Chile. Jeho manželka si zprvu nebyla tímto rozhodnutím příliš jistá, nakonec se ale, pod jeho jméno zapsala také.⁴¹⁹ Ze všech informací, které si o Chile dokázala v prostředí utečeneckého tábora obstarat, jí totiž tato země vyšla jako dobrá volba – klima v okolí hlavního města a v jižních částech bylo podobné střední Evropě, Chile bylo známo svou politickou a ekonomickou stabilitou a chilská kultura měla být založena na evropských vlivech.

„Až později jsem zjistila, co mi na této krásné zemi vadí. V Chile je zkrátka moc Čilanů. (...) Chile jsme si vybrali, protože se nám podle vyprávění zdálo jako země naší kultury nejbližší. Věděli jsme, že tady není nesnesitelné tropické podnebí, že se nejedná o zaostalou, banánovou republiku ani o diktaturu a že chilské hospodářství je na okolní poměry velmi stabilní. V jistém ohledu nás také těšilo, že místní kultura je blízká té evropské a že zde nežije příliš velké množství indiánů, ale ani Italů a Němců.“⁴²⁰ (...) Navíc, čím dále od tehdejšího Československa jsme byli, tím jsme se cítili lépe. A Chile se od Československa nachází opravdu nejdále.“⁴²¹

417V tomto táboře poznali několik dalších Čechů a Slováků (například Evžena Krůla, viz výše, který se později usídlil v Puerto Varas na jihu Chile, nebo bratry Filípky, také viz výše), se kterými později odpluli do Chile na stejné lodi (General Sturgis).

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 179.

418Ibidem.

419 Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, listopad 2011, Camino Lonquen.

420 V tomto bodě nemá Reichmannová-Kočařová pravdu – v Chile žije velké množství potomků německých přistěhovalců. Přistěhovalectví z Itálie sice nebylo pro chilskou společnost tak zásadním fenoménem jako například v sousední Argentíně, i přesto je v zemi také nezanedbatelný počet potomků italských imigrantů.

421 Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, prosinec 2011, Camino Lonquen.

Na tehdejším chilském konzulátu v italské Neapoli si vyřídili potřebné dokumenty a dostali zde oficiální povolení pro vstup na chilské území. Po pěti letech pobytu, během nichž však zemi nesměli opustit, pak měli mít jako političtí imigranti dokonce právo na přidělení chilského občanství.

Přes známé z tábora se za čas dozvěděli, že ze severoněmeckého přístavu Bremerhaven za několik týdnů odjíždí loď, která měla plout přes Spojené státy, vybrané karibské ostrovy a Panamský průplav až do chilského přístavu Valparaíso. Z úspor si tedy zakoupili lodní lístky a vlakem se z Neapole, s cestovními dokumenty vydanými správou tábora v Senigallii, vydali zpět do Německa.⁴²²

7.4 - Příjezd do Chile

V německém Bremerhavenu se nakonec 8. prosince 1949 s minimem osobních věcí nalodili na bývalé americké vojenské plavidlo General Sturgis a spolu s několika dalšími Čechoslováky (a dalšími středoevropskými migranti) se vydali na cestu přes Atlantský oceán.⁴²³ První zastávkou po vyplutí z Německa byly Kanárské ostrovy, kde loď doplnila poslední zásoby před dlouhou plavbou přes oceán. Na americkém kontinentu zakotvil General Sturgis nejdříve v přístavu v New Orleans ve Spojených státech, kde se též vylodilo několik Čechoslováků, kteří již měli americká víza. Další zastávkou pak bylo Bahamské souostroví, dále Jamajka a Venezuela (kde také někteří českoslovenští pasažéři vystoupili). Loď následně proplula Panamským průplavem do Tichého oceánu a podél pobřeží jižní Ameriky, se zastávkou v ekvádorském přístavu Guayaquil, doplula 11. ledna 1950 do chilského Valparaísa.⁴²⁴

Z tohoto přístavu, který pro tehdejší evropské imigranty tvořil v podstatě první opravdový kontakt s Chile, byli po zdlouhavé celní a policejní kontrole přepraveni do hlavního města. Ve Valparaísu vystoupily spolu s manžely Reichmannovými další zhruba čtyři desítky Čechoslováků, s nimiž se seznámila již během cesty přes oceán. Původně bylo na lodi Čechoslováků více, ale zhruba třetina z nich se vylodila již ve Spojených státech a další třetina ve Venezuele.⁴²⁵

---

422 Reichmannová-Kočařová ve svém vyprávění zmiňuje historku, kdy si po té, co oba manželé dojezdili do přístavu v Bremerhavenu, koupili v nejbližší hospodě láhev vodky na oslavu toho, že se sem šťastně a bezpečně dostali. Oba si dali několik „panáků“, ovšem druhý den se u Věry Reichmannové objevila silná alergická reakce. Reichmann se jal shánět léky a kvůli tomu málem zmeškali odjezd lodi.

Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, listopad 2011, Camino Lonquen.

423Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 138.

424Ibidem. str. 137 - 139.

425Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, listopad 2011, Camino Lonquen.

Všichni nově příchozí byli vlakem přemístěni na tzv. Estadio Nacional (Národní stadion)⁴²⁶ v Santiagu ve čtvrti Ñuñoa, nedaleko centra města. Chile tehdy nedisponovalo jiným místem, které by bylo k podobnému účelu vhodné a dokázalo pojmout tolik lidí. V zázemí stadionu strávili imigranti přibližně tři až čtyři týdny, v nevyhovujících hygienických podmínkách a s nedostatkem soukromí. Během této doby si je chilské úřady postupně registrovaly (byly jim například brány otisky prstů, museli vyplnit různé dotazníky apod.). Také jim zde byly vydány provizorní dokumenty, se kterými mohli stadion opustit a volně se po hlavním městě pohybovat – pokud měli kam odejít.⁴²⁷ Chilská vláda také evropským imigrantům na začátku poskytla určitou finanční pomoc. Čas strávený na stadionu většina z nich využívala hlavně k naučení se základů španělštiny, neboť až na výjimky tento jazyk nikdo před příchodem do Chile neovládal.⁴²⁸

Po třech týdnech strávených na Národním stadionu se manželé Reichmannovi přestěhovali do malého pokojíku v centru města, nedaleko centrálního náměstí Plaza de Armas. Pokoj jim pronajala francouzsko-chilská majitelka, jíž patřila celá budova. Garsonka byla vybavena jednou postelí, umyvadlem (ovšem ne s tekoucí vodou) a skříní, nebyla zde žádná kuchyně a nájemníci, Reichmannovi, měli zakázáno mít v pokoji vařič.⁴²⁹ Oba manželé rychle začali shánět zaměstnání. Zdeněk Reichmann nicméně zatím neovládal španělštinu a měl tudíž velice omezené možnosti. Věra Reichmannová-Kočařová se na rozdíl od svého muže učila španělsky již v italském uprchlickém táboře – již předtím ovládala plyně němčinu, angličtinu a částečně také francouzštinu a italštinu, španělsky se proto naučila poměrně rychle a především během plavby přes oceán, kdy měla dostatek času, svou znalost tohoto jazyka ještě zdokonalila.

První měsíc po opuštění Estadio nacional tedy strávili v poměrně stísněných prostorech,

---

426Národní stadion byl tehdy jedinou stavbou v Santiagu, která mohla pojmout takový počet lidí (počet poválečných přistěhovalců do Chile činil až deset tisíc osob bez větších finančních prostředků během pěti let) a která měla alespoň do jisté míry odpovídající hygienické zázemí a dostatečný prostor pro ubytování několika tisíc osob naráz.

Více viz například oficiální webové stránky chilského ministerstva sportu:

<http://www.ind.cl/recintos-deportivos/estadio-nacional/Paginas/Estadio-Nacional.aspx> (staženo 20. července 2014).

či také Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, listopad 2011, Camino Lonquen.

427Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 139.

428Tento fakt samotný proces registrace imigrantů v mnohém ztěžoval – jazyková bariéra byla často jen velmi obtížně překonatelná. Na druhou stranu, chilští úředníci nedokázali komunikovat v jiném jazyce než ve španělštině.

Ibidem.

429Reichmannová-Kočařová také vzpomínala, že i přes majitelčin zákaz v malém pokojíku vařili. Jejich jídla se skládala ze základních surovin, které byly tenkrát v Chile nejdostupnější pro chudé obyvatele – z rýže, zeleniny (cibule, rajčata, kukuřice) a nejlevnějšího masa – vnitřností, především z vepřových jater. Museli tehdy skrývat vařič ve skříní, aby se vůně z připravovaného jídla nešířila až na chodbu domu.

Ibidem.

nicméně majitelka zmíněné nemovitosti jim posléze nabídla o něco prostornější byt v té samé budově, kde již měli k dispozici vlastní kuchyň a koupelnu.

Za několik týdnů našli oba manželé práci. Do té doby žili z nevelkých úspor a příspěvků, které novým imigrantům zaručovala chilská vláda.⁴³⁰ Nění náhodou, že oba dva v Chile začínali jako zaměstnanci již zavedených firem, které vlastnili čeští imigranti. Věra Reichmannová-Kočařová se ujala jako účetní a prodavačka u Pedra (Petra) Reimanna, českého Žida, který do Chile přišel ještě před druhou světovou válkou. V centru Santiaga na hlavním náměstí vlastnil dva obchody, jeden s bižuterií, druhý fungoval jako zlatnictví a hodinářství.⁴³¹ Věnoval se také dovozu zboží z Evropy.

Zdeněk Reichmann pak získal práci ve stavební firmě, kterou vlastnil další československý imigrant - též židovského původu - Evžen Votický.⁴³² Zde se Reichmann jako vystudovaný stavební inženýr (studoval na pražské ČVUT, České vysoké učení technické, na Fakultě stavební) podílel jako asistent na vypracování jednotlivých projektů. Ačkoliv nastupoval za poměrně špatných platových podmínek, oba manželé byli rádi, že se jim rychle podařilo sehnat zaměstnání a nemuseli se spoléhat pouze na nevelké příspěvky a krátící se úspory. Navíc, jak se Zdeněk Reichmann zdokonaloval ve španělštině, dostával stále důležitější úkoly a jeho mzda postupně rostla. Důležité také samozřejmě bylo to, že našel práci přímo ve svém oboru.⁴³³

7.5 - Začátky vlastního podnikání

Na začátku roku 1955 bylo oběma manželům uděleno chilské občanství. Před tím celých pět let nesměli zemi opustit, jinak by jejich přistěhovalecký statut ztratil platnost. Museli se také

430V této době byl chilským prezidentem Gabriel González Videla (ve funkci mezi lety 1948 - 1952), který v Chile zakázal komunistickou stranu, ačkoliv i její hlasy ho uvedly do prezidentského úřadu. Imigranté z čerstvě komunistických zemí proto měli jisté výhody (které bylo možno zneužít i pro vládní propagandu).

Více viz Chalupa, Jiří. 1999. str.414 – 416.

431Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 93.

432Votický s manželkou Inkou do Chile odešel ještě před druhou světovou válkou – kvůli židovskému původu se obával politicko-společenského vývoje ve střední Evropě. Po roce 1948 ve své stavební společnosti, která sídlila v Santiagu, zaměstnal několik nově příchozích Čechoslováků. Jeho ateliér se též podílel na projektech výstavby (a přestavby) santiagských čtvrtí Ñuñoa a La Reina.

Je také zajímavé, že ještě před odchodem z Československa ve třicátých letech se jako pomocný architekt podílel na projektu výstavby stadionu pražského fotbalového klubu AC Sparta.

Ibidem. str. 107 – 108.

433Jeho první zkušenosti měly pro jeho další směřování zásadní význam – jako československý stavební inženýr byl zvyklý na určité postupy, které často nemohl v Chile uplatnit. Právě z tohoto důvodu bylo důležité, že již na začátku poznal, jak se v Chile vlastně staví budovy, a že jeho tehdejší „mentorem“ byl jiný Čech, který mu, i díky předešlým zkušenostem, mohl množství věcí vysvětlit. Reichmann se tedy v Chile rychle profesně zavedl, což mu pomohlo hlavně v jeho dalších zaměstnání. Viz níže.

Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, prosinec 2011, Camino Lonquen.

jednou ročně hlásit na příslušných úřadech, kde jim byly obnovovány dokumenty s platností na další rok. S chilským občanstvím však získali stejné výhody, jako měli rodilý Chilečané – mohli se účastnit volebního procesu, dostali právo opatřit si chilské zdravotní pojištění a především mohli s chilským pasem cestovat za hranice země.

Koncem toho samého roku se v Santiagu seznámili s dalším československým přistěhovalcem, Josefem Štěpánem.⁴³⁴ Štěpán si nedaleko Santiagu, v proslulé zemědělské oblasti v okolí města Limache, pronajímal několik hektarů půdy, na nichž se věnoval pěstování rajčat. Majitel těchto pozemků s ním však nakonec rozvázal smlouvu. Manželům Reichmannovým, kteří již v této době měli poměrně velké úspory,⁴³⁵ proto nabídl v roce 1958 spolupráci – měli si spolu pronajmout několik desítek hektarů v této oblasti a začít spolu podnikat. Oni by poskytli kapitál potřebný na pronájem půdy a nákup zemědělského vybavení, on by se o pole staral. Reichmannovi souhlasili.

Nedaleko vesnice Chaborratos, na Fundo Victoria, si v květnu roku 1958 pronajali asi šedesát hektarů zemědělské půdy, na které hodlali pěstovat zeleninu pro místní trh, především rajčata. Do nájmu tohoto terénu investovali velkou část svých úspor, neboť majiteli zaplatili pronájem na celý rok dopředu. Oba zůstali v Santiagu, kde i nadále pracovali, a Josefu Štěpánovi svěřili organizaci prací na jejich pozemku. Nejprve vše fungovalo jak, mělo – první sklizeň byla úspěšná. Štěpán si zde postavil malý domek, kde s manželkou bydlel, aby mohl být na pozemku stále přítomný. Zajišťoval tak manželům Reichmannovým organizaci sezónních prací při výsadbě a sklizni (v této oblasti mohla být sklizeň zeleniny i několikrát do roka), základní údržbu jejich majetku, prodej úrody a také účetnictví. Reichmannovi mu dávali stálý plat a menší podíl z tržeb.

„Půda byla velmi kvalitní, na vlastní oči jsme viděli výsledky ostatních zemědělců v oblasti. My jsme tedy dodali kapitál, Štěpán dodal své znalosti a dlouholeté zkušenosti. Tehdy jsme mu plně důvěřovali.“⁴³⁶

Zdeněk dále pracoval v Santiagu jako stavební inženýr a poměrně se mu dařilo. Na konci

---

434Josef Štěpán přišel do Chile také po roce 1948. V Československu vlastnil poměrně velký statek – který mu byl následně zabaven a on se rozhodl ze země odejít. V chilském centrálním údolí, kde je velmi příhodná půda pro zemědělství a prakticky ideální klimatické podmínky, se věnoval pěstování rajčat, neměl však příliš velký manažerský talent a nakonec se musel spojit s manželou Reichmannovou. Ti s ním po určitých rozepřích, které většinou zavínil on, rozvázali spolupráci. Se svou manželkou (též českého původu), se přestěhoval do nejsevernějšího chilského města, do Ariky, kde vlastnil krámk se zeleninou. Během vlády Salvadora Allende odešel i s rodinou do Austrálie, kde později zemřel.

Barteček, Ivo, Jiránek, Jirí. 2013. str. 189 – 190.

435Reichmannovi prý byli prvními z poúnorových československých imigrantů, kteří si v Chile pořídili vlastní auto. Ibidem. str. 179.

436Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, listopad 2011, Camino Lonquen.

padesátých let dokonce s dalším českým inženýrem, Bohuslavem Pazdírkem, dostal od firmy Baťa zakázku na stavbu nové prodejny v santiagské čtvrti Maipú.⁴³⁷ Jeho manželka také dále pracovala v hlavním městě, ale navíc několikrát týdně dojížděla do Limache kontrolovat stav jejich pronajatých pozemků. Z různých odborných knih se také sama učila, jak sázet zeleninu a starat se o ní, či kterými plodinami by mohli zaplnit díru na chilském trhu.⁴³⁸

Roku 1963, kdy jim již produkce jejich pozemků zajišťovala poměrně pohodlný život, však při běžné kontrole účetnictví zjistili, že je Josef Štěpán již nějakou dobu podvádí. Část půdy totiž bez vědomí Reichmannových, ale jejich jménem, dále pronajímal místním zemědělcům a peníze z této činnosti si nechával. V nájemní smlouvě, kterou manželé Reichmannovi uzavřeli s majitelem půdy,⁴³⁹ doslovně stálo, že nesmí, bez jeho svolení, pozemky dále pronajímat. Štěpán je tedy okrádal a navíc svou činností ohrožoval jejich podnikání a obchod. Po několika hádkách tak byl Josef Štěpán z Fundo Victoria odejit. Nicméně Reichmannovi si nadále udržovali celkem 12 dalších zaměstnanců.

„Nechápali jsme, jak nám mohl něco takového udělat. Jak to bylo možné – vždyť jsme všichni byli Češi, proč tedy jeden druhého musel tímto způsobem podvádět? Nakonec jsme Štěpána vyhodili a na jeho místo si najali chilského mladíka, syna místního pekaře, se kterým jsme později byli moc spokojeni. (...) Měli jsme jen pár výhrad ohledně jeho osobního života, kromě toho pro nás ale vždy pracoval velmi zodpovědně.“⁴⁴⁰

V roce 1964 si manželé Reichmannovi pronajali další pozemek o rozloze patnácti hektarů od chilské pobočky firmy Baťa. Ta vlastnila v okolí Santiaga v této době dvě továrny, jednu v městečku Peñaflor, druhou v Melipillas.⁴⁴¹ Terén okolo továrny v Melipillas byl vhodný k pěstování zeleniny, nicméně zatím nebyl firmou nijak využíván a nebylo to ani v plánu. Oba manželé se proto později rozhodli celý pozemek od Bati odkoupit do osobního vlastnictví, neboť dva předchozí roky, kdy na této (zatím pouze pronajaté) půdě hospodařili a pěstovali zde artyčoky (alcachofas), se jim dařilo sklízet poměrně bohatou úrodu.

437Pazdírek patřil do první skupiny tzv. „baťovců“, která do Chile přišla na začátku druhé světové války a měla zde za úkol vybudovat továrnu. Během války se vrátil do Evropy, kde působil jako dobrovolník ve štábu britské armády. Později se do Chile vrátil a dále působil jako stavební inženýr pro Baťovy závody. Podílel se na stavbě obou továren v Peñafloru a také na stavbě asi stovky prodejen po celém Chile. Poté pro Baťu pracoval také v Peru a v Bolívii. Od České republiky obdržel na přelomu tisíciletí vyznamenání za službu v československé zahraniční armádě.

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 57.

438Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, listopad 2011, Camino Lonquen.

439Majitelem celého Fundo Victoria prý byl tehdejší chilský senátor.

Ibidem.

440Ibidem.

441Více informací výše – viz kapitola Česká imigrace do Chile, podkapitola věnovaná prvním „baťovcům“.

Ten samý rok, avšak o něco později, se manželé Reichmannovi odstěhovali ze Santiaga. Nedaleko hlavního města, v místě jménem Camino Lonquén,⁴⁴² si koupili další pozemek o rozloze necelých sto hektarů, na němž si brzy postavili vlastní dům obklopený rozlehlou zahradou, za níž začínala plantáž ovocných stromů.⁴⁴³ Pozemek a přilehlý statek nazvali „Cuatro alamos“ - Čtyři topoly, neboť přístupovou cestu od hlavní silnice k jejich domu lemovalo (a dodnes lemuje) množství vzrostlých topolů.⁴⁴⁴

V druhé polovině šedesátých let zkrachovala firma, kde byl do té doby zaměstnán Zdeněk Reichmann. Byla příliš zadlužená a pohledávky nedokázala splácet. Během svého předešlého působení v této společnosti se Reichmann nicméně naučil pracovat v prostředí, se kterým neměl dříve žádné zkušenosti, získal nové znalosti i povědomí, jak se vlastně staví v Latinské Americe. Z neúspěchu firmy však měl špatný pocit. Jeho manželka ho nabádala, aby se s našetřenými penězi vydal cestovat po okolních zemích a dopřál si několik týdnů prázdnin, zatímco ona by zůstala a věnovala by se jejich pozemkům.⁴⁴⁵ Reichmann se však mezitím náhodou v Santiagu seznámil s jistým švýcarským podnikatelem, který mu nabídl novou práci. Společně odjeli do Bolívie, kde měli hledat nové (přírodní) materiály pro výrobu stavební izolace. Poslední tři roky šedesátých let tak strávila Věra Reichmannová-Kočařová v Chile sama, neboť její manžel se na nějaký čas opravdu usadil v Bolívii, konkrétně ve městě Cochabamba, kde se věnoval výzkumu nových stavebních materiálů z rostlinných vláken. Se svým švýcarským kolegou si dokonce nechali několik nových materiálů (z vláken rostlin rodu agáve – v chilské španělštině nazývané „*pita*“) patentovat.⁴⁴⁶

Během vlády křesťansko-demokratického prezidenta Eduarda Freie Montalvy (v úřadu mezi roky 1964 – 1970) byla v Chile zaváděna pozemková reforma (pod heslem „*revolución en libertad*“). Ta měla zajistit, aby se v některých částech země dostali k určité rozloze zemědělské půdy, která by jim zajistila základní obživu, i ti nejchudší obyvatelé, bezzemci. V určitých regionech měla sice reforma smysl, neboť naprostá většina zemědělsky využívané půdy v zemi ovládalo jen minimum bohatých rodin,⁴⁴⁷ nicméně především v centrálním údolí v okolí hlavního města význam postrádala – velké rozlohy zemědělské půdy byly sice vlastněny malou skupinou

---

442V jazyce původních obyvatel, v mapudungun, znamená „lonquén“ údolí – jde o výraz pro celé území středního Chile mezi Andami a Cordillera de la costa (Pobřežní pohoří).

443Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, prosinec 2011, Camino Lonquen.

444Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 179.

445V této době se již zabývala pouze zemědělstvím, respektive administrativou a účetnictvím, a své bývalé práce v hlavním městě se vzdala.

446Ibidem.

447Chalupa, Jiří. 1999. str. 423 – 428.

nejbohatších, ti však v tomto zemědělském regionu zaměstnávali množství místních obyvatel. Jedni tak byli závislí na druhých, ale větší politický problém se v tomto ohledu ve středním Chile nevytvářel.⁴⁴⁸ Roku 1967 byla reforma schválena a dle platných pravidel měly být pozemky, které přesahovaly 80 hektarů rozděleny mezi místní obyvatele (výjimečně se pak vytvářela zemědělská družstva). Reforma však nedosáhla svého cíle, dokonce vedla k jistému poklesu zemědělské produkce.⁴⁴⁹

Manželé Reichmannovi se reformy velmi obávali. V této době již v několika oblastech okolo Santiaga vlastnili zhruba 150 až 200 hektarů zemědělské půdy, kterou nabyli poctivě. Hrozilo jim však, že o svůj majetek přijdou. Poprvé od svého příchodu tehdy vážně uvažovali, že pokud by jim byla půda skutečně zabavena (a rozdělena mezi místní zemědělce, často jejich vlastní zaměstnance), znovu by emigrovali. Reforma však nakonec nenabyla takových rozměrů, jak se oba obávali a půda zůstala v jejich rukou.⁴⁵⁰

7.6 - Vláda Salvadora Allende a vojenský převrat

Roku 1970 vyhrál prezidentské volby v Chile Salvador Allende, kandidát sjednocených sil chilských socialistů, komunistů a dalších menších levicových stran⁴⁵¹. Ve svém předvolebním programu navazoval na neúspěšné snahy středopravicových politiků o společensko-ekonomické reformy (viz výše). Ke svému zvolení, vzhledem k poměrně těsnému výsledku voleb, však musel být potvrzen oběma komorami chilského parlamentu, moci se tedy ujal až v listopadu 1970, po poměrně tvrdém politickém vyjednávání a řadě ústupků.⁴⁵²

448Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, leden 2011, Camino Lonquen.

449Chalupa, Jiří. 1999. str. 426.

450Věra Reichmannová-Kočařová v rozhovorech reformu tvrdě kritizovala. Uznávala sice, že i malí zemědělci by měli mít nárok na vlastní půdu a obecně s návrhem přerozdělení souhlasila, reforma však podle ní měla cílit jinam – na ty opravdu největší podnikatele a spekulanty, kteří často nechávali své pozemky ležet ladem (ale nikomu nedovolili jejich využívání). Dle jejího názoru navíc chudí vesničané či malí farmáři dostali více půdy, neměli však kapitál na to, aby se jí náležitě věnovali. Neměli dostatek prostředků na chemické ošetření, hnojiva či těžkou techniku.

„Bylo to to nejhorší politické rozhodnutí, jaké jsem v Chile do té doby zažila. Zdálo se mi, jako by se Chile vrátilo do středověku – vesničané neměli traktory ani kombajny, aby mohli nově nabyté vlastnictví půdy opravdu zúročit. K jejich obživě jim stačilo pár hektarů, které jim zoral dobytek, takto však nelze postupovat, pokud vám stát přidělí hektarů dvacet. Žádné státní příspěvky na vybavení neexistovaly. Reforma se tak zastavila na půl cesty.“

Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, leden 2011, Camino Lonquen.

451Souhrně byla tato koalice známa jako Unidad popular (Lidová jednota). Je také nutné zmínit, že chilští socialisté byli v mnoha ohledech radikálnější než příslušníci Komunistické strany Chile. Sám Allende byl členem Socialistické strany Chile, kterou dokonce ve třicátých letech pomáhal zakládat.

452 Náleвка, Vladimír. *Světová politika ve 20. století (II.díl)*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 2000. str. 116.

Jeho vláda se sice v dobrém úmyslu snažila reformovat chilskou ekonomiku (znárodnění těžebních společností, vyvlastňování velkých soukromých firem, snaha o pokračování agrární reformy), ale situace v zemi se jí postupně vymykala z rukou. Společnost se během krátkého období po nástupu Salvadora Allende do prezidentské funkce rozdělila na dva téměř nesmiřitelné tábory, jeho odpůrce a jeho přívržence. Jak situace v Chile eskalovala, i kvůli akcím politických radikálů z obou stran politického spektra, zemi stále více hrozila možnost vypuknutí občanské války.

V období vlády Unidad popular mezi lety 1970 až 1973 z Chile odešlo velké množství českých (československých) imigrantů – nechtěli podruhé zažít události, které je již jednou donutily uprchnout z postupně se bolševizujícího Československa po roce 1948.⁴⁵³ Zestátňování i menších podniků, postupující agrární reforma a společenské nepokoje většině Středoevropanů žijících v Chile opravdu naháněly strach.

Také manželé Reichmannovi se v této době necítili dobře. Zdeněk Reichmann sice stále pracoval v bolivijské Cochabambě, nicméně pokud mohl, vracel se do Chile za manželkou. Oba se obávali možné agrární reformy, o poznání radikálněji plánované než tomu bylo během vlády Eduarda Freie Montalvy, zestátňování středních a velkých podniků a hrozbám, které šířily radikální levicové skupiny.⁴⁵⁴ Samozřejmě i mezi svými zaměstnanci pozorovali určité morální a společensko-politické změny v chování, kterými procházela celá chilská společnost. Někteří zaměstnanci vyhrožovali, další bezostyšně kradli, jiní odmítali chodit do práce. Na druhou stranu další část jejich zaměstnanců jim i za této situací byla věrná. Oba manželé se nicméně obávali dalšího vývoje v zemi.

„Allende nebyl špatný člověk. Byl vzdělaný, inteligentní, s dlouholetými politickými zkušenostmi. Jeho hlavním problémem bylo to, že se obklopil hlupáky a levicovými radikály, kteří nevnímali stále se zhoršující realitu. Jeho politické ideály se v Chile nikdy nemohly uchytit. Situace tenkrát byla opravdu vyhrocená a my jsme se báli o život, a to jen proto, že jsme dávali práci jiným lidem.“⁴⁵⁵

Zdeněk Reichmann nakonec přesvědčil svou ženu k dlouhé cestě po zemích Latinské Ameriky. Měly to být prázdniny a jisté odlehčení od politického vývoje v Chile, také si ale měla v jednotlivých státech všimnout politicko-ekonomických podmínek - pokud by bylo opravdu nutné z

453 Extrémním případem je osud českého imigranta Miliče Sklenáře, viz níže.

454 Někteří radikálové dokonce hrozili středo- a východoevropským imigrantům nucenou repatriací.

455 Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, leden 2011, Camino Lonquen.

Chile odejít. Oba i v případě, že by byli nuceni opustit Chile, chtěli zůstat v Latinské Americe. Věra Reichmannová-Kočařová opravdu několik týdnů cestovala po zemích jihoamerického kontinentu – z Chile odjela nejdříve na sever, do Peru, poté za manželem do Bolívie. Dále cestovala přes Ekvádor, Kolumbii, Venezuelu, Brazílii a Uruguay až do Argentiny. Její cesta jí však nepřesvědčila. Jediný výsledek byl ten, že, pokud by bylo opravdu nutné z Chile emigrovat, rozhodně by si jako novou vlast nevybrala Argentinu.⁴⁵⁶ V úvahu tak přicházela Bolívie, kde již Zdeněk Reichmann několik let pracoval, a zemi a její kulturu tedy dostatečně znal, Uruguay, která se ze všech procestovaných států Věře Reichmannové-Kočařové k životu zamlouvala nejvíce, či Venezuela, kde měli oba manželé několik známých, s nimiž do Latinské Ameriky připluli na přelomu let 1949 a 1950 na lodi General Sturgis. Hlavním předpokladem však stále bylo to, že se v Chile postupem času vše uklidní a oni zde budou moci zůstat i nadále.

V září roku 1973 nakonec přišel vojenský převrat, po kterém se moci ujala chilská armáda a který později k moci vynesl generála (vrchního velitele pozemních sil) Augusto Pinocheta.⁴⁵⁷ Vojenské síly se chopily moci, suspendovaly do té doby platnou ústavu, nařídily zákaz vycházení a mnoho z tehdejších společensky aktivních levicových intelektuálů své přesvědčení zaplatilo životem.⁴⁵⁸

*„Když jsme se o náhlém konci Allendeho vlády dozvěděli, ještě ten samý večer jsme otevřeli několik lahví šampaňského. Děkovali jsme bohu za to, že Chile bylo zachráněno. (...) Samozřejmě jsme nesouhlasili s politicky motivovaným násilím, které později následovalo, ale předtím to nebylo jiné. V Československu po únoru roku 1948 lidé také umírali. Jenže v Chile se tehdy jednalo o nástup svobody a o zklidnění situace. Všichni čeští Chileané Pinocheta logicky obdivovali a převrat vítali.“*⁴⁵⁹

7.7 - Sedmdesátá, osmdesátá a devadesátá léta v Chile

Po vojenském převratu se Věra Reichmannová-Kočařová poněkud uklidnila. Jejich statku již nehrozilo vyvlastnění a mohli tak dále rozvíjet své podnikání. V Camino Lonquén, kde stále

---

456Ibidem.

457Pinocheta do této funkce jmenoval sám Salvador Allende.

Chalupa, Jiří. str. 441.

458Ibidem. str. 441 – 446.

459Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, leden 2011, Camino Lonquén.

bydlela, nadále pěstovala broskvoně, jabloně, různé citrusy a také ořešáky, na dalších pozemcích pak zeleninu pro místní trh – artyčoky, rajčata a dýně. Ovoce bylo určeno na export. Po nějakém čase se do Chile vrátil z bolivijské Cochabamby také její manžel. Jeho smlouva vypršela a nehodlal tady, vzhledem k situaci v Chile, dále zůstat. Nakonec se definitivně rozhodl vzdát se práce stavebního inženýra, natrvalo se usadil v Cuatro alamos a pomáhal své ženě se správou pozemků.

Oba přivítali společenské, politické a ekonomické změny po nástupu vojenského režimu. Politika je sice příliš nezajímala, nicméně Věra Reichmannová-Kočařová nakonec, i díky předešlým známostem, získala práci na chilském ministerstvu vnitra v centru Santiaga. Chtěla se novému režimu jistým způsobem odvděčit. Nejednalo se nicméně o nikterak politicky důležitou pozici – spolu s manželkou tehdejšího ministra vnitra Césara Benavides Escobara organizovala během sedmdesátých let pro zaměstnance ministerstva provoz školky, kde mohli nechávat své potomky během pracovní doby.⁴⁶⁰

„S vojenským režimem generála Pinocheta jsem měla ty nejlepší zkušenosti. V zemi, kde se dříve kradlo ve velkém, najednou zavládl pořádek. Nebáli jsme se vyjít na ulici, nebáli jsme se jít bavit do některého z barů v centru Santiaga. Vojáci Chile opět spravili a zavládl zde pořádek. (...) Rozdíl v jednotlivých režimech vidím i dnes. Minulý rok (2011, pozn. autor) mě na ulici třikrát okradli. To by se dříve nestalo.“⁴⁶¹

Oba manželé také dále rozvíjeli své podnikání. Jejich ovocné plantáže, především v osmdesátých a devadesátých letech minulého století, vykazovaly velké zisky. Postupně se z místního trhu přeorientovali téměř ze sta procent na vývoz. Správa velkých pozemků však byla poměrně složitá.

V létě roku 1994 postihl Zdeňka Reichmanna infarkt. Protože se vše událo na jejich statku, poměrně daleko od nejbližších zdravotnických zařízení, záchranná služba nestihla přijet včas a o několik hodin později, přes veškerou lékařskou pomoc, Reichmann zemřel.⁴⁶²

Pro pokročilý věk a nemožnost osobně obstarávat všechnu půdu, Věra Reichmannová-Kočařová postupně (nutno říci velmi výhodně, neboť cena parcel v okolí hlavního města rychle stoupala) prodala velkou většinu pozemků. V současné době vlastní zhruba 25 hektarů v okolí

460Ibidem.

461Ibidem.

462Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, listopad 2011, Camino Lonquen.

statku Cuatro alamos,⁴⁶³ kde s jediným stálým zaměstnancem, donem Josém, pěstuje některé druhy ovoce (meruňky, broskvoně, švestky) na vývoz do Evropy, a stará se o několik opuštěných psů. I přes to, že brzy oslaví 91. narozeniny, se svým parcelám nadále věnuje a dohlíží jak na řádné vedení účetnictví, tak na práci svých zaměstnanců. Nadále se také několikrát ročně účastní schůzek Chilsko-českého kroužku, české krajanské organizace v Santiagu.

Do Československa se vrátila poprvé na počátku devadesátých let. Od té doby, do roku 2004, kdy zde byla naposledy, jezdila do Evropy téměř každý rok a neopomínala navštěvovat i Českou republiku. V zemi však již nemá žádné blízké žijící příbuzné. Její bratr zemřel v sedmdesátých letech na Slovensku, jeho jediný syn je tedy nejbližším příbuzným, žádný vztah s ním ale nemá.⁴⁶⁴

Manželé Reichmannovi nikdy neměli děti. V posledních letech byla nejbližší přítelkyní Věry Reichmannové-Kočařové paní Helena Carrasco Hamanová, jež do Chile přišla z tehdejšího Československa na přelomu let 1989 a 1990 se svým chilským manželem.⁴⁶⁵ Přátelský vztah navázala také s bývalým českým velvyslancem v Chile Jiřím Jiránekem a jeho rodinou.

---

463 Burian, Jan. 1998. str. 140.

464 Bratr Vladimír se stal v padesátých letech komunistou a své sestře vyčítal, že ze země emigrovala – při poštovní komunikaci jí dokonce vyhrožoval, že pokud by se rozhodla do Československa vrátit, okamžitě by jí udal.

Rozhovor s Věrou Reichmannovou- Kočařovou, leden 2011, Camino Lonquen.

465 Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 219 – 220.

8. - MILIČ SKLENÁŘ

Manželé Sklenářovi přišli do Chile na lodi Uso di Mare roku 1951 z Itálie. Milič Sklenář, bývalý československý – nekomunistický partyzán, překročil hranice do Rakouska ještě v únoru 1948, již dlouho se obával politického vývoje v zemi a k tomuto kroku byl již dříve rozhodnut. Jeho manželka Zdenka za ním odešla o několik měsíců později. V Rakousku zůstali několik let, oba zde pracovali pro francouzskou okupační správu na západě země, v Innsbrucku. Po třech letech se rozhodli emigrovat přes Atlantský oceán. Francouzi Sklenáři dokonce obstarali zaměstnání ve Spojených státech, sem však nakonec nedostal vstupní povolení. Austrálii či Kanadu zavrhl a nakonec se rozhodli pro Brazílii. Jenže ani sem nakonec nedostali víza a odjeli proto, poněkud nedobrovolně do Chile.

V Chile, bez znalosti španělštiny, začal Milič Sklenář podnikat. V Československu provozoval menší přepravní službu, rozhodl se proto, že u tohoto oboru zůstane i v nové zemi. Dlouho se mu dařilo, vlastnil několik menších autobusů a účastnil se na městské hromadné dopravě v Santiagu, kterou tehdy obstarávaly malé soukromé firmy či dokonce jednotlivci. Za nějaký čas si navíc otevřel dílnu na opravu aut a autobusů. Jeho manželka se starala o domácnost a o dvě děti.

V Chile se také spřátelili s některými Čechy, byli v kontaktu s manželi Platovskými či s manželi Heranovými či Kyselovými. Účastnili se taktéž krajanského života – oba se cítili jako vlastenci. Uvažovali tak, že komunistický režim v Československu nebude mít dlouhého trvání, nakonec se sesype a oni se budou moci do vlasti vrátit. Na dálku proto vkládali poměrně velké naděje do dění v zemi během tzv. Pražského jara, Československo dokonce roku 1968 navštívili. Nakonec byli samozřejmě z vývoje zklamaní. V Chile pro ně byla politická situace stejným zklamáním. Sklenář byl přívržencem chilské křesťanské demokracie, před volbami roku 1964 dokonce se svými autobusy propagoval Eduarda Freie Montalvu. Jak se však blížily volby roku 1970, byl stále nervóznější a velmi se obával vítězství socialistického kandidáta Salvadora Allende. Nakonec celou situaci psychicky neunesl a spáchal sebevraždu.

Zdenka Sklenářová s dětmi zůstala i během socialistické vlády, velmi si však oddechla v září 1973. Vojenský převrat vítala jako naději na znovuzavedení všeobecného pořádku a konec anarchie v zemi. Finančně se dokonce účastnila na většině sbírkách, který nový režim pořádal mezi obyvateli na obnovu země. Milič Sklenář před svou smrtí nahromadil poměrně velký

majetek, ten však Sklenářová musela postupně prodávat, sama nepracovala, rodina proto žila nejdříve z úspor av sedmdesátých a osmdesátých letech poté z prodeje nemovitostí, které jim patřily.

Zdenka Sklenářová zemřela v Santiagu v roce 2009.

Následující text čerpá z rozhovorů, které byly autorem práce vedeny s dcerou manželů Sklenářových, Anou Carolinou, v létě a na podzim roku 2011 v Santiagu (z rozhovoru v červenci 2011 si autor nicméně dělal pouze psané poznámky). Nejednalo se tedy u velké většiny popisovaných událostí o přímou účastnici, informace jsou proto spíše převyprávěné.⁴⁶⁶ Ana Carolina se nicméně narodila (v Chile) roku 1958, některé věci si proto pamatuje a mohla předat i své vlastní zkušenosti. Z obou rozhovorů autor pořídil zvukové záznamy, které jsou jako příloha součástí této práce. Několik důležitých údajů pak bylo možné vyčíst z deníků Zdenky Sklenářové. Ta si psala podrobné zápisky téměř každý den, většinou se však jednalo pouze o jakési účetní záznamy. Další data bylo možné vyčíst také z několika dopisů a úředních dokumentů, které po svých rodičích paní Ana Carolina stále uchovává. Jedná se například o dopis Zdenky Sklenářové Milanu Platovskému, dopis adresovaný (již mrtvému) Miliči Sklenáři z židovské organizace Yad Vashem, několik osobních dokumentů a podobně. Všechny doslovné citace byly ze španělštiny přeloženy autorem této práce podle zmíněných zvukových nahrávek.

Podobně jako u ostatních kapitol je pak odkazováno též na práci Češi a Slováci v Chile ve 20. století Ivo Bartečka a Jiřího Jiráňka, kde je několik stran věnovaných také rodině Sklenářů.⁴⁶⁷

8.1 - Předválečné období a druhá světová válka

Milič Sklenář se narodil ve vesnici Pacetluky, nedaleko moravského Holešova, 9. září roku 1914. Zdenka Sklenářová, rozená Bonitasová se pak narodila v Brně 7. června roku 1922, ovšem její rodina později žila v Olomouci.⁴⁶⁸ Sklenář byl vyučeným zámečníkem, autoklempířem a automechanikem, Zdenka Bonitasová studevala v Brně na gymnáziu a před začátkem druhé světové války nastoupila v Olomouci na obchodní akademii (obdobu dnešních vyšších odborných

---

⁴⁶⁶Z tohoto důvodu, tedy z nedostatku přesnějších informací, především z některých období života manželů Sklenářových, je tato kapitola poněkud stručnější, než tomu bylo u dvou kapitol předešlých.

⁴⁶⁷Podobně jako v případě Věry Reichmannové-Kočařové je zde ovšem několik málo podstatných věcných chyb.

⁴⁶⁸Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 186.

škol), kde studovala účetnictví a administrativu.⁴⁶⁹

Sklenář již před druhou světovou válkou založil menší podnik na meziměstskou dopravu v oblasti jižní Moravy. Vlastnil dva menší autobusy, se kterými jezdil mezi vesnicemi a městy a přepravoval místní obyvatele. K jeho garážím náležela také malá automechanická dílna. Svou firmu provozoval i během války. Sklenářova budoucí manželka Zdenka pak během války pracovala střídavě v Brně a ve Vsetíně na místních městských úřadech, studium musela přerušit. Její rodina však již touto dobou bydlela v Olomouci. Jak vypráví její dcera, často se vystavovala poměrně velkému riziku, že jí při cestě za rodiči chytí protektorátní policie, neboť během války nebyly delší cesty po území Protektorátu Čechy a Morava povoleny.⁴⁷⁰

Milič Sklenář se nejpozději roku 1944 začlenil do místního partyzánského oddílu.⁴⁷¹ Jednalo se o nekomunistickou partyzánskou skupinu, která operovala především na jižní Moravě a při hranicích se Slovenskem a Rakouskem, a byla též součástí větší organizace zvané Jan Žižka z Trocnova.⁴⁷² Prováděli nejčastěji různé menší diverzní úkoly, sabotáže, zabavovaly majetek kolaborantům nebo pašovali různé zboží. Sklenář také strávil s partyzány nějaký čas v beskydských lesích, také kvůli špatnému zdravotnímu stavu⁴⁷³ se však větších a nebezpečnějších akcí neúčastnil. Díky svým autobusům, které v partyzánské činnosti využíval, sloužil spíše jako spojka, přepravce či pomáhal pašerákům. Je nicméně důležité zmínit, že s několika dalšími partyzány také pomáhal ukrývat místní Židy a dokonce je převážel k rakouským hranicím, odkud měli alespoň nějakou šanci utéct z protektorátního území přes Rakousko pryč. Někdy byl také vězněn a vyslýchán Gestapem.⁴⁷⁴ Za tuto svou činnost mu bylo později in memoriam uděleno vysoké ocenění od izraelské organizace Yad Vashem, která též uděluje vyznamenání – Spravedlivý mezi národy.⁴⁷⁵

Po válce se Sklenář plně vrátil k práci řidiče a automechanika ve svém podniku, Zdenka Bonitasová i nadále pracovala na městském úřadě v Brně. Z vyprávění není příliš jasné jak a kdy se poznali, nicméně svatbu slavili 17. listopadu 1946 v Hodoníně. Oba se poté přestěhovali

---

469Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, listopad 2011, Providencia, Santiago.

470Ibidem.

471Průkaz Sdružení českých partyzánů (SNR), ev.č.11148, viz přílohy na konci práce.

472Mělo se jednat o největší partyzánskou organizaci v tehdejší Protektorátu Čechy a Morava. Měla údajně až 1400 členů, z nichž jich během různých akcí padlo asi 500.

Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, listopad 2011, Providencia, Santiago.

473Je velmi pravděpodobné, že během pobytu v Beskydech Sklenář onemocněl blíže neurčenou plicní chorobou, která na jeho plicích zanechala jizvy. Právě kvůli tomu, pro podezření na tuberkulózu, mu byl po válce odmítnut vstup do Spojených států amerických i do Brazílie. Viz níže.

474Dopis Zdenky Sklenářové Bonitas Milanu Platovskému Steinovi, 4. prosince 2008, Santiago.

475Dopis organizace Yad Vashem Zdence Sklenářové Bonitasové datován okolo roku 2000.

natrvalo do Brna. Následující roku se jim narodil syn Zdeněk.

8.2 - Emigrace

Politické události v Československu nicméně nabíraly směr, kterého se odpůrce komunistů Sklenář dlouho obával. Jak politická pozice KSČ na přelomu let 1947 a 1948 sílila, stále více se klonil k možnosti, že by z Československa emigroval. Jako nekomunistickému partyzánovi mu totiž mohly hrozit vážné postihy. Dne 25. února, kdy komunisté definitivně uchopili moc v zemi, se jeho obavy naplnily. Komunisté po dlouhých obstrukcích a provokacích dosáhli svého a ministři pocházející z demokratických sil v tehdejší koaliční vládě Klementa Gottwalda podali rezignaci, která byla po několika dnech, právě 25. února, po výhrůžkách přijata prezidentem republiky Edvardem Benešem.⁴⁷⁶ Situace v zemi se začala rychle měnit.

Sklenář si byl možných společensko-politicko-ekonomických změn plně vědom. Nečekal proto na další vývoj a ještě v únoru roku 1948 emigroval. Jako bývalý partyzán znal perfektně okolí československo-rakouských hranic a s přechodem do Rakouska přes příhraniční lesy tedy neměl větší problémy. V Československu však zanechal manželku a ročního syna Zdeňka. Ti se nakonec uchýlili k prarodičům Bonitasovým. Sklenář tu také nechal téměř celý svůj majetek, firmu, garáž, veškeré její vybavení a tři autobusy.⁴⁷⁷ Dopravní podnik nějaký čas provozoval jeden ze Sklenářových zaměstnanců, nicméně firma i autobusy byly roku 1949 znárodněny.⁴⁷⁸

V Rakousku nejprve nastoupil do uprchlického tábora poblíž Vídně, který zde fungoval podobně jako v Německu či Itálii při organizaci IRO (viz předchozí kapitoly). Jako vyučeného automechanika s dlouholetou praxí si ho tu vyhlédl generál francouzské okupační armády a z Vídně ho nechal přemístit do tyrolského Innsburcku, kde měla francouzská armáda centrálu. Generálovi a několika dalším důstojníkům pak sloužil jako osobní řidič, neboť vrchní velení všech okupačních mocností sídlilo ve Vídni a důstojníci sem jednou začal museli dojíždět.

---

⁴⁷⁶Nálevka, Vladimír. Světová politika ve 20. století. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 2000.

⁴⁷⁷Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 186 - 187.

⁴⁷⁸Více viz dokument č. 257/1949 Ú.I.II: Vyhláška ministra dopravy ze dne 15. února 1949 o znárodnění některých podniků pro pravidelnou silniční motorovou dopravu osob a nákladů. (v tomto dokumentu lze dohledat taktéž Miliče Sklenáře a jeho podnik). Dostupné na webových stránkách

<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=21707&Section=1&IdPara=1&ParaC=2> (staženo 10. června 2014).

Informace o Sklenářově emigraci a zabavení jeho majetku též v Kronice městyse Drholec, záznamy z roku 1948. dostupné na webových stránkách

http://www.kvh.estranky.cz/clanky/kronika-mestyse-drholec-i_-dil-1945---1955.html (staženo 10. června 2014).

Odtud Sklenář mezi dubnem a listopadem ještě několikrát překročil hranice do Československa, většinou kvůli své rodině. Nelegálně tedy navštěvoval svou manželku a syna. Zdenku Sklenářovou se také snažil přesvědčit k odchodu, ta však váhala kvůli synovi. Nakonec spolu v prosinci 1948 oba překročili hranice do Rakouska⁴⁷⁹ a oba se tak dostali pryč z Československa. Syna zatím nechali v opatrovnictví prarodičů.

Manželé Sklenářovi nějaký čas dále pobývali v uprchlickém táboře v Innsbrucku, kde Zdenka také našla práci. Pro francouzské důstojníky a jejich manželky hlídala jejich malé děti. Oba tedy vydělávali menší peníze a nebyli odkázáni pouze na táborové přídělky. Milič Sklenář se dokonce pro své organizační schopnosti stal prezidentem Rady československých uprchlíků v Rakousku.⁴⁸⁰

Na jaře roku 1949 se rozhodli, že se pokusí do Rakouska dostat i jejich malého syna. Přes různé kontakty se dozvěděli, že jejich vzdálená příbuzná se taktéž chystá z Československa odejít, rovněž do Rakouska. Sklenář se tehdy již bál překračovat hranice tam a zpět sám. Prarodiče sice nechtěli svého vnuka vydat, nakonec je ale podařilo přesvědčit. V poměrně nepříznivém počasí nakonec jejich příbuzná dokázala Zdeňka přenést a nedaleko hranic předat. Za několik dní však malý hoch onemocněl, během přechodu pravděpodobně prochládl. S vysokými horečkami přijat ve vojenské nemocnici ve Vídni, za několik dní však zemřel.⁴⁸¹

Oba manželé zůstali v Rakousku necelé tři roky. Celou dobu pracovali pro francouzské jednotky a jeden z francouzských generálů dokonce Sklenářovi vystavil oficiální doporučení pro případ, že by chtěl zůstat natrvalo v Rakousku či by chtěl odejít do Francie. Sklenářovi však v Rakousku zůstat nechtěli, neboť poválečná situace zde nebyla dobrá a země byla ještě několik let po válce v dezolátním stavu. Navíc odchod z Československa nepovažovali za definitivní, neboť ani jeden nevěřil, že by se zde komunistický režim udržel déle než několik let.⁴⁸² Zprvu proto chtěli zůstat zemi co nejbližší, aby se mohli vrátit jakmile komunistická vláda v zemi skončí. To se však nakonec nestalo a ani po třech letech tomu nic nenasvědčovalo.

„Moji rodiče byli československými patrioty. Maminka skládala vlastenecká básně, oba i v Chile hledali dostupné informace o situaci v Československu. Doma se také vždy mluvilo česky. Dokonce vyprývěla, že i během německé okupace Československa odmítala mluvit německy. (...)

⁴⁷⁹Zdenka Sklenářová z Československa taktéž emigrovala bez velkých finančních prostředků, s sebou si odnesla jen několik zlatých šperků, které jí však v utečeneckém táboře za hranicemi ukradl místní správce.

Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, listopad 2011, Providencia, Santiago.

⁴⁸⁰Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, červenec 2011, Providencia, Santiago.

⁴⁸¹Ibidem.

⁴⁸²Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. 187.

*Litovali, že museli kvůli komunistům svou vlast opustit. Hlavně tatínek si v Chile příliš nezvykl, maminka se ale po nějaké době do Chile zamilovala.*⁴⁸³

Dlouho se tedy rozhodovali, kam by mohli emigrovat a v jaké zemi by se mohli uchytit. Sklenář přes svého známého z uprchlického tábora, který již o dva roky dříve odešel do Spojených států, dostal na dálku nabídku zaměstnání. Zažádal si tedy o vstupní víza právě do USA, nicméně v této době již nebylo potřebné dokumenty lehké získat – počty přijatých imigrantů se snižovaly a doba pro vyřízení všech dokumentů se prodlužovala, vše mohlo trvat i několik let. Sklenář to i tak nicméně na americkém zastupitelství ve Vídni zkusil. Jeho žádost však byla zamítnuta poměrně brzy. Při povinné lékařské prohlídce mu byly objeveny jizvy na plicích, pravděpodobně způsobené prodělanou nemocí během války, a lékaři měli podezření na prodělanou tuberkulózu. Ze zdravotních důvodů tedy ztratil šanci na přidělení vstupního víza do země.⁴⁸⁴

Manželé byli poměrně zklamáni a zamítli proto i další anglicky mluvící země, Austrálii, kde však stále ještě byla poměrně velká šance, že by vízum dostali, Kanadu i Nový Zéland. V rakouském uprchlickém táboře nicméně narazili na známého, který jim řekl o možnosti odejít do Latinské Ameriky. Sám se prý chystal odejít do Brazílie. Sklenářovi si obstarali potřebné informace o této možnosti, vše zvážili a nakonec si také podali žádost o umožnění vstupu do Brazílie. Nicméně Milič Sklenář byl, opět ze zdravotních důvodů, vyřazen. Poslední možností tak nakonec bylo Chile, neboť, jak již bylo zmíněno výše, právě zastoupení této země v evropských státech stále působilo a většinou nebylo složité získat potřebné dokumenty. Dokonce ani zdravotní problémy Miliče Sklenáře nakonec nebyly problémem a jejich žádosti bylo vyhověno.

8.3 - Příchod do Chile a vlastní podnikání

Správa rakouského uprchlického tábora oběma manželům zajistila transport do Itálie, odkud měla do Chile, dle dostupných informací, na jaře roku 1951 odplout loď *Uso di Mare*. V Itálii si tedy zakoupili lodní lístky a čekali na odplutí. Spolu s nimi se nalodilo i několik dalších Čechoslováků, česká přítomnost tu však nebyla tak znatelná, jako tomu bylo v předcházejících letech na lodích *General Sturgis* nebo *Mercy*.⁴⁸⁵ Během plavby se učili základy španělštiny, neboť tento jazyk ani jeden z nich neovládal. Zdenka Sklenářová mluvila německy a francouzsky a

⁴⁸³Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, listopad 2011, Providencia, Santiago.

⁴⁸⁴Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. 187.

⁴⁸⁵ibidem. str. 137 – 140.

možná proto se učila poměrně rychle. Její manžel naproti tomu kromě češtiny mluvil jen německy, a přes téměř dvacetiletý pobyt se pořádně španělsky nenaučil nikdy.⁴⁸⁶

Imigranty, kteří na lodi *Usó di Mare* připluli do Valparaísa, čekal podobný osud jako všechny před nimi. Tedy náročná celní kontrola ještě v přístavu, stížená nedostatečnou znalostí jazyka a netrpělivostí celníků, přeprava do Santiaga a provizorní ubytování na Národním stadionu. Podobně jak je uvedeno v kapitole o Věře Reichmannové-Kočařové, i manželé Sklenářovi museli na stadionu několik týdnů zůstat, dokud jim nebyly vydány provizorní chilské dokumenty. S nimi již mohli ze stadionu odejít.⁴⁸⁷ Poněkud jistější však bylo zůstat zde ještě několik týdnů, které mohly být využity k hledání vlastního bydlení a případně zaměstnání. Někteří měli to štěstí, že již předchozí doby měli v Chile, především mezi místními Čechoslováky, kontakty a práci našli snáze. Nicméně velká většina nově příchozích si zaměstnání hledala těžko a poměrně dlouhou dobu.

Milič Sklenář s manželkou ze stadionu odešli zhruba po třech týdnech. V santiagské čtvrti Providencia si našli menší byt, kde byli schopni platit nájem z předešlých úspor vydělaných ještě v Rakousku. Sklenář měl poměrně velké štěstí a v té samé čtvrti získal rychle zaměstnání v jedné garáži jako automechanik.⁴⁸⁸ Měl dlouholetou praxi, byl schopný a šikovný a majitel mu tedy nabídl dokonce i poměrně dobrý plat. Manželka se tehdy starala o domácnost.

Po pohém roce si v tomto podniku Sklenář vydělal dost peněz na to, aby si pořídil dílnu vlastní – *Automoravia Santiago*. Nejprve zde pracoval sám jako automechanik. Specializoval se hlavně na vozy značky Ford a opravu jejich motorů.⁴⁸⁹ Jeho manželka Zdenka se mu starala o účetnictví a vedla administrativu firmy. Protože měl velké množství zakázek a vedlo se mu dobře, rychle svou firmu rozšiřoval, koupil další pozemky a dokonce několik autobusů. S nimi hodlal podnikat v rámci santiagské hromadné dopravy.⁴⁹⁰ I zde rychle slavil úspěchy a před rokem 1970 ve své firmě zaměstnával až dvacet lidí.

Rok od založení firmy si manželé Sklenářovi mohli pořídít vlastní dům ve zmíněné čtvrti Providencia. Za dalších několik let si koupili dům na pláži poblíž chilského letoviska Algarrobo, dnes Chilany velmi vyhledávaného. Na začátku šedesátých let pak Milič Sklenář koupil další

486Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, listopad 2011, Providencia, Santiago.

487Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 139.

488Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, listopad 2011, Providencia, Santiago.

489Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 187.

490V Santiagu tehdy nefungoval žádný centrálně řízený systém městské hromadné dopravy. Transport obsluhovaly soukromé firmy, které si mezi sebou rozdělily jednotlivé trasy. Problémem bylo dost nevybíravé soupeření jednotlivých řidičů o zákazníky, neboť plat řidiče (a případný zisk majitele) závisel na každém jednotlivém platícím cestujícím. V hlavním městě byl tento chaos nahrazen státní společností Trans-Santiago teprve nedávno, v ostatních městech však podobný, jen o něco více kontrolovaný systém funguje dodnes.

pozemky a svou dílnu a garáž ještě rozšířil.⁴⁹¹ V padesátých a šedesátých letech tak byl Milič Sklenář, vedle Milana Platovského, jedním z nejúspěšnějších Čechoslováků, kteří do Chile přišli po roce 1948.

V šedesátých letech se pak oba manželé také věnovali politice. Nejednalo se sice o přímé angažmá, nicméně během předvolební kampaně před prezidentskými volbami roku 1964 otevřeně podporovali prezidentského kandidáta křesťanských demokratů⁴⁹², Eduardo Freie Montalvu. Sklenář tehdy nechal všechny své autobusy polepit plákaty podporujícími křesťansko-demokratického kandidáta, jeho manželka rozdávala letáky a účastnili se politických schůzek.⁴⁹³

Roku 1955 se Sklenářovým narodil druhý syn, kterého pojmenovali Jan (Juan) Milič Sklenar Bonitas. Ten později vystudoval vojenskou akademii, stal se vojákem z povolání a dosáhl hodnosti majora. Dnes již v aktivní službě není a působí jako úředník na ministerstvu obrany. Má jednoho syna, se kterým se také účastní akcí pořádaných Chilsko-českým kroužkem, krajskou organizací zaštitěnou Českým velvyslanectvím v Chile.⁴⁹⁴

O tři roky později, 20. května 1958, se pak narodila Ana Carolina Sklenar Bonitas. Vystudovala angličtinu. Dnes pracuje v nadnárodní firmě Rheen Chilena, která vyrábí plastové obaly pro celou jižní Ameriku. Byla (technicky vzato stále je)⁴⁹⁵ vdaná za Čechoameričana Brablece, se kterým má dceru Danu (narozena roku 1988 v Santiagu). Manželství se rozpadlo a Brablec odešel do Spojených států. Dana v současné době studuje politologii v Londýně, protože jí bylo na základě vynikajících studijních výsledků uděleno vládní stipendium.⁴⁹⁶

8.4 - Rok 1970, vojenský převrat a následující desetiletí

Politická situace v Chile se na konci šedesátých let dvacátého století radikalizovala. Na jedné straně již tehdy vznikaly ozbrojené levicové bojůvky, které chtěly dosáhnout společensko-

491Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, listopad 2011, Providencia, Santiago.

492Především Zdenka Sklenářová byla velmi věřící. V Santiagu patřila k evangelické skupině československých a německých imigrantů, kteří spolu organizovali mše, snažili se provozovat různě zaměřenou charitativní činnost a obecně spolu trávili poměrně dost času.

493Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, listopad 2011, Providencia, Santiago.

Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, červenec 2011, Providencia, Santiago.

494Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 187.

495Rozvod byl v poměrně konzervativním Chile legalizován až roku 2004. Do té doby – a v podstatě tento stav trvá dodnes - byli oba manželé nadále oficiálně sezdaní, ačkoli Brablec do USA odešel již v devadesátých letech, v Chile nežije a neplatí alimony. Ana Carolina se několik let snaží v rozvodovém řízení manželství ukončit, kvůli přísně nastaveným pravidlům a nezájmu manžela se jí to však nedaří.

496Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, červenec 2011, Providencia, Santiago.

politické revoluce násilnou cestou (za všechny lze jmenovat MIR, Movimiento de Izquierda Revolucionaria, založeno roku 1964),⁴⁹⁷ na straně druhé sílil odpor některých pravicových a konzervativních kruhů s politikou prezidenta Freie Montalvy. V září roku 1970 se konaly prezidentské volby, které nakonec vyhrál kandidát spojené levice (tzv. Unidad Popular) Salvador Allende⁴⁹⁸, pouze s těsným náskokem nad kandidátem křesťanských demokratů Radomiro Tomičem a Jorge Alessandrim z Radikální strany.⁴⁹⁹ Již před volbami však situace eskalovala a země se rozpadala na dva tábory, přívržence dalších (mnohdy radikálně levicových) reforem a zastánce starého pořádku.

Radikalizace společnosti, hrozící nebezpečí, možnost ztráty veškerého složitě nabytého majetku a výhrůžky deportací Miliče Sklenáře tvrdě zasáhly. Ihned po komunistickém převratu v Československu ze země odešel, aby se později dostal do Chile, kde se mu ekonomicky poměrně dařilo. Rok 1970 pro něj však znamenal zásadní zlom. Psychicky neunesl možné vítězství radikální levice ve volbách a hrozící nebezpečí dalšího pronásledování a znárodnování. Ve vypjaté předvolební atmosféře se 2. srpna roku 1970 na zahradě svého domku v Providencii polil benzínem a zapálil. Několik hodin poté v jedné ze santiagských nemocnic zemřel.⁵⁰⁰

*„Již nechtěl prožívat další komunismus.“*⁵⁰¹

Jeho manželce po něm zůstalo několik nemovitostí, podnik, kde zaměstnával okolo dvaceti lidí, a dvě děti. Firma Automoravia byla zestátněna, s náhradou, roku 1971 radnicí santiagské čtvrti Providencia – veškerý majetek byl rozdělen mezi zaměstnance a garáže a dílny byly zbourány. Jednalo se o pozemek, který byl vyměřen na pět tisíc čtverečních metrů.⁵⁰² Záminkou mělo být to, že pod budovou garáží bylo nutné vykopat novou kanalizaci. Vdova po Miliči Sklenáři však alespoň dostala odškodné, ačkoli vlastní firma po rozdělení majetku zanikla.

Mezi lety 1970 a 1973 se situace v Chile postupně zhoršovala. Bylo čím dál tím těžší sehnat základní hygienické potřeby, maso, mléko či chléb. Vše obstarával černý trh, kde však zmíněné zboží stálo až několikrát víc, než tomu bylo před tím. Jediné, čeho v této době byl stále ještě dostatek, bylo ovoce a zelenina. Sklenářovi sice měli poměrně velké finanční rezervy, v této

497Chalupa, Jiří. 1999. str. 427.

498Nálevka, Vladimír. 2000 (2.). str. 116.

499Každý z kandidátů obdržel zhruba třetinu všech hlasů, Salvador Allende pak jen o několik procent více než jeho soupeři. Za této situace musel být v úřadu potvrzen oběma komorami chilského parlamentu, což se nakonec, po dlouhých jednáních, opravdu stalo.

500Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, červenec 2011, Providencia, Santiago.

501Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. 2013. str. 187.

502Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, listopad 2011, Providencia, Santiago.

situaci se však i jejich úspory krátily.⁵⁰³

Dne 11. září 1973 pak přišel vojenský převrat, který levicovou vládu svrhl a Salvadora Allende dovedl až k sebevraždě v prezidentském paláci La Moneda, jenž odmítl opustit. Moci se ujali důstojníci a i za cenu mnoha ztracených životů zaváděli pořádek.⁵⁰⁴ Mezi chilskými Čechoslováky měl vojenský převrat ohromnou podporu. Většina z nich byli podnikatelé, vlastníci větších či menších zemědělských pozemků či zástupci svobodných profesí. Většina z nich před radikálně levicovou politikou již ze své země jednou uprchla. Konec Allendeho chilského „experimentu“ proto většinou uvítali. Na druhou stranu, většinou si nebyli vědomi násilí a bezpráví, které převrat doprovázelo.⁵⁰⁵

„Byl to nejšťastnější den mého života. Chile bylo konečně osvobozeno a my můžeme po dlouhé době volně a svobodně dýchat. Totální anarchii snad po dlouhé době vystřídá pořádek.“⁵⁰⁶

Hospodářská situace Chile ani po převratu nebyla nejlepší, inflace byla stále vysoká a země potřebovala půjčky a finance na svou obnovu. Trvalo dlouho, než se země alespoň částečně ekonomicky vzpamatovala.⁵⁰⁷ Nový režim také pořádal mezi obyvateli různé sbírky, kam mohli přispívat. Mohli darovat zlato, peníze nebo se vzdát části nemovitého majetku. Také Zdenka Sklenářová určitý obnos na obnovu Chile darovala.⁵⁰⁸

Na rozdíl od Milana Platovské se znárodněný rodinný majetek Zdenky Sklenářové nevrátil. Během Allendeho vlády byly rodině zabaveny garáže a autodílna firmy Automoravia jejího zesnulého manžela, ostatní nemovitý majetek jí však zůstal. V sedmdesátých a osmdesátých letech tak tyto nemovitosti postupně rozprodávala. To se týkalo jak rodinného domu na pláži v městečku Algarrobo, tak pozemků v Providencii.⁵⁰⁹ Část utržených peněz sloužila k zajištění slušného života, část Zdenka Sklenářová investovala do vzdělání svých dětí, zejména vojenská akademie jejího syna si vyžádala poměrně velkou investici.

503Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, listopad 2011, Providencia, Santiago.

504Ana Carolina Sklenar Bonitas v rozhovorech ztracených životů a utrpení množství levicově smýšlejících lidí velmi litovala.

505O násilí, které vojenský převrat doprovázelo viz Chalupa, Jiří. 1999. str. 443 – 445.

506Zápis v deníku Zdenky Sklenářové, září 1973, Santiago.

507I během počátků vlády generála Pinocheta si země prošla několika hospodářskými krizemi, například během rychlého a poněkud surového zavádění ekonomické politiky „volného trhu“, na který nebyly chilští podnikatelé připraveni.

Více viz například kapitola o Milanu Platovském.

508Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, listopad 2011, Providencia, Santiago.

509Při dnešních cenách nemovitostí v Providencii by byla Ana Carolina Sklenar Bonitas a její bratr milionáři. Ibidem.

Přes veškeré problémy strávila rodina Sklenářů sedmdesátá, osmdesátá, devadesátá léta i první roky nového tisíciletí poměrně v poklidu. Vnučka Miliče a Zdenky Sklenářových, Dana, nakonec v Santiagu, na Pontífica Universidad Católica de Chile vystudovala politické vědy a se svým manželem Marcosem odjela dále studovat do Velké Británie.

Zdenka Sklenářová Bonitasová zemřela v Santiagu na jaře roku 2009 po krátké nemoci. Její dcera během devadesátých let několikrát navštívila Prahu a dokonce se svou dcerou absolvovala kurz češtiny ve městě Dobruška v Královéhradeckém kraji, který pro české krajany v zahraničí či jejich potomky každoročně pořádá Ministerstvo zahraničních věcí ČR.⁵¹⁰

---

⁵¹⁰Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, červenec 2011, Providencia, Santiago.

8. STRUČNÁ KOMPARACE TŘÍ PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ

Z uvedených příkladů, rodin Platovských, Reichmannů a Sklenářů, lze při jejich vzájemné komparaci nastínit určité závěry. Tyto závěry lze nicméně pravděpodobně aplikovat na celý fenomén české pounorové emigrace do Chile.

Ačkoliv tyto tři rodiny pocházely z jiného socio-ekonomického prostředí, z různých měst, vyznávaly různou životní filozofii a různé náboženství a do Chile se dostaly rozličnými cestami,⁵¹¹ ve všech třech případech zaznamenaly v nové vlasti, tj. v Chile, ekonomický úspěch, který v některých případech provázel i úspěch společenský (Platovský, Reichmannovi) či úspěch politický (Platovský). Rodina Miliče Sklenáře tvoří v nastíněném schématu určitou výjimku -. lze pouze spekulovat, jaký by byl jeho další osud, pokud by nespáchal roku 1970 sebevraždu. Nicméně i přes tuto tragickou událost je nutno poznamenat, že v padesátých a šedesátých letech (především) zaznamenaly všechny tři rodiny výrazný úspěch na všech zmíněných polích, ačkoliv jejich počáteční situace tomu ani v jednom případě nenapovídala.

Všechny tři rodiny si také Chile, jako svou novou vlast, oblíbily. Zde vyniká především Věra Reichmannová-Kočařová, která Chile procestovala celé, od nejsevernější části (město Arica, jezero Chungará) až po „chilskou“ Antarktidu,⁵¹² a vždy o této zemi mluvila s láskou. Podobný vztah s novou vlastí měli nicméně i manželé Platovští a Zdenka Sklenářová.

K tomuto je třeba dodat, že ani jedna ze zmíněných rodin se nikdy definitivně nevzdala svých kořenů a pokud mohli, Československo či později Českou republiku navštěvovali. Navíc doma často stále mluvili česky, praktikovali české zvyky a dokonce i vařili česká jídla (Věra Reichmannová-Kočařová, Zdenka Sklenářová). Ve všech třech případech se také aktivně účastnili krajanského života – ať už se jednalo o kulturní akce, či pomoc Čechům v nouzi.⁵¹³

S výjimkou Milana Platovského všichni do Chile dorazili bez prostředků, bez známých či příbuzných a museli několik let doslova „živořit“, aby si vybudovali alespoň nějaký socio-

---

511 Více viz předešlé kapitoly.

512 Antarktida je dle mezinárodních dohod neutrální území, žádná její část - dle těchto dohod pod záštitou OSN – nesmí být nárokována žádným státem. I přes to si především Chile a Argentina „své“ úseky nárokují a dokonce je zakreslují do oficiálních map.

513 Viz výše.

ekonomický základ pro pozdější život. Nikdo také před příjezdem neovládal španělský jazyk (s čestnou výjimkou Věry Reichmannové-Kočařové⁵¹⁴). Jednalo se o dobu, kdy se ještě informace nešířily tak rychle a nebyly vždy dostupné. Všechny tři rodiny proto o Chile před vlastní imigrací v podstatě nic nevěděly. I proto je zajímavé sledovat, jak se s novou realitou vypořádaly. Československo, historicky ovlivněné „německou“ kulturou, pro ně později představovalo doslova ideál, neboť Chile, spadající do hispánského či úžeji latinsko-amerického kulturního prostředí, ne vždy vykazovalo rysy moderního státu, ať už v jakémkoli ohledu (politika, dětská podvýživa, zdravotnictví, infrastruktura atp.).⁵¹⁵

Politicky či ideologicky pak byla většina Čechů v Chile spíše pravicového přesvědčení. Svědčí o tom především vlna „re-emigrace“ (hlavně do anglicky mluvících zemí, USA, Kanady a Austrálie) po vítězství socialistického kandidáta Salvadora Allende v prezidentských volbách roku 1970. Většina chilských Čechů, včetně rodin Platovských, Reichmannů a Sklenářů, poté podporovalo vojenský převrat ze září roku 1973, který levicovou vládu svrhl a nastolil („extrémně-“) pravicový režim. Generál Augusto Pinochet, potažmo jeho vláda, se mezi chilskými Čechy těšil velké oblibě. I přes politicky motivované násilí, mučení, vraždy a další excesy měl Pinochet mezi Čechy pověst osvoboditele, který v zemi znovu nastolil pořádek a obnovil předchozí prosperitu.

V žádném ze zmíněných srovnání ani jedna z rodin výrazně nevyčnívala a nevyčnívá. Všechny tři případové studie tak víceméně dokázaly poměrně homogenní „výsledné“ složení české komunity v Chile.

---

514 I zde však můžeme trochu pochybovat o její schopnosti od prvního dne „existovat“ ve světě, který byl okolím zprostředkováván pouze španělsky. Chilská varianta španělštiny je velice náročná na porozumění, mluví se rychle a většina obyvatel používá až nepředstavitelné množství modismů a „chilenismů“. Lze tedy předpokládat, že téměř všichni před sebou měli na samém začátku nepřekonatelnou jazykovou bariéru.

515Rozhovor s Anou Carolinou Sklenar Bonitas, listopad 2011, Providencia, Santiago.

9 - ZÁVĚR

Československá imigrace zanechala v Chile ekonomické, politické i společenské stopy. Nikdy se nejednalo o tak signifikantní fenomén, jaký tvořili v devatenáctém století němečtí přistěhovalci či imigranti z Dalmácie, nicméně i přesto lze hovořit o, pro chilskou společnost, důležitou menšinu.

Především první polovina dvacátého století, kvůli probíhajícím politicko-společenským událostem (dvě války světového rozsahu), přiměla část evropských obyvatel k jakési nucené „mobilitě“. V prvních dvou dekádách byly cílem pro migrující Evropany Spojené státy americké, nicméně v desetiletích následujících se část evropských emigrantů rozhodla také pro některé země Latinské Ameriky. Argentina, Uruguay, Venezuela a Brazílie tehdy absorbovaly naprostou většinu evropských přistěhovalců, nicméně Chile o Evropany stálo také.

Již v devatenáctém století do Chile přicházeli němečtí, švýcarští či chorvatští přistěhovalci. Tehdy se však jednalo hlavně o imigraci ekonomickou – tehdejší evropští emigranti jednoduše nemohli v Evropě nalézt obživu či stálé zaměstnání a byli nuceni odejít mimo „Starý kontinent“. Chile, pro svou geografickou vzdálenost sice nebylo prvotním cílem evropských přistěhovalců, nicméně podstatné množství z nich si našlo cestu až sem.

Politický vývoj v Evropě před druhou světovou válkou pak donutil k emigraci další skupinu Evropanů, v tomto případě se jednalo hlavně o židovské obyvatelstvo. Po válce pak lidé, především ze střední a východní Evropy odcházeli kvůli nebezpečí komunismu a hrozbě sovětizace jejich zemí. Ekonomicko-politické sankce byly často pro střední a vyšší třídu společnosti nebezpečné. Mnoho obyvatel střední Evropy proto raději volilo dobrovolný odchod přes oceán.

Čechoslováci v tomto ohledu netvořili výjimku. Značná část tehdejší ekonomické či intelektuální elity ze země po roce 1948, tedy po definitivním uchopení moci komunisty, odešla. Prvním cílem byla často některá ze zemí západní Evropy (Velká Británie, Francie, Švédsko, Nizozemsko), nicméně nemalá část tehdejších emigrantů byla rozhodnuta odejít na americký kontinent. Většinu, hlavně v prvních poválečných letech absorbovaly Spojené státy, případně

Kanada. Avšak tyto země měly poměrně tvrdá pravidla a nepřijímaly každého. Na druhou stranu, státy jako Austrálie, Nový Zéland, Brazílie, Venezuela a právě i Chile přistěhovalce v jistém smyslu potřebovaly a podmínky pro získání vstupních víz nebylo těžké splnit.

Toho využili i někteří Čechoslováci (více v konkrétních kapitolách práce). Mnoha jednotlivcům či celým rodinám byly zamítnuty žádosti o vstup do USA nebo do Kanady. Latinskoamerické země však tak přísné podmínky neměly. Právě proto také do těchto zemí zamířila část československých uprchlíků, kteří ze své vlasti odešli pro nesouhlas s nastupujícím komunismem.

Tato práce se věnovala třem českým rodinám, které do Chile odešly (ve všech třech případech víceméně náhodou) po roce 1948, tedy po komunistickém převratu v Československu. Rodina Milana Platovského, Věry Reichmannové i Miliče Sklenáře si v Chile relativně rychle zvykly. Členové těchto rodin se naučili španělsky, založili vlastní podniky a poměrně krátce po svém příjezdu se z chudých imigrantů vyšvihli mezi střední třídu. Jejich předešlé osudy byly různé, jejich situace po příjezdu do Chile se lišila také, nicméně, jak již bylo naznačeno, většinou dosáhli ekonomického úspěchu a dokázali se v nové zemi s úspěchem uchytit.

10. - POUŽITÁ LITERATURA

10.1 - Primární zdroje

Rozhovor s Anou. Carolinou Sklenar, červenec 2013, Providencia, Santiago.

Rozhovor s Anou. Carolinou Sklenar, listopad 2013, Providencia, Santiago.

Rozhovor s Anou. Carolinou Sklenar, prosinec 2013, Providencia, Santiago.

Rozhovor s Filipem Carrasco Hamanem, říjen 2011, Santiago

Rozhovor s Helenou Carrasco Hamanovou, listopad 2011, Camino Lonquén.

Rozhovor s Věrou Reichmannovou-Kočařovou, listopad 2011, Camino Lonquén

Rozhovor s Věrou Reichmannovou-Kočařovou, prosinec 2011, Camino Lonquén.

Rozhovor s Věrou Reichmannovou-Kočařovou, leden 2012, Camino Lonquén

Rozhovor s Věrou Reichmannovou-Kočařovou, leden 2013, Camino Lonquén

Kubánek, Zdeněk. Dokument Velvyslanectví České republiky v Chile č.469/2012-SANT ze dne 31. 12. 2012.

Dopis organizace Yad Vashem Zdence Sklenářové Bonitasové datován okolo roku 2000.

Průkaz Sdružení českých partyzánů (SNR), ev.č.11148

Zápis v deníku Zdenky Sklenářové, září 1973, Santiago.

Dopis Zdenky Sklenářové určený Milanu Platovskému, 4.prosince 2008.

10.2 - Sekundární literatura

Barteček, Ivo, Jiránek, Jiří. *Češi a Slováci v Chile ve 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013.

Binková, Simona, Polišenský, Josef (ed.). *Česká touha cestovatelská: Cestopisy, deníky a listy ze 17. století*. Praha: Odeon, 1989.

Burian, Jan. *Chilský deník*. Praha: Primus, 1998.

Drda, Jan. *Horká půda*. Praha: Československý spisovatel, 1955.

Frič, Alberto Vojtěch. *Čerwuiš aneb z Pacheca do Pacheca oklikou přes střední Evropu*. Praha: Titanic, 2011.

Friesová, Jana Renée. *Pevnost mého mládí*. Praha: Nakladatelství Jaroslava Poberová, 2005.

Hoffmaistr. *Mrakodrapy v pralese*. Praha: Československý spisovatel, 1963.

Chalupa, Jiří. *Dějiny Argentiny, Uruguaye a Chile*. Praha: NLN, 1999.

Chalupa, Jiří. *Chile*. Praha: Libri, 2006.

Kalista, Zdeněk. *Cesty ve znamení kříže*. Praha: Evropský literární klub, 1941.

Karlas, Jan. *Komparativní případová studie*. In: Drulák, Petr a kolektiv. *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008.

Litera, Bohuslav, Tejchman, Miroslav, Vykoukal, Jiří. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri, 2000.

Mücke, Pavel, Pelikánová, Hana, Vaněk, Miroslav. *Naslouchat hlasům Paměti: Teoretické a*

praktické aspekty orální historie. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007.

Mücke, Pavel, Vaněk, Miroslav. *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze – Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., 2011.

Nálevka, Vladimír. *Československo a Latinská Amerika v letech druhé světové války*. Praha: Karolinum, 1972.

Nálevka, Vladimír. *Světová politika ve 20. století (I. díl)*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan mladší, 2000.

Nálevka, Vladimír. *Světová politika ve 20. století (II. díl)*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 2000.

Olguín Tenorio, Myriam, Peña Gonzáles, Patricia, *La inmigración arabe en Chile*. Santiago: Instituto chileno– arabe de cultura, 1990.

Opatrný, Josef. *Algunos problemas del estudio de la emigración centro-europea a América Latina*. In: Opatrný, Josef. *Ibero-americana Pragensia Supplementum: Emigración centroeuropea a América Latina III.*. Praha: Karolinum, 2005.

Opatrný, Josef. *Amerika v proměnách staletí* (heslo „Jesuité v Novém světě“). Praha: Libri 1998.

Opatrný, Josef. *Amerika v proměnách staletí* (heslo „Migrace“). Praha: Libri, 1998.

Opatrný, Josef. *La emigración checa a América Latina*. In: Opatrný, Josef. *Ibero-americana Pragensia Supplementum: Emigración centroeuropea a América Latina*. Praha: Karolinum, 2000.

Opatrný, Josef (ed.). *La expedición de Alejandro Malaspina y Tadeo Haenke*. Praha: Karolinum, 2005.

Opatrný, Josef. *Nota introductoria*. In: Opatrný, Josef. *Ibero-americana Pragensia Supplementum: Emigración centroeuropea a América Latina*. Praha: Karolinum, 2000

Pečenka, Marek, kolektiv. *Encyklopedie moderní historie (heslo Tripartismus)*. Praha: Libri, 1999.

Platovský, Milan. *Přežít a žít: Vzpomínky jednoho Čecha v Chile*. Praha: Olympia, 1999.

Platovsky Stein, Milan. *Sobre vivir*, Santiago: Editorial Andrés Bello, 1997

Polišenský, Josef. *Češi a Amerika: Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky (II. Díl)*. Praha: Karolinum, 1996.

Pravda, Jiří, Pravdová Hana. *Krátké povídky z dlouhého života*. Praha: Primus, 1999.

Rouč, Vít. *Inmigración de los checos en América Latina en el período de entreguerras*. In: Opatrný, Josef. *Ibero-americana Pragensia Supplementum: Emigración centroeuropea a América Latina (II)*. Praha: Karolinum, 2003.

Stuchlíková, Jarka. *Indiáni, politici, plukovníci: Život české rodiny v Chile 1969 – 1973*. Praha: Panglos, 1997.

Šolc, Václav. *K Alakalufům na konec světa*. Praha: Orbis, 1974.

Šolc, Václav. *Pod chilskými sopkami*. Praha: Orbis, 1969.

Šolc, Václav. *Sága jihu*. Praha: Československý spisovatel, 1980.

Vaněk, Miroslav. *Orální historie: Metodické a technické postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003.

Vráz, Enrique Stanko. *V dálavách světů*. Praha: 1984.

Witker, Ivan. *Bohemio-Alemanes en Chile: Entre el olvido y la asimilación*. In: Opatrný, Josef. *Ibero-americana Pragensia Supplementum: Emigración centroeuropea a América Latina*. Praha: Karolinum, 2000.

10.3 - Internetové zdroje

Cámara de Diputados de Chile [online] [cit. 2013–06–20]. Dostupný z WWW: <<http://www.camara.cl/camara/diputados.aspx#tab>>.

Centrum orální historie [online] [cit. 2014–07–21]. Dostupný z WWW: <<http://www.coh.usd.cas.cz/en/>>.

Cerveza Austral [online] [cit. 2013–06–25]. Dostupný z WWW: <<http://www.hablemosdecerveza.cl/historia/>>.

Český dialog: Za Milanem Platovským [online] [cit. 2014–07–19]. Dostupný z WWW: <<http://www.cesky-dialog.net/clanek/5510-za-milanem-platovskym/>>.

ČSFD: Král Šumavy [online] [cit. 2014–07–25]. Dostupný z WWW: <<http://www.csfd.cz/film/4955-kral-sumavy/>>.

Deník: V Panenských Břežanech dosud žije žena, jež pracovala u Heydrichovy rodiny [online] [cit. 2013–12–02]. Dostupný z WWW: <<http://www.denik.cz/praha/v-panenskych-brezanech-zije-zena-jez-pracovala-u-heydrichovy-rodiny-20120524.html>>.

Chilsko-český kroužek [online] [cit. 2014–05–19]. Dostupný z WWW: <<http://checo.cl/somos>>.

Chilsko-český kroužek [online] [cit. 2014–06–20]. Dostupný z WWW: <http://checo.cl/wp-content/uploads/2013/10/carta_zdenka_bonitas1.pdf>.

Memoria Chilena [online] [cit. 2014–06–18]. Dostupný z WWW: <<http://www.memoriachilena.cl/602/w3-article-100668.html>>.

Memoria Chilena [online] [cit. 2014–06–18]. Dostupný z WWW: <<http://www.memoriachilena.cl/archivos2/pdfs/mc0037047.pdf>>.

Mercantil [online] [cit. 2013–07–03]. Dostupný z WWW:

<http://www.mercantil.com/rc/company/results_company_mbr.asp?meco_code=300007702>

Ministerio del Deporte [online] [cit. 2014–07–20]. Dostupný z WWW:

<<http://www.ind.cl/recintos-deportivos/estadio-nacional/Paginas/Estadio-Nacional.aspx>>.

Ministerstvo obrany ČR [online] [cit. 2013–12–02]. Dostupný z WWW:

<<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=68523>>.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR [online] [cit. 2014–07–13]. Dostupný z WWW:

<http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/jizni_amerika/chile/krajane/-mzv-publish-cz-zahranicni_vztahy-krajane-aktualni_informace-odesel_milan_platovsky_stein.html>.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR [online] [cit. 2014–05–25]. Dostupný z WWW:

<http://www.mzv.cz/santiago/cz/cesti_krajane_v_chile/ceske_vystehovalectvi_do_chile.html>.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR [online] [cit. 2014–07–03]. Dostupný z WWW:

<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/krajane_ve_sвете/historie_krajanu/historie_krajanu-index_9.html>.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR [online] [cit. 2014–05–19]. Dostupný z WWW:

<http://www.mzv.cz/santiago/cz/cesti_krajane_v_chile/index.html>.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR [online] [cit. 2014–07–20]. Dostupný z WWW:

<http://www.mzv.cz/santiago/cz/cesti_krajane_v_chile/krajanska_organizace_chilsko_cesky>

Ministerstvo zahraničních věcí ČR [online] [cit. 2014–05–20]. Dostupný z WWW:

<http://www.mzv.cz/santiago/cz/cesti_krajane_v_chile/vydani_knihy_o_vyznamnem_ceskem.html>.

Orální historie [online] [cit. 2014–07–21]. Dostupný z WWW:

<<http://www.fhs.cuni.cz/ohsd/stranka/Oralni%20historie.html>>.

Radioservis: Dvakrát znárodněný kapitalista [online] [cit. 2014–05–15]. Dostupný z WWW:

<http://www.radioservis-as.cz/archiv13/05_13/05_glo.htm>.

Reflex: Sloužila jsem u Heydrichů [online] [cit. 2013–10–18]. Dostupný z WWW: <<http://www.reflex.cz/clanek/jine-pribehy-heydrichiady/41842/slouzila-jsem-u-heydrichu-pribeh-zeny-ktera-primo-za-zady-riskeho-protektora-pomahala-zidum.html>>.

Senado República de Chile [online] [cit. 2013–06–20]. Dostupný z WWW: <<http://www.senado.cl/appsenado/index.php?mo=senadores&ac=listado>>.

YouTube: Otto Kraus – Juguetes [online] [cit. 2014–07–03]. Dostupný z WWW: <http://www.youtube.com/watch?v=_8lszYZlTo0>.

YouTube: Heydrich – očima Heleny Vovsové [online] [cit. 2013–10–18]. Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=ao4aVIHHnzI>>.

Židovská obec Brno [online] [cit. 2014–06–15]. Dostupný z WWW: <<http://www.zob.cz/?q=node/3237>>.

12. - SEZNAM PŘÍLOH

Dopis Zdenky Sklenářové adresovaný Milanu Platovskému, 4.prosince 2008.

Milič Sklenář. Průkaz Sdružení českých partyzánů (SNR), ev.č.11148.

Kubánek, Zdeněk. *Dokument Velvyslanectví České republiky v Chile č.469/2012-SANT* ze dne 31.12.2012.

CD s nahranými rozhovory (zvukový formát wav) s Anou Carolinou Sklenar Bonitas a Věrou Reichmannovou-Kočařovou.